

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Д. В. Гаврілов, О. В. Осадчук, О. С. Звягін

**ОСНОВИ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ
ТА МОДЕЛЮВАННЯ РЕА.
ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ ЧАСТИНА 1**

Лабораторний практикум

Вінниця
ВНТУ
2015

УДК 621.374

ББК 32.97

Г 5

Рецензенти:

В. Ю. Кучерук, доктор технічних наук, професор

В. Г. Петрук, доктор технічних наук, професор

О. М. Шинкарук, доктор технічних наук, професор

Рекомендовано до видання Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол №6 від 29.01.2015 р.)

Гаврілов, Д. В.

Г 5 Основи комп'ютерного проектування та моделювання РЕА. Лабораторний практикум Частина 1: лабораторний практикум / Д. В. Гаврілов, О. В. Осадчук, О. С. Звягін – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 99 с.

ISBN

Практикум поєднує виконання практичних завдань і лабораторних досліджень пристроїв на сучасних мікроконтролерах (МК). Одночасно з вивченням МК і елементної бази передбачено опанування повноциклової системи автоматизованого проектування Arduino, програмного пакету створення електричних схем Fritzing та комплексного засобу для розробки друкованих плат Eagle. З метою активізації навчального процесу завдання включає створення діючого макета для експериментального дослідження певного пристрою згідно з варіантом індивідуального завдання.

Змістом посібника є типові пристрої на МК, що охоплюють відповідні розділи дисциплін „Обчислювальна техніка та програмування”, „Основи мережних інформаційних технологій” та „Основи комп'ютерного проектування та моделювання РЕА”. Матеріал є базою також для курсового і дипломного проектування з можливістю виготовлення експериментального макета.

УДК 621.374

ББК 32.97

© Д. Гаврілов, О. Осадчук, О. Звягін, 2015

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Лабораторна робота 1	7
Завдання на лабораторну роботу.....	14
Лабораторна робота 2	15
Завдання на лабораторну роботу.....	19
Лабораторна робота 3	20
Завдання на лабораторну роботу.....	23
Лабораторна робота 4	24
Завдання на лабораторну роботу.....	27
Лабораторна робота 5	28
Завдання на лабораторну роботу.....	31
Лабораторна робота 6	32
Завдання на лабораторну роботу.....	35
Лабораторна робота 7	36
Завдання на лабораторну роботу.....	38
Лабораторна робота 8	39
Завдання на лабораторну роботу.....	43
Лабораторна робота 9	44
Завдання на лабораторну роботу.....	48
Лабораторна робота 10	49
Завдання на лабораторну роботу.....	52
Лабораторна робота 11	53
Завдання на лабораторну роботу.....	58
Лабораторна робота 12	59
Завдання на лабораторну роботу.....	64
Лабораторна робота 13	65
Завдання на лабораторну роботу.....	69
Лабораторна робота 14	70
Завдання на лабораторну роботу.....	79
Література.....	80
Додатки	81

ВСТУП

Практикум охоплює матеріал для виконання практичних завдань і лабораторних досліджень. Засвоєння основ комп'ютерного проектування та моделювання радіоелектронної апаратури здійснюється на базі сучасних мікроконтролерів (МК) відповідно до останніх досягнень мікроелектроніки. Проте одночасно вивчається також типова елементна база, яку зручно запроваджувати до МК у вигляді стандартних структурних компонентів. Крім того, метою практикуму є набуття студентами навичок сучасної інженерної праці, коли лівова частка розробки і налагодження нової радіоелектронної апаратури (РЕА) та діагностики під час експлуатації діючої РЕА має припадати на системи автоматизованого проектування (САПР) [1].

Для засвоєння більшості систем мікроконтролерів користувачу необхідно опрацювати велику кількість джерел інформації, а також засвоїти достатньо складну технічну документацію. Середовища програмування, як правило, достатньо громіздкі і розраховані на професійних програмістів. Таким чином, доступ в світ мікроконтролерів залишається для деяких назавжди закритим.

Arduino - це проста для освоєння платформа з відкритим кодом на основі вбудованого мікроконтролера і середовища розробки з програмним інтерфейсом API для мікроконтролерів. Для взаємодії між людиною і мікроконтролером можуть підключатись різні аналогові і цифрові датчики, які реєструють стан навколишнього середовища і передають дані в мікроконтролер. Мікроконтролер обробляє вхідні дані, а програма видає нові дані у вигляді аналогових або цифрових значень. В результаті відкриваються широкі горизонти для творчості [2].

Через складність архітектури сучасних МК застосовуються нові автоматизовані методи синтезу цифрових структур і комплексні засоби проектування РЕА на персональних комп'ютерах. Зокрема, для МК фірми Atmel, які часто розглядаються як стандарти нової елементної бази, впроваджено декілька пакетів САПР, версії яких постійно оновлюються. Хоч САПР різних фірм мають відмінності, методика проектування на їх основі є багато в чому спільною. У цьому посібнику користуватимемося САПР Arduino, яка підтримує університетську освіту і пристосована для нових МК фірми Atmel і деяких інших фірм. На відміну від попередніх САПР (типу CAD – computer aided design) така система є *повноцикловою* (типу EDA – electronic design automation). Це означає, що вона являє собою закінчене проектне середовище для реалізації повнофункціонального пристрою, тобто забезпечує всі етапи проектування – від введення проекту до моделювання і фізичного програмування та тестування результатів.

У САПР *проект* прийнято називати комплект файлів, створених користувачем і програмним забезпеченням для досягнення поставленої мети.

Введення проекту здійснюється інструментальними засобами у традиційній для інженера графічній формі (принципова електрична схема) або в текстовій формі (програма апаратною мовою високого рівня) з використанням бібліотеки бази даних – стандартних компонентів САПР або створених користувачем блоків. Для побудови РЕА найдоцільнішою є ієрархічна структура, за якою проект вводиться на рівні блок-схеми (проект верхнього рівня), а окремі блоки подаються у текстовому редакторі (проекти нижніх рівнів). Складні проекти, компонентами яких можуть бути мікропроцесори, програмовані логічні інтегральні схеми, цифрові сигнальні процесори, блоки пам'яті та ін., створюються спеціальними засобами САПР на рівні системи. Результатом введення проекту є низка сформованих проектних файлів.

Другим і найважливішим етапом створення проекту є його *компіляція* (compilation), яка виконується автоматично, в декілька кроків. Після завантаження проектних файлів до компілятора здійснюється їх *аналіз*, щоб сформувати рівняння залежності вихідних функцій від вхідних змінних, і *синтез*, щоб реалізувати проект за використання мінімуму з доступного ресурсу МК залежно від її технології. При цьому виявляються помилки, наприклад, коли відсутнє джерело сигналу на деякому вході, і застереження, наприклад, про невикористовуваний деякий компонент (до усунення помилок компіляція зупиняється). За результатами модуль компілятора генерує об'єктні файли для виготовлення реально працюючого пристрою. Останнім кроком компіляції є *часовий аналіз* (timing analyse), який полягає у вимірюванні затримки сигналів різними шляхами їх поширення, визначенні критичних шляхів і, отже, найгіршої швидкодії, тобто придатності проекту для реалізації заданої мети.

Під час *функціонального моделювання* з переліку сигналів, що міститься в службових файлах компілятора, формується файл часових діаграм. Завдяки цьому функціональне моделювання дозволяє випробувати і налагодити пристрій перед втіленням його в кристалі, що значно скорочує термін проектування.

Завершальним етапом є фізичне *програмування/конфігурування* мікросхеми, яке здійснюється з об'єктних файлів програматором. Крім того, залежно від використовуваних апаратних засобів програматор може виконувати перевірку функціонування готового виробу шляхом подачі на його входи випробувальних сигналів і порівняння вихідних сигналів зі сформованими часовими діаграмами.

З метою активізації навчання практикум має варіантний характер. Для зарахування кожної роботи необхідно: а) засвоїти теоретичний матеріал з даної теми; б) виконати практичне завдання згідно зі своїм варіантом; в) виконати загальну частину лабораторного завдання ознайомчого характеру; г) створити проекти за індивідуальним завданням з моделюванням результатів; д) створити лабораторний макет згідно із заданим варіантом та виконати експериментальні дослідження (відомості про лабораторний

стенд містяться в додатках). Щоб виконати завдання, потрібно засвоїти також процедури і елементи програмного забезпечення САПР Arduino (рекомендується обмежитися мінімумом відомостей про саму систему, а описувати тільки функції достатні для виконання даної роботи). Методично практикум побудовано таким чином, аби практичні і лабораторні завдання можна було виконати самостійно, у дистанційному режимі (експериментальні дослідження за п. д виконуються в лабораторії за наявності заздалегідь підготовлених файлів).

Зміст звіту з виконання завдання

Назва і мета роботи; результати виконання домашнього завдання; зміст кожного пункту лабораторного завдання: бібліотечні файли (частинами або в скороченому вигляді, щоб помітно було деталі), файли зі схемами, діаграмами та іншими результатами зі стислими поясненнями і висновками; результати експериментальних досліджень, які можна подавати скорочено у формі таблиць і стислих висновків [1].

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №1

Вступ до основ програмування МК у середовищі Arduino IDE

Мета роботи: Засвоєння основ програмування та отримання початкових знань для створення початкових проектів з Arduino і засвоєння роботи з програмним забезпеченням.

Програмне забезпечення для лабораторної роботи. Лабораторна робота виконується за допомогою програми «Arduino IDE». Опис програми приведений в додатку Д.

Короткі теоретичні відомості та перші навички

Для засвоєння принципів роботи з МК необхідно виконати декілька ознайомчих проектів. Дані проекти використовують світлодіоди в різні способи, це дозволить ознайомитись з управлінням виходами та входами в Arduino. Також виконання проектів дозволить ознайомитись з елементною базою, такою як: світлодіоди, кнопки і резистори, в тому числі дасть можливість вибирати і застосовувати резистори необхідного номіналу, що є важливим в забезпеченні роботи пристроїв введення та виведення. В загальному, ви ознайомитесь з основними концепціями програмування в Arduino.

Традиційно, ознайомлення з програмуванням МК починається з проекту «Привіт, світ!» («Hello, World!»), в якому плата Arduino буде блимати зовнішнім світлодіодом.

Тепер створимо першу працездатну програму Arduino. Для тренування можна просто перенабрати код програми. Відкрийте ваш Arduino IDE і введіть код з лістингу який приведений на рис. 1.1.

```
// Flasher
int led = 13;
void setup() {
  pinMode(led, OUTPUT);
}
void loop() {
  digitalWrite(led, HIGH);
  delay(1000);
  digitalWrite(led, LOW);
  delay(1000);
}
```

Рисунок 1.1 – Лістинг програми

Натисніть кнопку **Перевірити / Компіляція** у верхній частині IDE, щоб переконатися, що немає ніяких помилок у коді. Якщо все пройде успішно, натисніть кнопку **завантажити**, щоб завантажити код в ваш Arduino. Приклад коду у середовищі Arduino IDE наведений на рис. 1.2. Якщо все зроб-

лено правильно, то ви повинні побачити блимання червоного світлодіоду на платі.

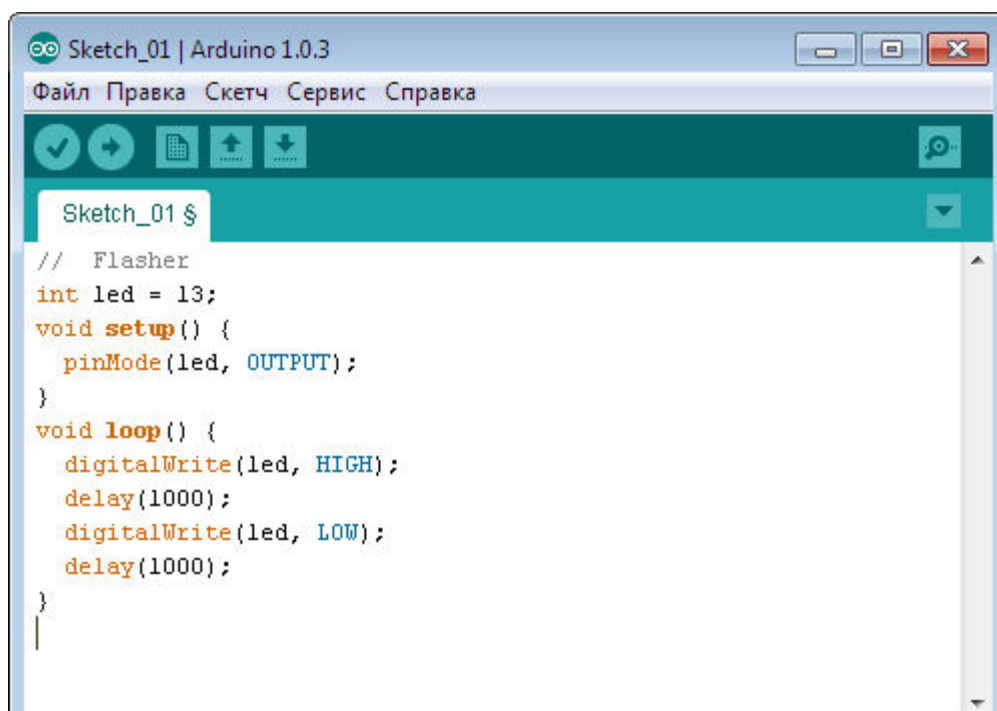

Рисунок 1.2 – Лістинг програми у Arduino IDE

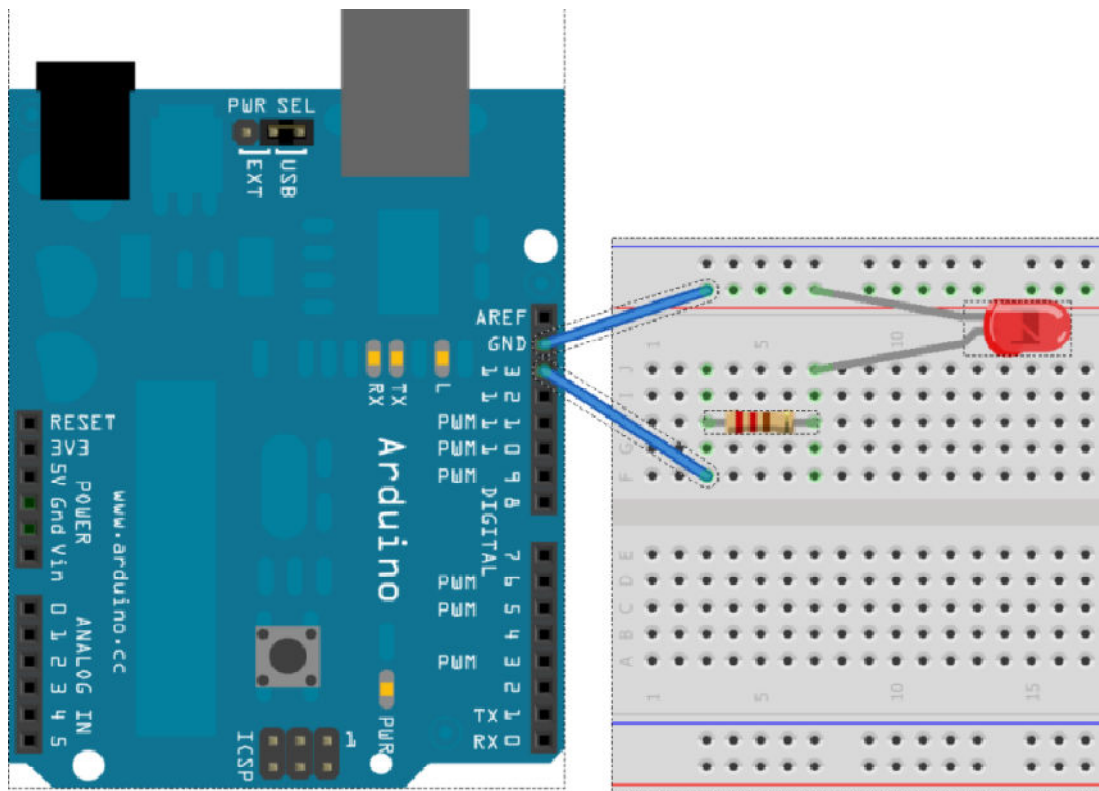
Ваша програма розраховує суму двох чисел і виводить результати через термінал. Після виводу результату розпочне мигати світлодіод L який розташований на платі. З натиском кнопки скидання програма розпочне працювати з початку.

Необхідні комплектуючі деталі:

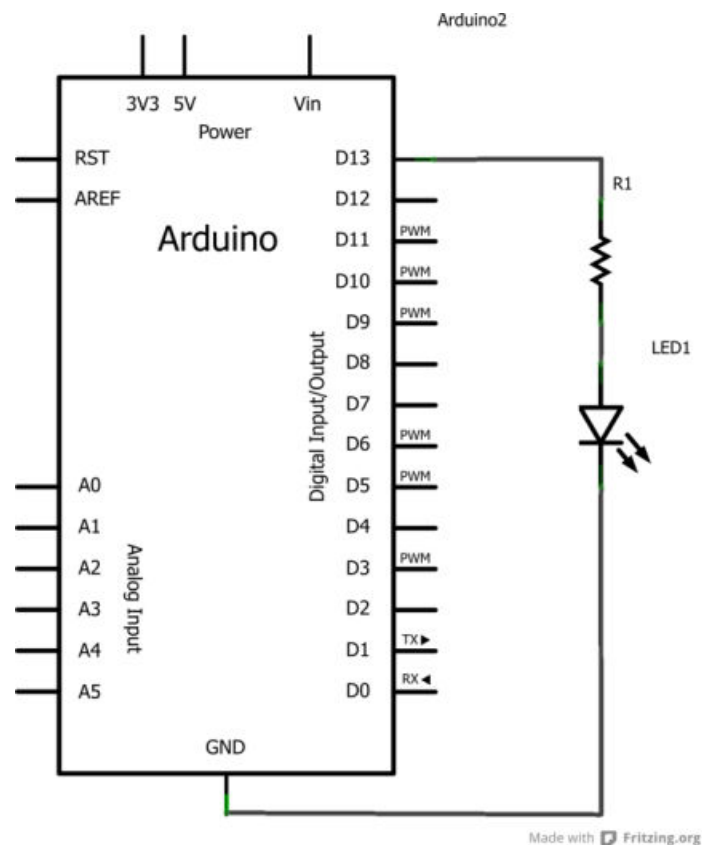
- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino ;
- панель з контактними гніздами;
- резистор 100 Ом (номинал резистора може відрізнятись в залежності від обраного світлодіода);
- світлодіод;
- два гнучких монтажних провідники завдовжки приблизно 5 см.

Підключення всіх елементів

По-перше, переконайтеся, що ваша плата Arduino вимкнена, тобто відключена від кабеля USB. Тепер візьміть ваш макет, LED (світлодіод), резистор і провідники та з'єднайте все, як зображено на рис. 1.3. Якщо ви впевнені, що все підключено правильно, продемонструйте проект викладачу, після перевірки можна під'єднати USB кабель. Давайте подивимося на код та обладнання, щоб з'ясувати, як вони працюють.

a)

б)

Рисунок 1.3 – Зовнішній вигляд і підключення (а) та схема електрична принципова (б) пристрою

Огляд коду

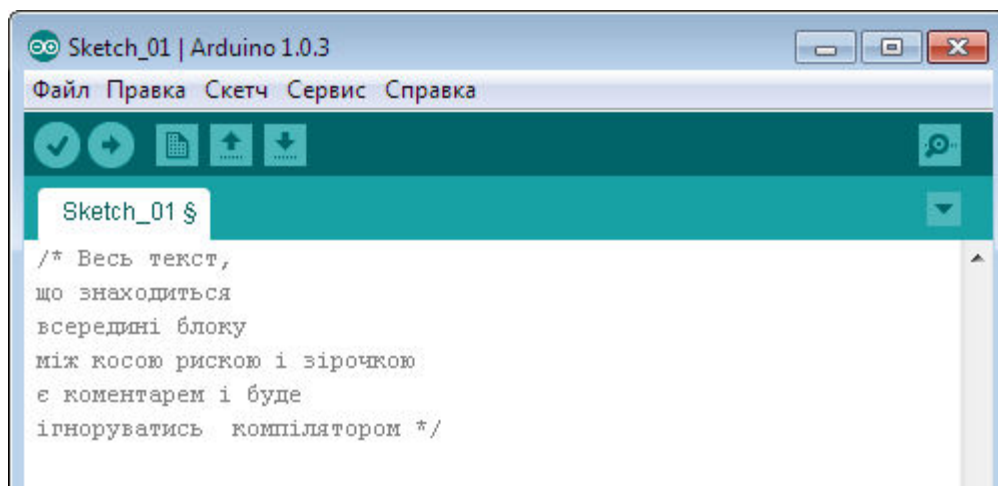
Перший рядок коду для цього проекту може бути:

```
// Flasher
```

Це просто коментар в кодї. Можна визначити, що це коментар, оскільки він починається з // і будь-який текст, що знаходиться після двох косих буде ігноруватися компілятором. Коментарі необхідні в кодї для того, щоб вони допомагали зрозуміти, як працює код. Коли ваші проекти стануть все більш складними і ваш код розширюватиметься в сотні або, може, і тисячі рядків, коментарі будуть мати життєво важливе значення, щоб зробити його легким для вас та побачити, як кожен блок коду функціонує. Можна створити дивовижний блок коду, але буде важко використовувати блок в майбутньому оскільки складно зрозуміти принцип роботи коду, коли він був писаний кілька днів, тижнів або місяців тому. Коментарі, однак, нагадуватимуть про його функціональності. Крім того, якщо код призначений, для використання в інших проектах, коментарі будуть допомагати іншому розробнику зрозуміти, що відбувається в кодї. Всі користувачі систем Arduino, та й взагалі вся громада Open Source, базується на спільному використанні коду та схем. Сподіваємось, що коли ви почнете більш плідно працювати з МК то будете мати свій власний цікавий матеріал і будете готові поділитися ним з усім світом.

Існує ще один формат для подання зауважень, це оператор блоку bookended /* і */, як приведено далі:

```
/* Весь текст,  
що знаходиться  
всередині блоку  
між косою рисою і зірочкою  
є коментарем і буде  
ігноруватись компілятором */
```


У середовищі IDE буде автоматично перетворюватися колір будь-якого прокоментованого тексту до сірого.

Наступний рядок програми

```
int led = 13;
```

називається змінною. Змінна є місцем для збереження даних. У цьому випадку, налаштовується змінна типу `int` або цілого числа. Ціле – це число в діапазоні від -32768 до +32767. Далі, призначаємо цілому числу, ім'я `led` і надали йому значення 13 (необов'язково надавати ім'я змінній `led`, можна було б назвати його як завгодно. Але якщо даємо ім'я `led` тим самим показуємо, що ця змінна використовувати для підключення світлодіоду). У цьому випадку, ви використовуєте цифровий вихід / *Digital Pin 13* . Наприкінці цієї команди є крапка з комою. Цей символ повідомляє компілятору, що це твердження в даний час завершено.

Для того щоб ви змогли звернутись до вашої змінної то, кожне ім'я змінної в мові програмування Cі (C) повинне починатися з літери. Залишкова частина назви може складатися з букв, цифр і символів підкреслення. Зверніть увагу, що (C) визнає верхні і рядкові символи. Нарешті, ви не можете використовувати будь-який з ключових слів класу (C) та перемикання в якості імен змінних. Ключові слова постійні, змінні і імена функцій, що визначаються як частина мови Arduino. Щоб допомогти вам уникнути ім'я змінної після ключового слова, всі ключові слова в ескізі або скетчі (scetch) виділяються червоним кольором.

Далі йде функція `setup()`

```
void setup() {  
  pinMode(led, OUTPUT);  
}
```

У Arduino IDE код програми повинен містити функції `setup()` та `loop()`, в іншому випадку вона не буде працювати. Функція `setup()` запускається один раз на початку програми перед функцією `loop()`, оголошення функції необхідне для реалізації режимів роботи контактів, встановлення швидкості передачі даних і таке інше.

В принципі, функція – це частина коду, що зібрана в одному зручному блоці. Наприклад, якщо створено свою власну функцію, щоб провести серію математичних обчислень, яка мала б багато рядків коду, можна запустити цей код стільки разів, скільки необхідно, просто викликаючи функцію замість того, щоб писати код кожного разу. Більш детально з функціями ми ознайомимось пізніше, коли почнемо створювати свої власні проекти.

Функція починається з

```
void setup()
```

Це повідомляє компілятору, що ваша функція називається **setup**, яка не повертає дані **void**, а також використовується без параметрів () порожні дужки. Якщо ваша функція повертає ціле значення і до функції надходять теж цілі значення (наприклад, для функції обробки), то це буде виглядати так:

```
int myFunc(int x, int y)
```

Тут створено функцію (або блок коду) під назвою `myFunc`. Ця функція передає два цілих значення `x` і `y`. Після того, як функція закінчена, вона буде повертати ціле значення в точку після якої ваша функція оголошена в програмі. Весь код у функції міститься у фігурних дужках: { – символ початку блоку коду і } – символ завершення блоку коду. Все, що знаходиться між цими двома символами це код, який належить функції. У цій програмі, є дві функції; Перша функція називається `настройка` і її мета полягає в установці всього необхідного для вашої програми, щоб працювати до початку роботи функції циклу:

```
void setup() {  
    pinMode(led, OUTPUT);  
}
```

Функція установки має тільки один оператор, і це `pinMode`, який говорить Arduino, що ви хочете встановити один з ваших виводів у режим виведення, а не введення. У дужках, вписується номер виводу (`pin number`) і режим роботи (виведення даних – `OUTPUT` або введення даних – `INPUT`). Номер `led`, який був раніше встановлений як порт виведення 13. Таким чином, це твердження просто говорить Arduino, що цифровий вивід (`pin`) 13 повинен перейти на режим виведення даних. Оскільки функція `setup()` працює тільки один раз, тепер перейдемо до основної функції циклу (петля, тобто `loop`)

```
void loop() {  
    digitalWrite(led, HIGH);  
    delay(1000);  
    digitalWrite(led, LOW);  
    delay(1000);  
}
```

Функція петля `loop()` є основною функцією програма і працює безперервно, поки Arduino включений. Кожне твердження (`statement`) в функції `loop()` (всередині фігурних дужок) здійснюється, одне за другим, крок за кроком, поки останній рядок функції не буде досягнутий, потім

цикл починається знову у верхній частині функції, і так до нескінченності або поки ви натиснути кнопку скидання. Перше твердження

```
digitalWrite(led, HIGH);
```

Дане твердження встановлює вивід у високий HIGH або низький LOW стан (в даному випадку світлодіод, що підключений до порту 13). При встановленні вивода в високий стан на нього подається напруга 5 В. Коли встановлюється низький стан, напруга на контакті стає рівною 0 В, або земля. Ця команда, посилає 5 В до контакту 13 і вмикає світлодіод.

Після цього поступає наступна команда

```
delay(1000);
```

яка вказує Arduino чекати 1000 мілісекунд перед виконанням наступної команди

```
digitalWrite(led, LOW);
```

яка буде вимикати живлення на цифровому виході 13, тобто відключить світлодіодний індикатор. Після чого задається наступна затримка ще на 1000 мілісекунд, після чого функція закінчується. Однак, оскільки це основна функція циклу (петлі), то функція буде починатись знову з самого початку. Слідуючи крок за кроком, ви можете бачити, що це дуже просто [1, 3].

Хід лабораторної роботи

1. Здобути навички з користування програмним забезпеченням Arduino IDE:

- набрати код програми;
- перевірити код на помилки виконавши компіляцію;
- завантажити код до мікроконтролера Atmel, що знаходиться на платі

Arduino;

- перевірити функціональність пристрою;
- підключити зовнішній світлодіод;
- перевірити функціональність пристрою з зовнішнім світлодіодом.

2. Засвоїти лістинг програми та зрозуміти призначення команд.

3. Виконати індивідуальне завдання за варіантом:

- створити код програми у відповідності до індивідуального варіанту завдання, навести коментарі до функцій програми;

- перевірити код на помилки;
- завантажити код до мікроконтролера Atmel, що знаходиться на платі

Arduino;

- перевірити функціональність пристрою;
- оформити звіт по результатам роботи.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрій для періодичного вмикання та вимикання на двох світло діодах з різними затримками та інтервалом світіння.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Затримка 1-го світлодіода	Затримка 2-го світлодіода	Порти виходу
1	2000	500	11, 12
2	250	5000	A2, 6
3	50	50	2, 6
4	400	800	A3, 4
5	2500	100	3, 5
6	100	500	13, A4

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №2

Конфігурація входу / виходу та встановлення порту

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno, організацію портів та форматів його команд, а також отримання початкових навичок програмування з використанням команд встановлення порту.

Короткі теоретичні відомості

Для того щоб використовувати вивід МК Atmel на платі Arduino в якості порту введення або виведення, потрібно вказати це в функції `void setup()`. Далі ми розглянемо, як це зробити.

Команда `pinMode(pin, mode);` використовується в функції `void setup()`, щоб конфігурувати контакт плати як вхід або як вихід:

```
pinMode(pin, OUTPUT); // Вивід використовується як вихід
```

У МК ATmega також є вбудований підтягуючий резистор (20 кОм), який управляється за допомогою програмного забезпечення. До вбудованого підтягуючого резистора можна звертатися наступним чином:

```
pinMode(pin, INPUT); // Вивід встановлюється як вхід
digitalWrite(pin, HIGH); // Підключається підтягуючий резистор
```

Підтягуючий резистор зазвичай підключають, щоб приєднувати входи як комутатор. Видно, що вивід конфігурується як вхід і на ньому встановлюється високий рівень. Це лише метод активізувати внутрішній підтягуючий резистор.

Виводи, що конфігуруються як вихід, мають малий повний опір і можуть навантажуватися приєднаними елементами і схемами зі струмом максимум 40 мА. Цього вистачить для запалювання світлодіода (з урахуванням послідовно включеного опору), але недостатньо, щоб експлуатувати більшість типів реле, соленоїдів або електродвигунів. Короткі замикання виводів плати Arduino, а також занадто великі струми можуть пошкодити вихідний вивід і навіть вивести зі стану мікроконтролер. Тому краще підключати зовнішні компоненти до виходу через резистор 470 Ом або 1 кОм.

Функція `digitalRead(pin)` зчитує значення заданого цифрового виводу, з результатом `HIGH` або `LOW`, що відповідає логічній 1 або логічному 0. Номер виводу може встановлюватися, або як змінна, або як константа (від 0 до 13).

```
value = digitalRead(pin); // Встановлює value,
                          // рівне значенню
                          // на входному виводі
```

Функція `digitalWrite(pin, value)` встановлює рівень `HIGH` або `LOW` на заданому виводі. Номер виводу може задаватися або як змінна, або як константа (від 0 до 13).

```
digitalWrite(pin, HIGH); // Встановлює на виводі
                          // високий рівень (+5В)
```

Зчитування стану кнопки

У наступному прикладі (рис. 2.1) зчитується стан кнопки, підключеної до цифрового входу (контакт 12), і результат відображається за допомогою світлодіода. При натисканні на кнопку – світлодіод гасне, а при відпусканні - спалахує. Тут справа в тому, що було активізовано внутрішній підтягуючий резистор і, таким чином, входний вивід 12 має високий рівень. Якщо натискається кнопка, яка підключає вивід до GND (загальний провід або земля), світлодіод не горить, тоді на вході буде низький рівень. Зовнішній вигляд макета наведено на рис.2.1, а електрична принципова схема показана на рис. 2.2 [1, 2]. Лістинг програми наведено на рис. 2.3.

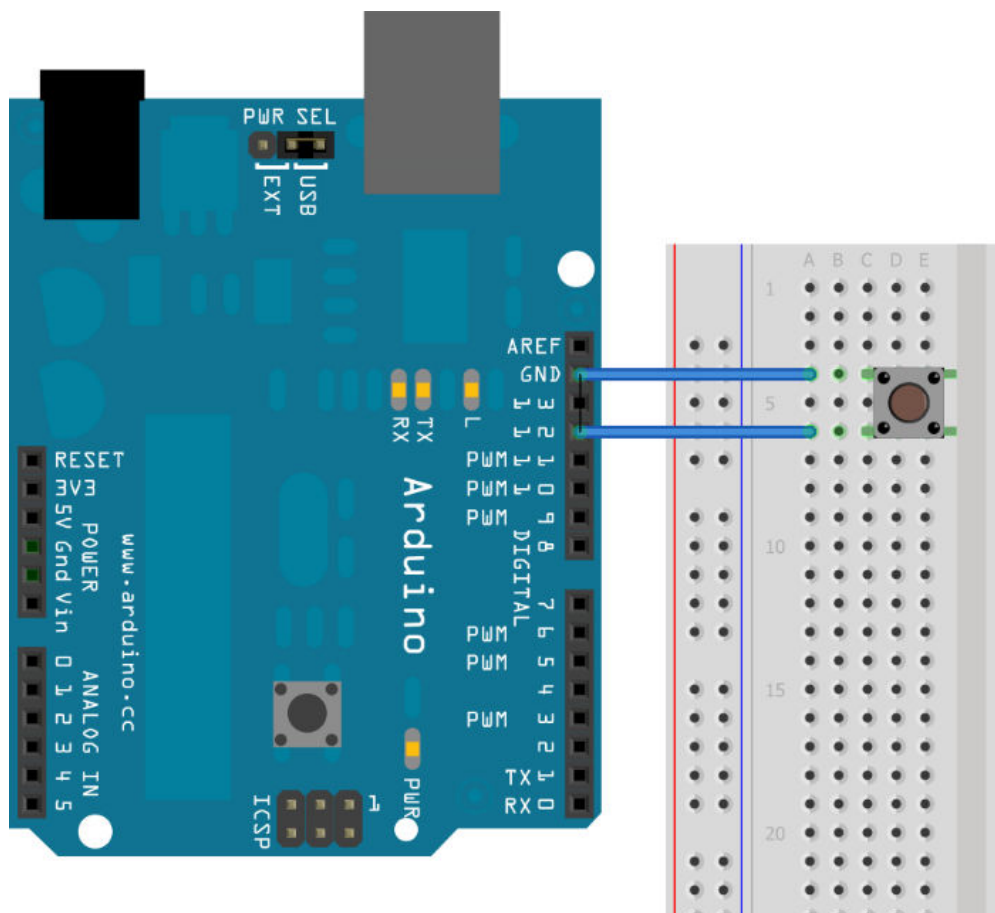

Рисунок 2.1 – Зовнішній вигляд макета

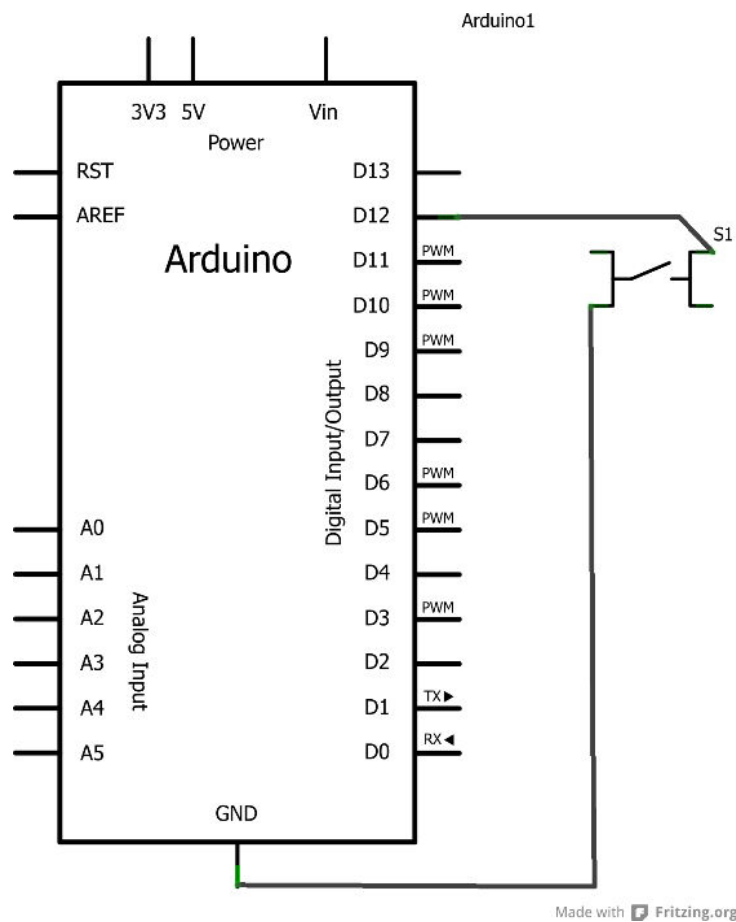
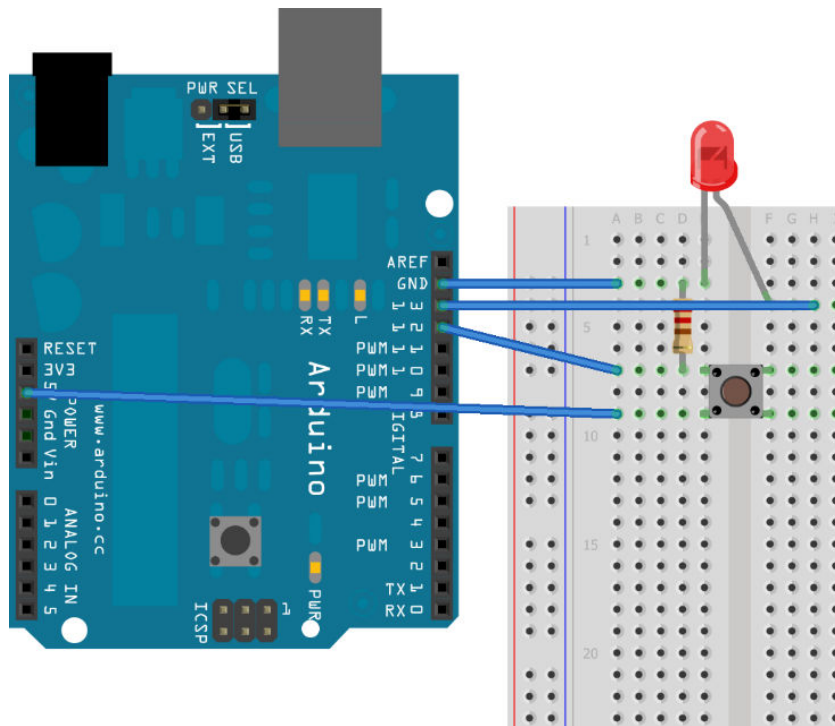

Рисунок 2.2 – Електрична принципова схема макета

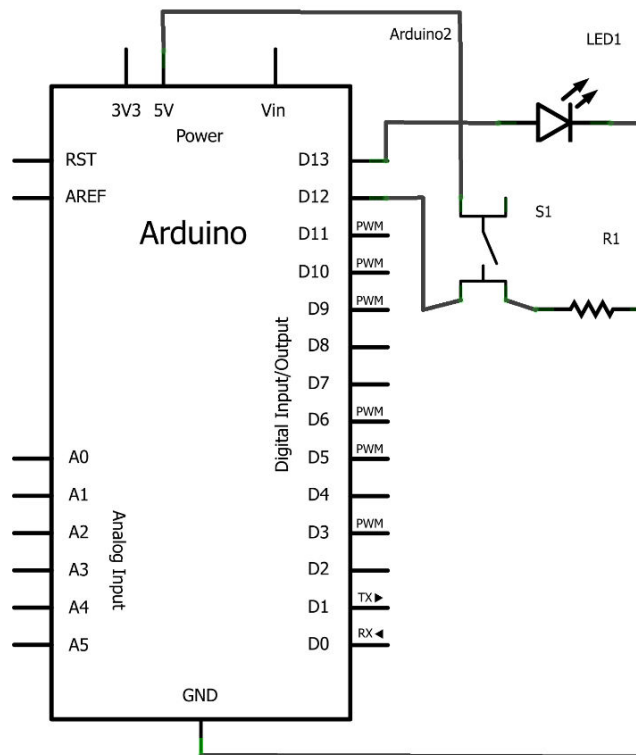
```
// Franzis Arduino
// Кнопка з узгоджувачим резистором
int led = 13;
int pin = 12;
int value = 0;
void setup()
{
  pinMode(led, OUTPUT);
  pinMode(pin, INPUT);
  digitalWrite(pin, HIGH);
}

void loop()
{
  value = digitalRead(pin);
  digitalWrite(led, value);
}
```

Рисунок 2.3 – Лістинг програми

а)

б)

Рисунок 2.4 - Зовнішній вигляд а) та електрична принципова схема б) макета

Необхідні комплектуючі деталі:

- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino ;
- панель з контактними гніздами;
- кнопка;

- резистор 10 кОм;
- світлодіод;
- чотири гнучких монтажних провідників завдовжки приблизно 5 см.

Хід лабораторної роботи

1. Дослідження пристрою з внутрішнім підтягуючим резистор:
 - Зібрати макет представлений на рисунку 2.1;
 - Підключити макет до ПК;
 - Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рисунку 2.3;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою.
2. Дослідження та розробка власного пристрою з зовнішнім підтягуючим резистором:
 - Зібрати макет представлений на рисунку 2.4;
 - Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
 - Перевірити функціональність пристрою.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої з зовнішнім та внутрішнім підтягуючим резистором.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Зміна 1	Зміна 2	Зміна 3	Порти входу
01	Bulb1	put1	Nals1	11,6
02	Bulb2	Put2	Nals1	10,2
03	Bulb3	Put3	Nals1	9,3
04	Bulb4	Put4	Nals1	8,4
05	Bulb5	Put5	Nals1	7,5
06	Bulb6	Put6	Nals1	6,11

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №3

Робота зі світлодіодами

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno, організації портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування та принципів підбору додаткового опору світлодіода.

Короткі теоретичні відомості

У більшості описаних експериментів для тестування програмного забезпечення застосовувалися один або декілька світлодіодів. Людині, яка не є інженером-електронником, напевно цікаво знати, як розраховується додатковий опір.

Світлодіод можна розглядати як звичайний діод, включений в прямому напрямку (анод підключений до плюса джерела живлення і катод - до загального проводу). У цьому випадку на світлодіоді падає напруга, яке залежить від кольору випромінювання (1,6...3,5 В). Точні дані можна знайти в паспорті світлодіода. Там буде вказано пряму напругу V_f (Forward Voltage). Для світіння світлодіода потрібен певний струм. У паспорті вказано струм I_f .

Приклад розрахунку

Нехай прямий струм $I_f = 2$ мА (світлодіод з малим робочим струмом). Прямий спад напруги $V_f = 2,2$ В. Напруга джерела живлення $V_{cc} = 5$ В. Шукана величина - опір додаткового резистора $R = ?$ Ом.

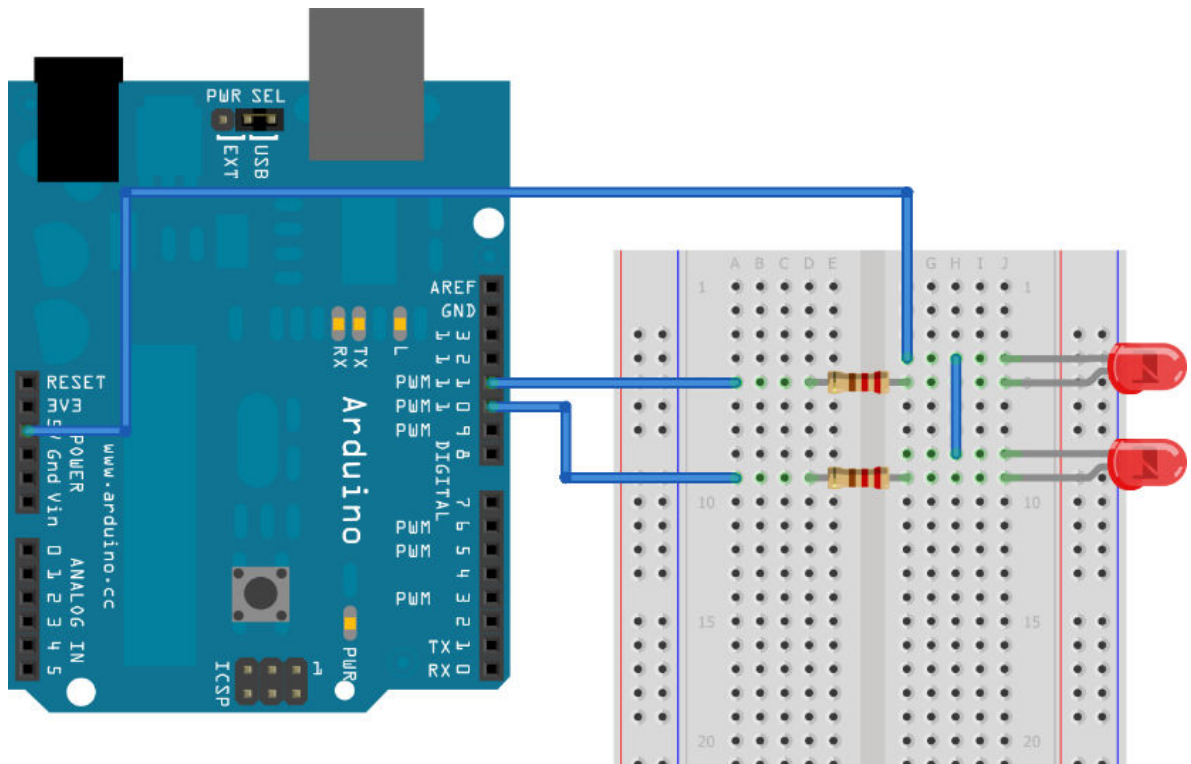
$$R = (V_{cc} - V_f) / I_f.$$

Для нашого прикладу:

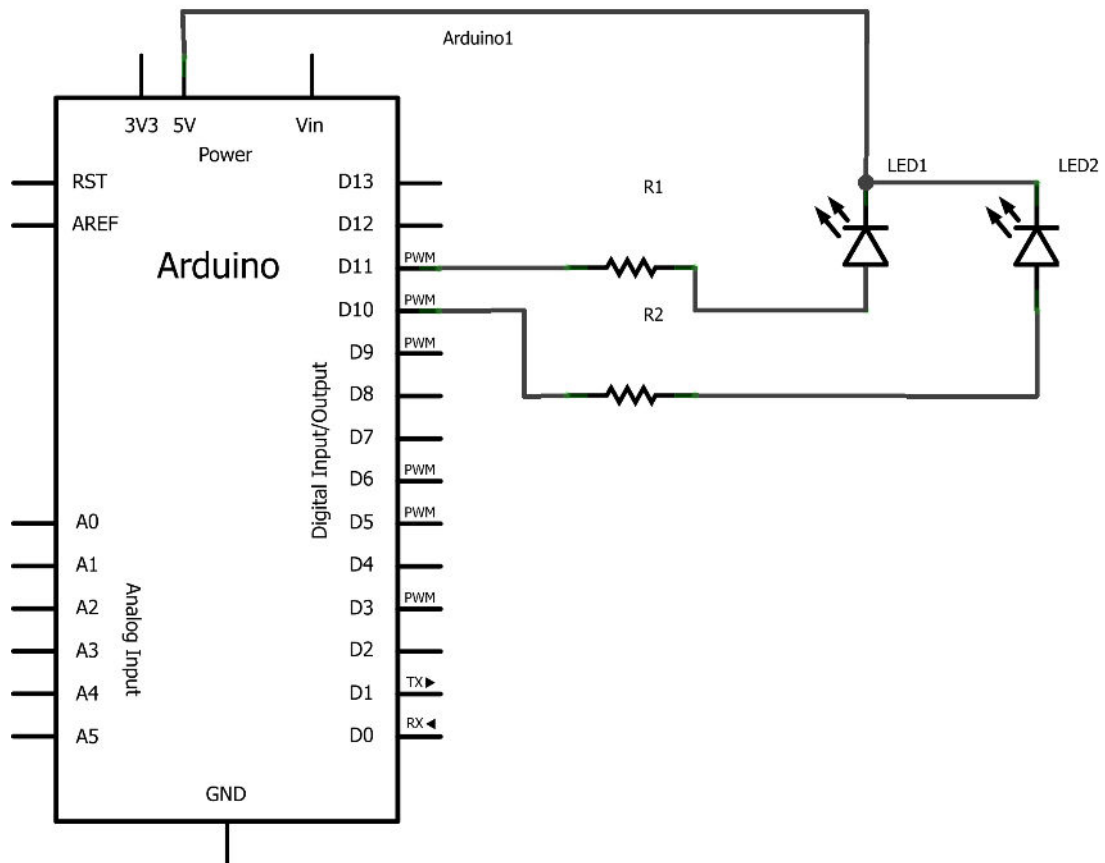
$$R = (5 \text{ В} - 2,2 \text{ В}) / 2 \text{ мА} = 1400 \text{ Ом}.$$

Доцільно вибрати опір з ряду E12, трохи більшого номіналу. Для надійності ставиться резистор 1,5 кОм, щоб виключити пошкодження світлодіода. Якщо уважно розглянути монтажну схему експериментальної плати, то можна виявити перед діодами опір 1,5 кОм.

Розглянемо практичний приклад включення світлодіодів з поперемінним миготінням. Тут світлодіоди, підключені до виводів 10 і 11 (рис. 3.1), спалахують поперемінно, що дає в підсумку світловий ефект, схожий на мигалку машини швидкої допомоги, навіть якщо колір синій, а не червоний [2]. Лістинг програми наведено на рис. 3.2.

a)

б)

Рисунок 3.1 – Підключення та зовнішній вигляд (а) і електрична принципова схема макета (б)

```

// Franzis Arduino
// Змінне миготіння
int LED_1=10;
int LED_2=11;
int i=0;
int TOG=0;
void setup()
{
    pinMode(LED_1, OUTPUT);
    pinMode(LED_2, OUTPUT);
}
void loop()
{
    for(i=0;i<3;i++)
    {
        if(TOG==0) TOG=HIGH;else TOG=LOW;
        digitalWrite(LED_1, TOG);
        delay(40);
    }
    digitalWrite(LED_1, LOW);
    delay(100);
    for(i=0;i<3;i++)
    {
        if(TOG==0) TOG=HIGH;else TOG=LOW;
        digitalWrite(LED_2, TOG);
        delay(40);
    }
    digitalWrite(LED_2, LOW);
    delay(100);
    for(i=0;i<3;i++)
    {
        if(TOG==0) TOG=HIGH;else TOG=LOW;
        digitalWrite(LED_1, TOG);
        delay(40);
    }
    digitalWrite(LED_1, LOW);
    delay(500);
}

```

Рисунок 3.2 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі:

- три світлодіода червоного кольору та три резистора 1,5 кОм;
- чотири гнучких монтажних проводів довжиною приблизно 10 см;
- два гнучких монтажних провідника завдовжки приблизно 5 см.

Хід лабораторної роботи

1. Підключення світлодіодів:
 - Зібрати макет представлений на рис. 3.1;
 - Підключити макет до ПК та запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 3.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Завантажити програму у мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою;
 - Проаналізувати лістинг програми.
2. Підключення світлодіодів:
 - Зібрати макет на основі трьох світлодіодів по прикладу схеми, що представлена на рис. 3.1;
 - Розробити лістинг програми розрахований на три світлодіода;
 - Перевірити функціональність пристрою;
 - Розрахувати додатковий опір для свого варіанту.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світінням зовнішніх світлодіодів, а також попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 3.1.

Таблиця 3.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Напруга джерела живлення	Спад напруги	Прямий струм, мА
01	6	1,2	1,5
02	7	1,4	2,2
03	8	1,8	3
04	9	2	3,5
05	10	2,3	4
06	15	2,5	4,2

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №4

Генератор випадкових чисел на МК

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування, вміння використовувати властивості генератора випадкових чисел та розробляти пристрої з застосування таких генераторів.

Короткі теоретичні відомості

За допомогою Arduino і трьох світлодіодів (рис. 4.1, рис 4.2), а також генератора випадкових чисел можна імітувати світло свічки з мерехтінням. Програма (рис. 4.3) використовує аналогові виходи мікроконтролера. Однак тепер на виході не постійне значення або синусоїдальний сигнал, а послідовність імпульсів випадкової тривалості. Світлодіоди (червоного і жовтого кольору) завжди мають різну яскравість. Якщо встановити світлодіоди в скляну посудину молочного кольору і обклеїти кришку алюмінієвою фольгою, світло буде розподілятися рівномірно. Тоді вже буде складно визначити, світлодіоди там або справжні свічки. Можна вчинити ще простіше: склеїти маленьку паперову коробочку (10x10x10 см) і помістити всередину неї світлодіоди.

Генератор випадкових чисел — обчислювальний або фізичний пристрій, спроектований для генерації послідовності номерів чи символів, які не відповідають будь-якому шаблону, тобто є випадковими. Широко використовуються комп'ютерні системи для генерації випадкових чисел, але часто вони малоефективні. Ці функції, можливо, забезпечують достатньо випадковості для певних завдань, але є непридатними в тих випадках, коли потрібна «високоякісна випадковість», як наприклад, у криптографічних програмах, статистиці або чисельному аналізі. Методи добування випадкових результатів існували здавна, зокрема, використання гральних костей, підкидання монети, тасування ігрових карт та ін.

Існує багато різних методів отримання випадкових даних. Ці методи можуть відрізнятися тим, які непередбачувані чи статистично випадкові дані вони видають, а також як швидко вони можуть генерувати випадкові номери.

До появи обчислювальних генераторів випадкових чисел, для отримання великої кількості достатньо випадкових номерів (важливо в статистиці) треба було виконувати велику кількість обрахунків. Результати іноді узагальнювали й розповсюджували як таблиці випадкових чисел.

Виділяють такі класи датчиків (генераторів) випадкових чисел:

Табличний датчик випадкових чисел являє собою таблицю заповнену реалізаціями випадкової величини з заданим розподілом. Представлені у таких таблицях вибірки дуже якісні, та вони мають обмежений розмір. Та і кількість таких вибірок невелика, що суттєво обмежує їх використання.

Фізичний датчик випадкових чисел конструюється на основі певного електронного пристрою, на виході якого спостерігають потрібну реалізацію випадкової величини. Ці генератори дозволяють отримувати вибірку довільного обсягу, та вони мають інший недолік - кожна отримана вибірка унікальна, і її неможливо повторити. Зате наступний клас генераторів не має цього недоліку.

Програмний датчик випадкових чисел будується на базі деякої програми, на виході якої формується потрібна реалізація. Ці програми зазвичай базуються на деякій рекурентній формулі. Задаючи однакові початкові члени послідовності можна щоразу отримувати однакові послідовності. Та ці генератори в свою чергу мають інший недолік - вони періодичні. Числа які вони генерують називають "псевдовипадковими" бо вони отримуються за чітким детермінованим алгоритмом.

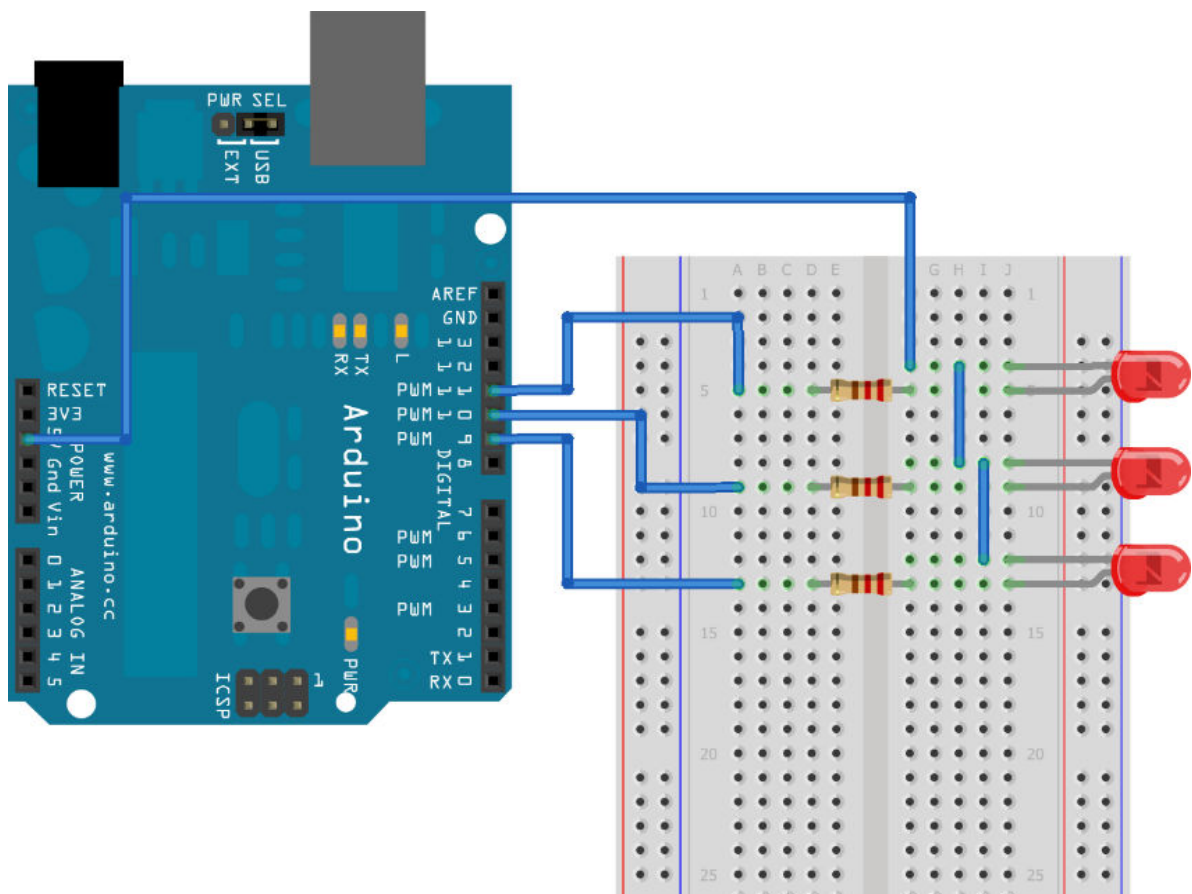

Рисунок 4.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета

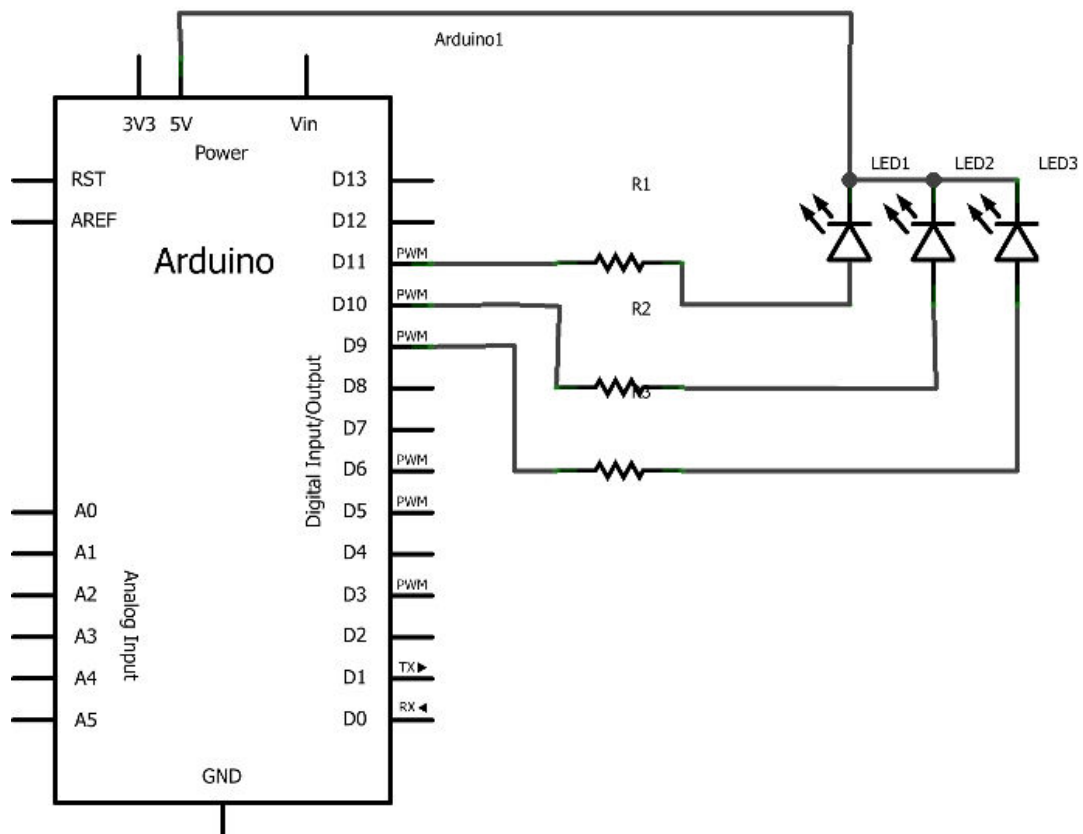

Рисунок 4.2 – Електрична принципова схема макета

```
// Franzis Arduino
// Світло свічки
int led_gelb1 = 9;
int led_rot = 10;
int led_gelb2 = 11;
void setup()
{
  pinMode(led_gelb1, OUTPUT);
  pinMode(led_rot, OUTPUT);
  pinMode(led_gelb2, OUTPUT);
}
void loop()
{
  analogWrite(led_gelb1, random(120)+135);
  analogWrite(led_rot, random(120)+135);
  analogWrite(led_gelb2, random(120)+135);
  delay(random(100));
}
```

Рисунок 4.3 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі:

- два світлодіода червоного кольору;
- чотири світлодіода жовтого кольору;

- шість резисторів 1,5 кОм;
- сім гнучких монтажних проводів довжиною приблизно 10 см;
- п'ять гнучких монтажних дроту завдовжки приблизно 5 см.

Хід лабораторної роботи

1. Світло свічки за допомогою мікроконтролера:
 - Зібрати макет представлений на рис. 4.1;
 - Підключити макет до ПК та запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 4.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою;
2. Світло свічки за допомогою мікроконтролера:
 - Зібрати макет відносно свого варіанту;
 - Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
 - Перевірити функціональність пристрою;

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світлінням зовнішніх світлодіодів з використанням генератора випадкових чисел, також необхідно попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 4.1.

Таблиця 4.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Кількість світлодіодів
01	4
02	5
03	6
04	6
05	5
06	4

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 5

Світлофор

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Розробка власного світлофора.

Короткі теоретичні відомості

В даній роботі необхідно створити світлофор, який змінює колір із зеленого на жовтий у червоний і назад, після певного проміжку часу, використовуючи чотири алгоритми керування світлофором. Цей проект може бути використаний, щоб зробити набір роботи світлофорів для моделювання роботи реального блоку світлофора.

Підключіть схему, як показано на рис. 5.1 (електрична принципова схема показана на рис. 5.2). На цей раз ви підключите три світлодіоди анод кожного з яких підключається до цифрових контактів 12, 11 і 10 кожен через 150 Ω резистор (або будь-яке інше значення в залежності від світлодіодів).

Візьміть перемичку від виходу землі на Arduino, що знаходиться у верхній частині макетної платі; дріт заземлення йде від катода кожного світлодіода на масу через резистор (в такій простій схемі немає значення до якого виводу світлодіода підключається резистор – до анода або катода).

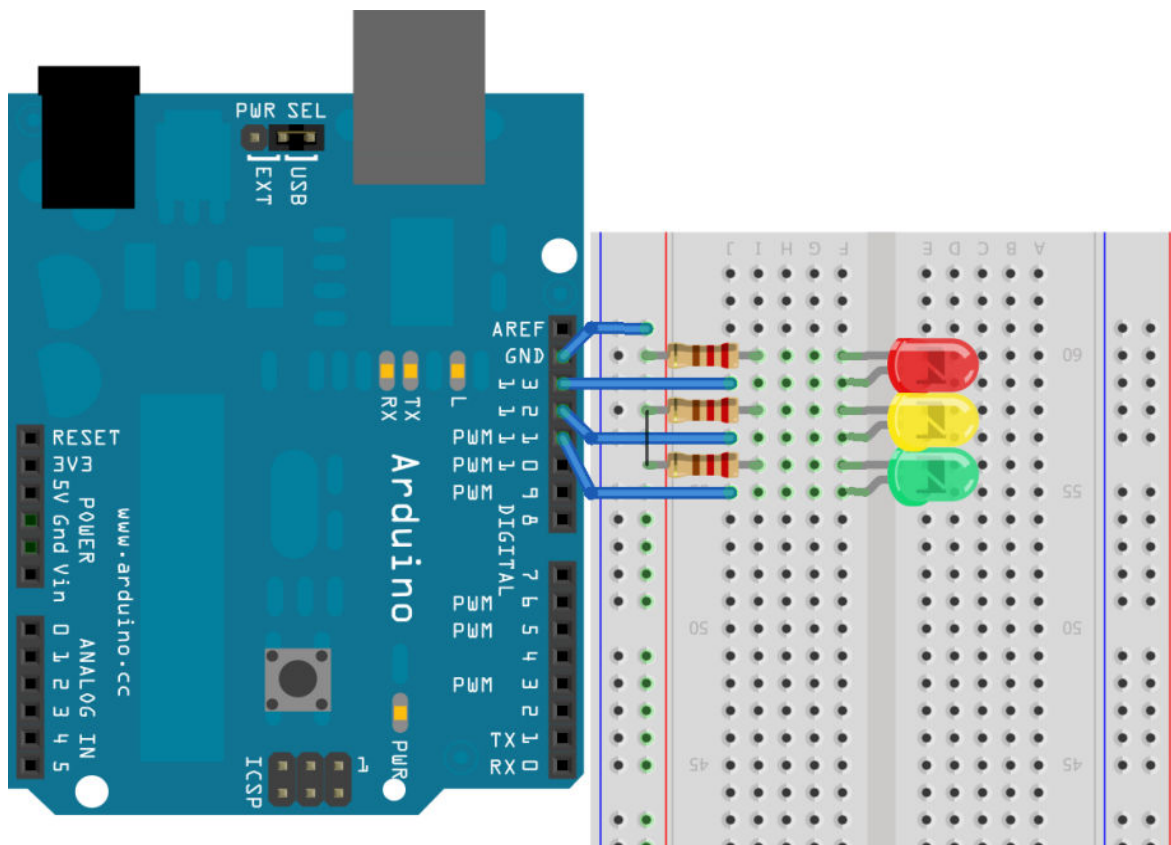
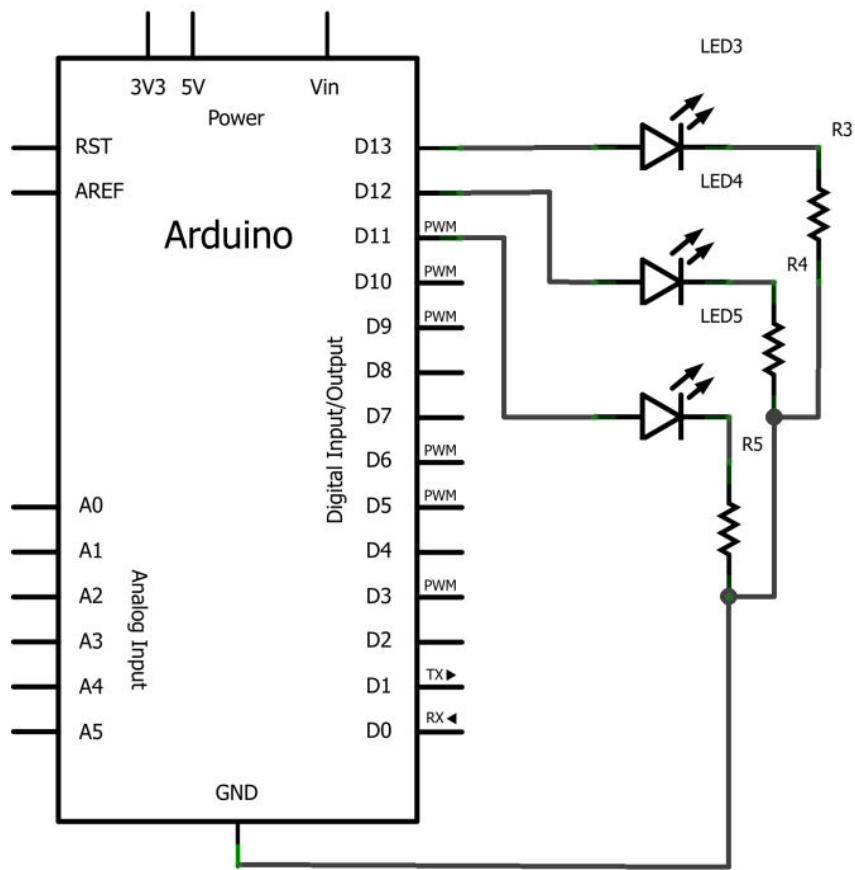

Рисунок 5.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета світлофора

б)

Рисунок 5.2 – Електрична принципова схема макета світлофора

Введіть код з лістингу на рис. 5.3, перевірте його, і завантажте у Arduino, після цього світлодіоди запалюватимуться у відповідності до Європейської схеми роботи світлофора, як показано на рис. 5.4 [3].

```
// Світлофор
int ledDelay = 10000; // затримка між перемиканнями
int redPin = 10;
int yellowPin = 9;
int greenPin = 8;
void setup() {
    pinMode(redPin, OUTPUT);
    pinMode(yellowPin, OUTPUT);
    pinMode(greenPin, OUTPUT);
}
void loop() {

    digitalWrite(redPin, HIGH); // ввімкнути червоне
світло
    delay(ledDelay); // зачекати 5 секунд
```

Рисунок 5.3 – Лістинг програми

```

    digitalWrite(yellowPin, HIGH); // ввімкнути жовте
світло
    delay(2000); // зачекати 2 секунди

    digitalWrite(greenPin, HIGH); // ввімкнути зелене
світло
    digitalWrite(redPin, LOW); // вимкнути червоне
світло
    digitalWrite(yellowPin, LOW); // вимкнути жовте
світло
    delay(ledDelay); // затримка між перемиканнями

    digitalWrite(yellowPin, HIGH); // ввімкнути жовте
світло
    digitalWrite(greenPin, LOW); // вимкнути зелене
світло
    delay(2000); // зачекати 2 секунди

    digitalWrite(yellowPin, LOW); // вимкнути жовте
світло
    // після чого цикл повторюється
}

```

Рисунок 5.3 (продовження)

Рисунок 5.4 – Чотири стану світлофора Європейської системи

Необхідні комплектуючі деталі:

- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino ;
- панель з контактними гніздами ;
- резистор 150 Ом;
- світлодіоди трох кольорів;
- чотири гнучких монтажних провідники довжиною приблизно 5 см.

Хід до лабораторної роботи

1. Дослідження роботи пристрою з освоєнням програми :
 - Зібрати макет представлений на рис. 5.1;
 - Підключити макет до ПК;
 - Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 5.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою.
2. Дослідження пристрою з індивідуальним завданням:
 - Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
 - Перевірити функціональність пристрою;
 - Розробити світлофор реального часу.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світінням зовнішніх світлодіодів з використанням схеми роботи світлофора, також необхідно попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 5.1.

Таблиця 5.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	int ...Pin	ledDelay	delay	delay
01	8,3,5	10000	1000	6000
02	2,7,1	500	2000	5000
03	6,4,9	100	3000	4000
04	5,3,12	1000	4000	3000
05	11,9,4	3800	5000	2000
06	10,6,1	5000	6000	1000

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №6 Біжучий вогонь

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Розробка власного біжучого рядка.

Короткі теоретичні відомості

У цій лабораторній роботі ми продовжимо роботу зі світлодіодами, але кількість світлодіодів збільшимо до 5. І зробимо ефект біжучого вогню (рис 6.1, рис. 6.2). Для управління світлодіодами будемо використовувати маніпуляції з портами Arduino. Ми будемо напряму записувати дані в порти Arduino. Це краще, ніж працювати з конкретними входами / виходами контролера. Це дозволить встановити значення для світлодіодів за допомогою однієї лише операції.

У Arduino UNO є 3 порти:

- В (цифрові входи / виходи з 8 по 13).
- С (аналогові входи).
- D (цифрові входи / виходи з 0 по 7).

Кожен порт керується 3 регістрами. Регістр DDR визначає буде вивід (pin) входом або виходом. За допомогою регістра PORT можна встановити вивід в стан HIGH або LOW. За допомогою регістра PIN можна вважати стан вивід Arduino, коли вони працюють на введення даних.

Ми будемо використовувати порт В. Спочатку, ми повинні встановити всі виводи порту В як цифрові виходи. У порту В є тільки 6 ніжок. Біти регістра для В-порту DDRB повинні бути встановлені в 1, якщо вивід буде використовуватися як вихід (OUTPUT), і в 0, якщо нога буде використовуватися як вхід (INPUT). Біти портів нумеруються з 0 по 7, але не завжди містять всі 8 виводів.

Приклад:

```
DDRB = B00111110; // Встановити виводи порту В
                // з 1 по 5 як виходи,
                // а 0 як вхід.
```

Зверніть увагу, що в мікроконтролерах фірми Microchip все навпаки. 0 біт - вивід працює як вихід, а 1 - як вхід.

У нашому проєкті біжучого вогню ми будемо використовувати 5 виводів:

```
DDRB = B00011111; / / Встановити виводи порту В з 0
по 4 як виходи
```

Для запису значень в порт В необхідно використовувати регістр PORTB. Запалити перший світлодіод можна командою:

```
PORTB = B00000001;  
перший і четвертий:  
PORTB = B00001001;
```

Тепер розглянемо оператори зсуву. Є 2 оператора двійкового зсуву: оператор зсуву вліво << і оператор зсуву вправо >>. Оператор зсуву вліво << змушує всі біти зсуватися вліво, відповідно оператор зсуву вправо >> зсуває біти вправо.

Приклад:

```
varA = 1;           // 00000001  
varA = 1 << 0;     // 00000001  
varA = 1 << 1;     // 00000010  
varA = 1 << 2;     // 00000100
```

Тепер повернемося до нашої програми, яка показана на рис. 6.3. Нам потрібно ввести 2 змінні: перша *upDown* міститиме значення куди рухатися - вгору або вниз, а другий *cydon* які світлодіоди запалювати.

У функції `setup()` ми визначаємо які ніжки повинні працювати як виходи.

У головному циклі програми `loop()`, світлодіоди по черзі загоряються вгору шляхом збільшення змінної *cydon*, а коли доходить до самого верхнього, то змінної *upDown* присвоюється 0 і світлодіоди загоряються вниз по черзі [3, 4, 6, 7].

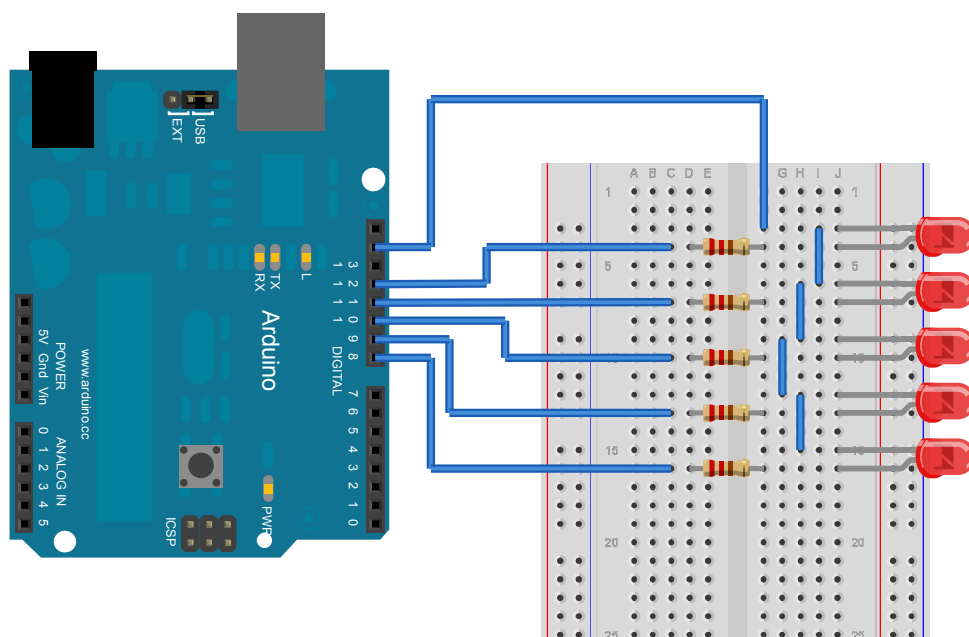

Рисунок 6.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета

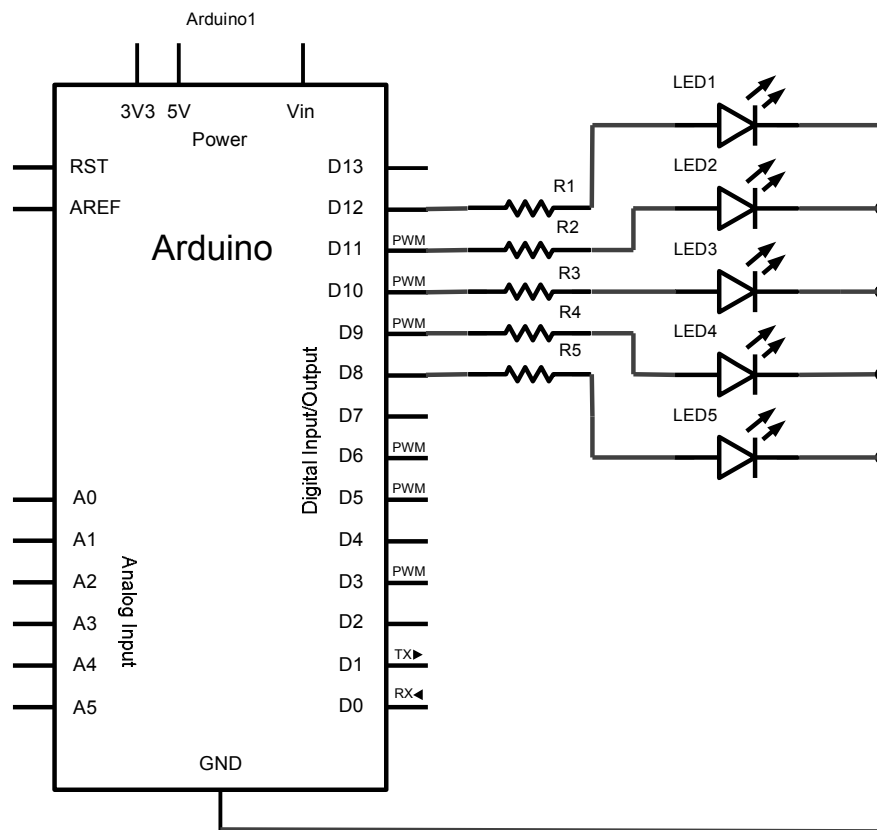

Рисунок 6.2 – Електрична принципова схема макета

```

// Біжучі вогні
unsigned char upDown=1; // розпочинаємо з "руху" до-
гори
unsigned char cylon=0; // визначаємо черговість за-
свічування світлодіодів
void setup() {
  DDRB = B00011111; // налаштуємо порт В з 0 по 4
як виходи
}
void loop() {
  if(upDown==1) { // якщо "йдемо" вгору, то
    cylon++;
    if(cylon>=4) upDown=0; // якщо досягли найбільшо-
го номера LED, то в наступному циклі "йдемо" вниз
  }
  else { cylon--; if(cylon==0) upDown=1; // якщо
досягли найменшого номера LED, то в наступному циклі
йдемо догори
  }
  PORTB = 1 << cylon; //зсув
  delay(200); // пауза 200 мс
}

```

Рисунок 6.3 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі :

- шість світлодіодів червоного кольору;
- шість резисторів 1,5 кОм і один резистор 4,7 кОм;
- сім гнучких монтажних дротів довжиною приблизно 10 см;
- п'ять гнучких монтажних дротів завдовжки приблизно 5 см.

Хід лабораторної роботи

1 Біжучий вогонь:

- Зібрати макет представлений на рис. 6.1;
- Підключити макет до ПК і запустити програму Arduino IDE;
- Набрати лістинг програми представлений на рис. 6.3;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл на мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

2 Біжучий вогонь:

- Зібрати макет представлений на рис. 6.1;
- Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
- Перевірити функціональність пристрою.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою. В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світінням зовнішніх світлодіодів з використанням схеми роботи світлофора, також необхідно попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання. Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 6.1.

Таблиця 6.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Кількість світлодіодів	Початок руху	Затримка
01	6	Вправо	500
02	6	Вліво	550
03	6	Вправо	600
04	6	Вліво	650
05	6	Вправо	700
06	6	Вліво	750

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 7

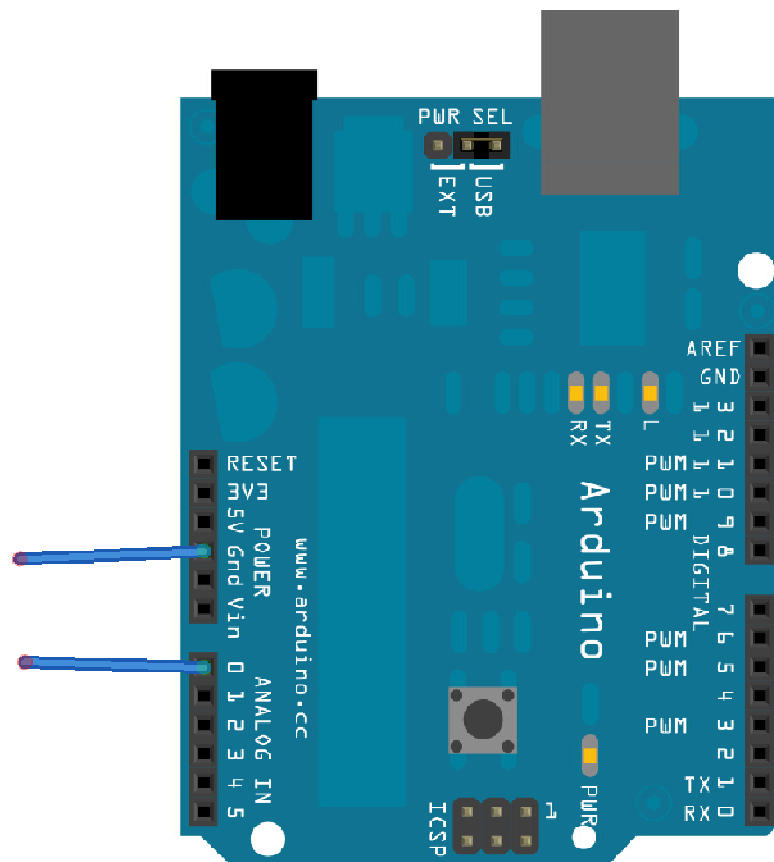
Сенсорний датчик

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також придбання навичок програмування з використанням команд налаштування порту. Реалізація сенсорного датчику.

Короткі теоретичні відомості

Існують пристрої, що реагують на дотик пальця. При торканні поверхні без натискання при цьому на механічний перемикач або кнопку, пристрій включається або вимикається, стає голосніше або тихіше – залежно від функції. Сенсорні датчики широко застосовуються для включення, перемикання або регулювання. Такі сенсорні датчики можна запрограмувати за допомогою аналогових входів. Аналогові входи є високоомними, що і дозволяє вимірювати значення (напруги) при простому контакті пальцями.

Якщо в нашому експерименті злегка торкнутися пальцями аналогового входу то під час виконання програми загориться світлодіод L, а при наступному дотику – згасне. Тут значення порога включення складає 50, а відключення – 5. Схема монтажу наведена на рис. 7.1, а код програми – на рис. 7.2 [2].

Made with Fritzing.org

Рисунок 7.1 – Підключення та зовнішній вигляд сенсорного датчика


```

// Franzis Arduino
// Сенсорная кнопка
int LED=13;
int Sensor=0;
int Flag1,Flag2,tog=0;
void setup()
{
  pinMode(LED,OUTPUT);
}
void loop()
{
  if((analogRead(Sensor)>50)&&(!Flag2))
  {
    delay(50);
    if((analogRead(Sensor)>50)&&(!Flag2))
    {
      if(!tog)tog=1;else tog=0;
      Flag1=tog;
      Flag2=1;
    }
  }
  else
  {
    if((analogRead(Sensor)<5)&&(Flag2))
    {
      delay(50);
      if((analogRead(Sensor)<5)&&(Flag2))
      {
        Flag2=0;
      }
    }
  }

  if(!Flag1)digitalWrite(LED,LOW);
  if(Flag1)digitalWrite(LED,HIGH);
}

```

Рисунок 7.2 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі:

- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino;
- два гнучких монтажних провідника.

Хід лабораторної роботи

1. Дослідження роботи пристрою з освоєнням програми :

- Зібрати макет представлений на рис. 7.1;
 - Підключити макет до ПК;
 - Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 7.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою.
2. Замінити вхідний аналоговий порт.
 3. Замінити вихідний порт інформації.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої з керуванням за допомогою сенсорної кнопки відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 7.1.

Таблиця 7.1 - Варіанти завдань

Номер варіанта	Аналоговий вихід	Чутливість
01	1	мінімальна
02	2	максимальна
03	3	мінімальна
04	4	максимальна
05	5	мінімальна
06	1	максимальна

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №8

Аналоговий вихід ШІМ

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno, організацію портів та форматів його команд, а також придбання початкових навичок програмування з використанням аналогового виходу ШІМ.

Короткі теоретичні відомості

На платі Arduino знаходяться в розпорядженні шість виходів сигналів з широтно-імпульсною модуляцією (ШІМ) : контакти 3 , 5 , 6 , 9 , 10 і 11 (на попередніх контролерах АТmega8 тільки контакти 9 , 10 і 11) . Вони можуть використовуватися для цифро-аналогового перетворення, управління кроковим двигуном, або для формування звукових сигналів. У процесі ШІМ (PWM- Pulse Width Modulation) змінюється шпаруватість імпульсної послідовності . Шпаруватість вказує співвідношення тривалості включеного стану до періоду повторювання імпульсів. При цьому частота і рівень сигналу залишаються завжди однаковими. Змінюється тільки тривалість переходу від високого до низького рівня (рис. 8.1-8.3) [12].

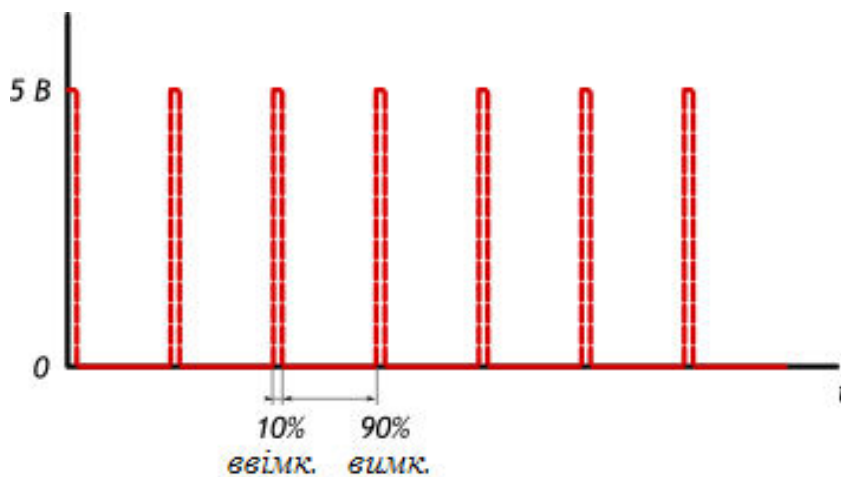

Рисунок 8.1 - Шпаруватість ШІМ 10%

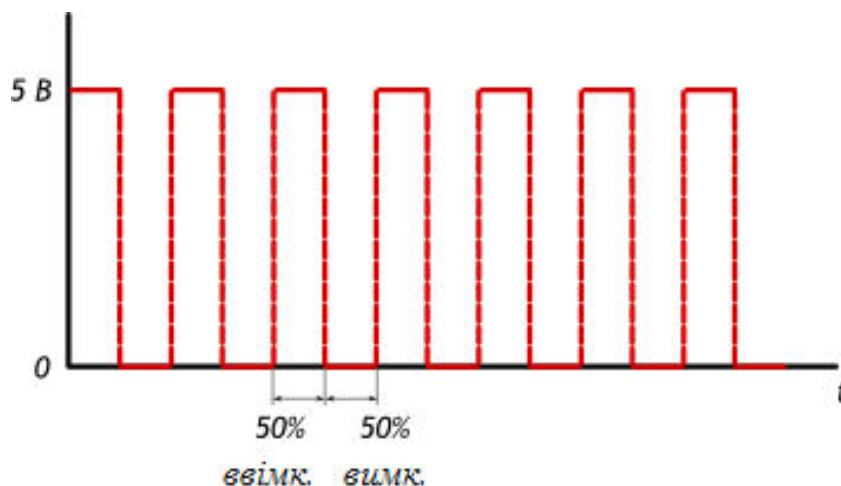

Рисунок 8.2 – Шпаруватість ШІМ 50%

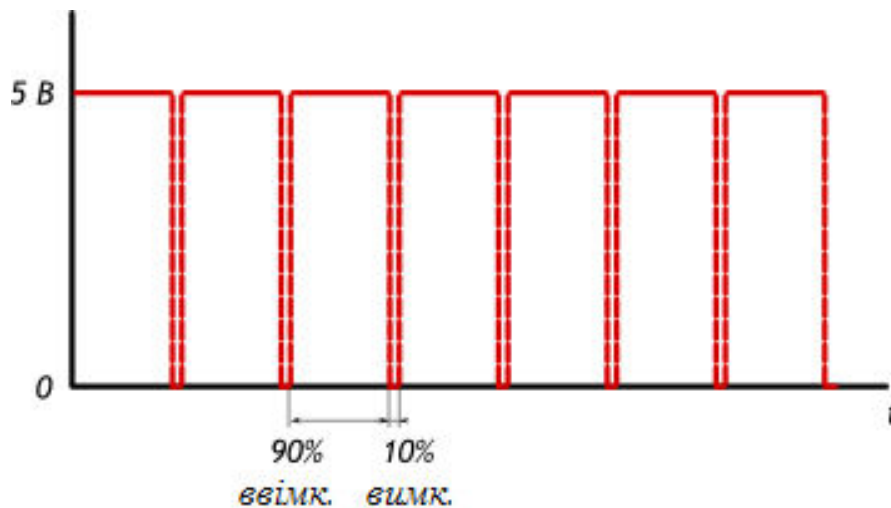

Рисунок 8.3 – Шпаруватість ШІМ 90%

```
analogWrite (pin, value)
```

Ця команда формує на виході псевдоаналогові значення за допомогою модуляції ширини імпульсної послідовності (ШІМ). Значення може встановлюватись у вигляді змінної або константи в діапазоні 0...255:

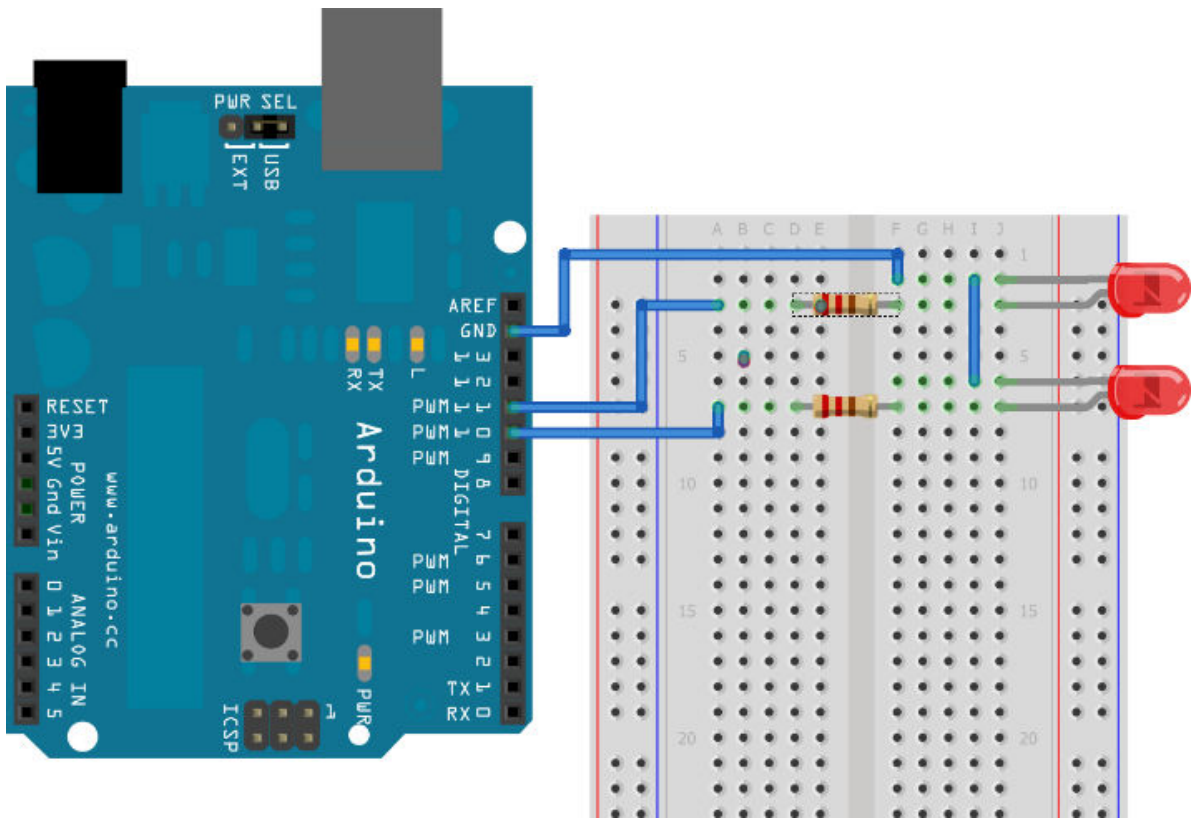
```
analogWrite (pin, value); // Запис значення в
                          // аналоговий вивід
```

При нульовому значенні напруга на заданому аналоговому виході теж буде нульовим. Значення 255 відповідає напрузі 5 В. При значеннях між 0 і 255 вивід перемикається між 0 і 5 В, чим більше значення, тим довше вивід має високий рівень (5 В). При значенні 64 вивід три чверті періоду має 0 В і одну чверть 5 В. Значення 128 призводить до того, що вихідна напруга одну половину періоду часу має високий рівень і другу - низький рівень. При значенні 192 напруга на виводі протягом однієї чверті періоду становить 0 В і три чверті – повні 5 В. Так як ця функція базується на апаратних засобах, то постійний сигнал запускається незалежно від програми аж до наступної зміни стану за допомогою функції `analogWrite`.

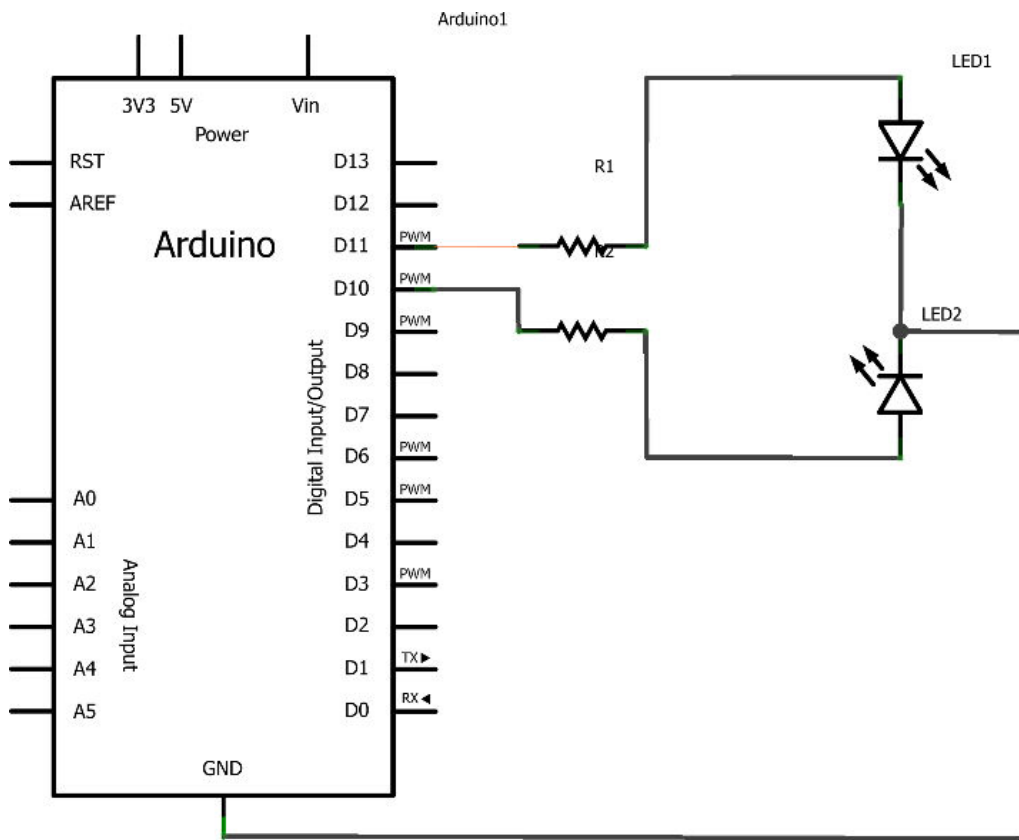
Примітка:

Аналогові виводи, на відміну від цифрових, не потрібно попередньо конфігурувати як вхід або вихід.

У пропонованому прикладі (рис. 8.4, рис. 8.5) світлодіод перемикається з високою частотою. У результаті значення ШІМ визначає яскравість світіння [2].

a)

б)

Рисунок 8.4 – Підключення та зовнішній вигляд (а) і електрична принципова схема макета (б)

```

// Franzis Arduino
// Робота з ШІМ
int value;
int LEDgruen=10;
int LEDrot=11;
void setup()
{
  // В цей раз ніяких додаткових
  // налаштувань немає
}
void loop()
{
  for(value=0;value<255;value++)
  {
    analogWrite(LEDgruen, value);
    analogWrite(LEDrot, 255-value);
    delay(5);
  }
  delay(1000);

  for(value=255;value!=0;value--)
  {
    analogWrite(LEDgruen, value);
    analogWrite(LEDrot, 255-value);
    delay(5);
  }
  delay(1000);
}

```

Рисунок 8.5 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі:

- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino;
- панель з контактними гніздами;
- гнучкий монтажний провід довжиною приблизно 10 см;
- два гнучких монтажних дроту завдовжки приблизно 5 см;
- гнучкий монтажний провід довжиною приблизно 1 см;
- резистор 1,5 кОм;
- світлодіод червоного кольору;
- світлодіод зеленого кольору.

Хід лабораторної роботи

1. Дослідження аналогових виходів ШІМ:
 - Зібрати макет представлений на рис. 8.4;
 - Підключити макет до ПК;

- Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рисунку 8.5;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний у мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою.
2. Дослідження аналогових виходів ШІМ:
- Зібрати схему для свого варіанту;
 - Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
 - Перевірити функціональність пристрою;
 - Підключити до одного із виходів динамік, і спробувати "почути" ШІМ- сигнал.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світінням зовнішніх світлодіодів з використанням широтно-імпульсної модуляції, також необхідно попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 8.1.

Таблиця 8.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Тривалість загорання світлодіода	Тривалість затухання світлодіода	Тривалість горіння червоного світлодіода	Тривалість горіння зеленого світлодіода	Порти ШІМ
01	100	200	1,2 с	4 с	3,5
02	120	180	1,8 с	3 с	6,9
03	140	160	2 с	2,5 с	10,5
04	160	140	2,5 с	2 с	11,3
05	180	120	3 с	1,8 с	3,9
06	200	100	4 с	1,2 с	11,6

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №9

Регулятор рівня яскравості світлодіода з транзистором

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування з використанням транзисторів та ШІМ-сигналу.

Короткі теоретичні відомості

У лабораторній роботі №8 Ви вже познайомилися з формуванням на аналоговому виході плати Arduino ШІМ-сигналу і тепер можна зібрати регулятор яскравості світіння світло діода (рис. 9.1, рис. 9.2).

```
pinMode(pin, mode)
```

Функція використовується в програмі `void setup()`, щоб конфігурувати контакт плати як вхід або як вихід:

```
pinMode(pin, OUTPUT); // Вивід встановлюється
                        // як вихід
digitalRead(pin)
```

Функція `digitalRead()` зчитує значення заданого цифрового виводу, з результатом HIGH або LOW, що відповідає 1 або 0. Номер вивода може встановлюватися, або як змінна, або як константа (від 0 до 13).

```
value = digitalRead(Pin); // Встановлює value,
                          // рівне значенню
                          // на вхідному виводі
digitalWrite(pin, value)
```

Встановлює рівень HIGH або LOW на заданому виведенні. Номер виводу може задаватися або як змінна, або як константа (від 0 до 13).

```
digitalWrite(SW1); // Зчитування стану кнопки
analogWrite(pin, value)
```

Ця команда формує на виході псевдоаналогові значення за допомогою модуляції ширини імпульсної послідовності (ШІМ). Значення може встановлюватися у вигляді змінної або константи в діапазоні 0...255:

```
analogWrite(pin, value); // Запис значення в
                          // аналоговий вивід
```


У пропонованому експерименті червоний світлодіод можна безпосередньо підключити до аналогового виходу (контакт 3). Якщо взяти більш яскраві світлодіоди, наприклад, компанії Luxeon, то потрібно додати транзистор в якості підсилювача. За допомогою кнопок S1 ("світліше") і S2 ("темніше") можна міняти яскравість світлодіода [2]. Лістинг програми наведено на рис. 9.3.

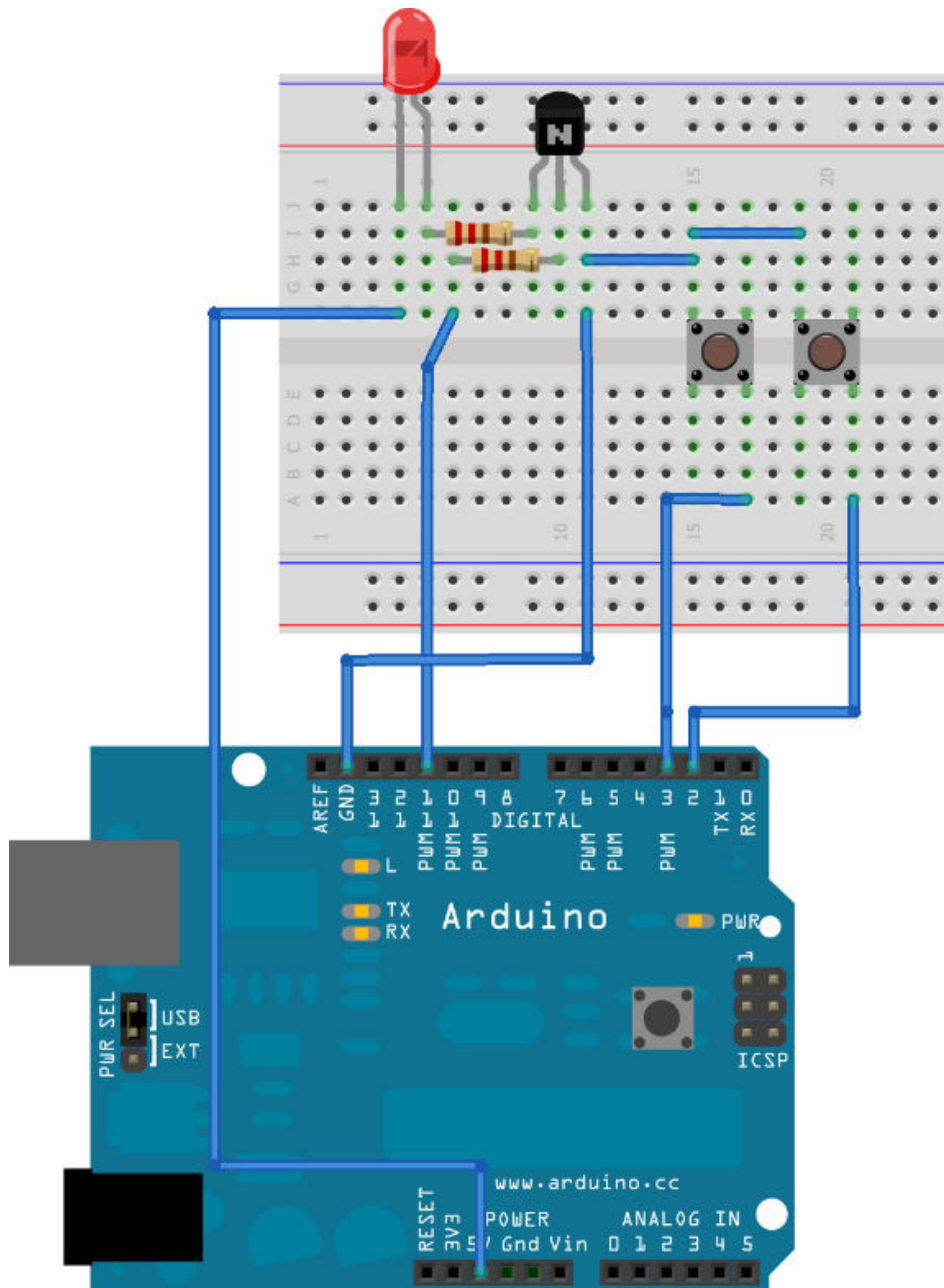

Рисунок 9.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета

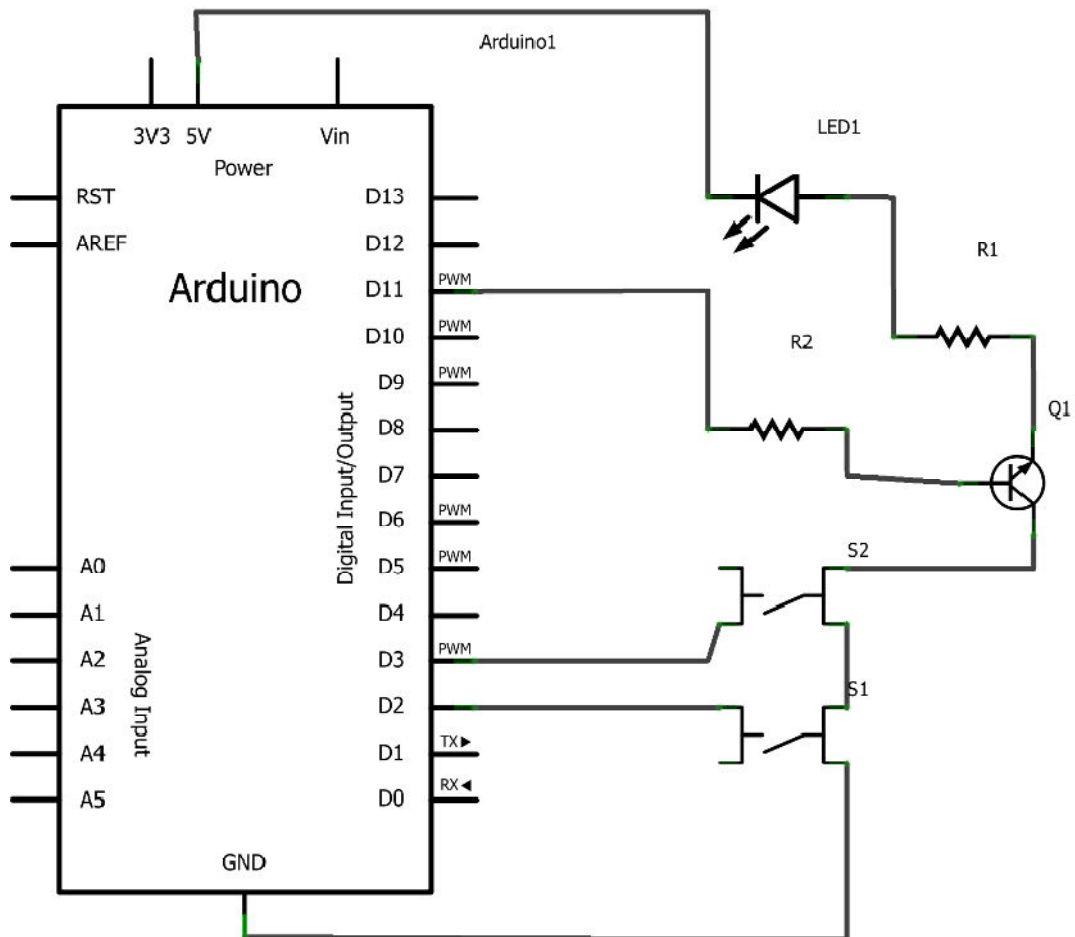

Рисунок 9.2 – Електрична принципова схема макета

```
// Franzis Arduino
// Регулятор рівня яскравості світлодіода
// LED Dimmer
int brightness=0;
int SW1=3;
int SW2=2;
int LED=11;
void setup()
{
  pinMode(SW1, INPUT);
  digitalWrite(SW1, HIGH);
  pinMode(SW2, INPUT);
  digitalWrite(SW2, HIGH);
}
void loop()
{
  if(!digitalRead(SW1) && digitalRead(SW2))
  {
    if(brightness<255) brightness++;
  }
}
```

Рисунок 9.3 – Лістинг програми

```

    analogWrite(LED,brightness);
    delay(10);
}
else if(digitalRead(SW1) &&!digitalRead(SW2))
{
    if(brightness!=0)brightness--;
    analogWrite(LED,brightness);
    delay(10);
}
}

```

Рисунок 9.3 (продовження)

Необхідні комплектуючі:

- світлодіод червоного кольору;
- дві кнопки;
- транзистор BC548C ;
- резистор 1,5 кОм;
- резистор 4,7 кОм;
- п'ять гнучких монтажних проводів довжиною приблизно 10 см;
- два гнучких монтажних дроту завдовжки приблизно 5 см.

Хід лабораторної роботи

1. Регулятор рівня яскравості світлодіода з транзистором
 - Зібрати макет представлений на рис. 9.1;
 - Підключити макет до ПК;
 - Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 9.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний у мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою;
2. Дослідження регулятор рівня яскравості світлодіода з транзистором:
 - Зібрати макет представлений на рисунку 9.1;
 - Набрати лістинг програми відповідно до варіанту індивідуального завдання;
 - Перевірити функціональність пристрою;

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування світінням зовнішніх світлодіодів з використанням широтно-імпульсної модуляції та керуванням рівня за допомогою транзистора, також необхідно попередньо обрахувати номінал підтягуючих резисторів відповідно до індивідуального завдання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 9.1.

Таблиця 9.1 - Варіанти завдань

Номер	Крок збільшення яскравості	Крок зменшення яскравості	Порти входу/входу
01	12	60	9,7,6
02	15	75	6,5,4
03	18	90	5,6,2
04	21	105	3,5,7
05	24	220	10,3,5
06	27	235	6,7,5

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №10

Робота з зовнішніми пристроями формування звукових сигналів

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Ознайомлення з зовнішніми пристроями формування звукових сигналів, реалізація власної музичної композиції.

Короткі теоретичні відомості

Arduino може бути "музикальним". Щоб дізнатися, наскільки це так, приєднаємо п'єзоакустичний перетворювач до експериментальної платі, як показано на рис. 10.1.

З'єднаємо п'єзоакустичний перетворювач з цифровим виходом 11 і GND. Для генерації звуків Arduino пропонує нам команду `tone()`. З її допомогою можна формувати звуковий сигнал будь-якою виведення. Генерація частоти проходить чисто програмним шляхом (лістинг 10.2).

У команді є ще різні параметри: номер виводу, частота і тривалість звукового сигналу:

```
tone(pin, frequency); // Зупиняє безперервний тон
tone(pin, frequency, duration) // Звук певної тривалості
```

Наприклад:

```
// Franzis Arduino
// Звук
int Speaker=8;
void setup()
{
    pinMode(Speaker, OUTPUT);
}
void loop()
{
    tone(Speaker, 550, 450);
    delay(3000);
}
```

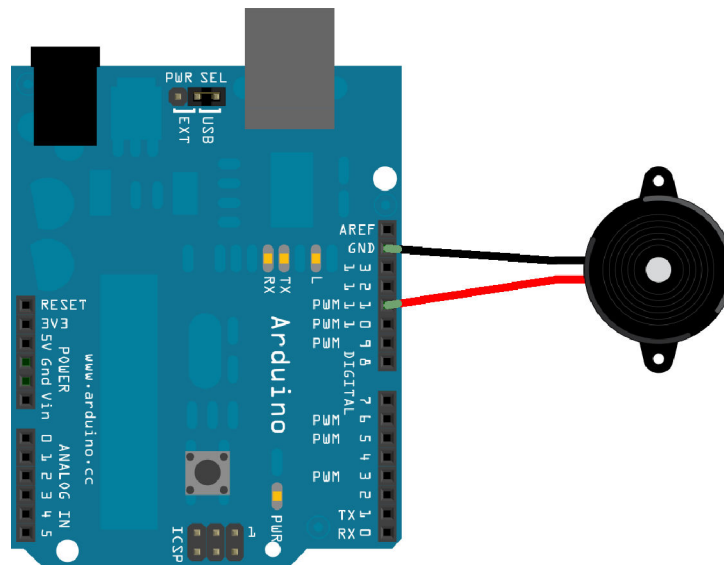
Команда `tone()` формує тільки прості звуки. Як можна створити власну програму для генерації мелодій, пояснює лістинг 10.2. Тут звуки генеруються перемиканням цифрового виводу між високим (HIGH) і низьким (LOW) рівнем:

```
digitalWrite(Speaker, HIGH);
delayMicroseconds(tone);
```

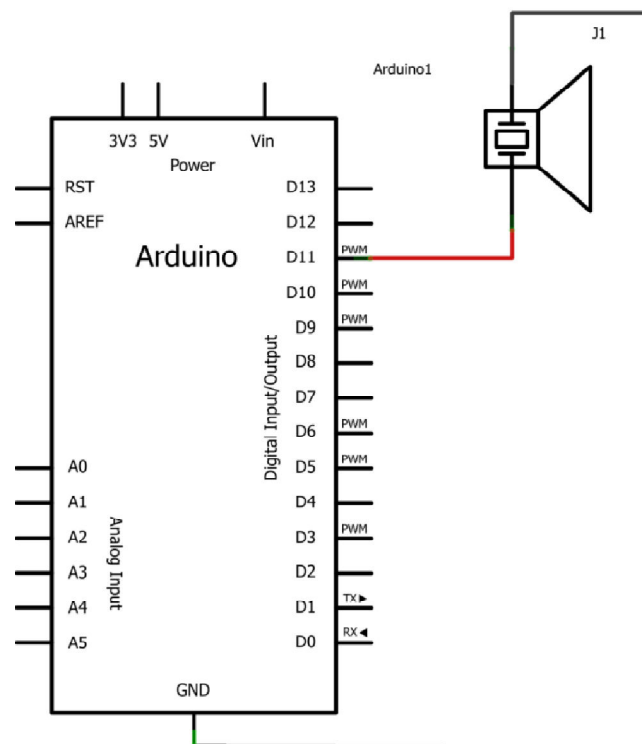
```
digitalWrite(Speaker, LOW);
delayMicroseconds(tone);
```

При запуску коду програми (рис. 10.2) на цифровому виході формується мелодія. Період повторення імпульсів задається у функції `tone()`.

Якщо приробити паперовий рупор до п'єзоакустичному перетворювачі то звук стане значно голосніше. Навіть якщо просто приклеїти до гучномовця невеликий шматок паперу, гучність збільшиться [2].

а)

б)

Рисунок 10.1 – Підключення та зовнішній вигляд (а) і електрична принципова схема макета (б)

```

// Franzis Arduino
// Мелодія
int Speaker = 8;
int length = 15;
char notes[] = "ccggaagffeeddc ";
int beats[] = { 1,1,1,1,1,1,2,1,1,1,1,1,1,2,4 };
int tempo = 300;
void setup()
{
  pinMode(Speaker, OUTPUT);
}
void loop()
{
  for (int i = 0; i < length; i++)
  {
    if (notes[i] == ' ')
    {
      delay(beats[i] * tempo);
    }
    else
    {
      playNote(notes[i], beats[i] * tempo);
    }
    delay(tempo / 2);
  }
}
void playTone(int tone, int duration)
{
  for (long i = 0; i < duration*1000L; i += tone * 2)
  {
    digitalWrite(Speaker, HIGH);
    delayMicroseconds(tone);
    digitalWrite(Speaker, LOW);
    delayMicroseconds(tone);
  }
}
void playNote(char note, int duration)
{
  char names[] = { 'c','d','e','f','g','a','b','C' };
  int tones[] = {1915,1700,1519,1432,1275,1136,1014,956};
  for (int i = 0; i < 8; i++)
  {
    if (names[i] == note)
    {
      playTone(tones[i], duration);
    }
  }
}

```

Рисунок 10.2 – Лістинг програми

Хід лабораторної роботи

1 Робота з пристроями формування звукових сигналів

- Зібрати макет представлений на рисунку 10.1;
- Підключити макет до ПК;
- Запустити програму Arduino IDE;
- Набрати лістинг програми представлений на рисунку 10.2;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл у мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

2. Створення власного проекту з використанням пристроїв формування звукових сигналів:

- Зібрати макет представлений на рисунку 10.1;
- Набрати лістинг програми своєї мелодії;
- Перевірити функціональність пристрою.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування зовнішніми пристроями формування звукових сигналів відповідно до індивідуального завдання.

Індивідуальне завдання видається викладачем.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 11

Азбука Морзе

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Реалізація пристрою формування повідомлення з використанням азбуки Морзе.

Короткі теоретичні відомості

Для цього проекту, ви будете використовувати код, що дозволить сформувати світлодіодні сигнали, які відображають літери азбукою Морзе. Азбука Морзе є способом кодування тексту, який передає букви і цифри, використовуючи шаблони, що містять довгі (тире) та короткі (крапка) сигнали. Тобто, використовуючи дані шаблони, цілком можливим є формування літер та цифр за допомогою світлодіода.

Наприклад для передачі сигналу S.O.S. потрібно реалізувати три коротких спалахи (Dits), а потім три довгих (Dahs), а потім знову коротких спалахи.

Для передачі світлодіодом сигналу SOS, використовуйте код, що представлений на рис. 11.1.

```
// Сигнал S.O.S.
int ledPin = 12;
void setup()
{
  pinMode(ledPin, OUTPUT);
}
void loop()
{
  for (int x=0; x<3; x++) {
    digitalWrite(ledPin, HIGH);
    delay(150);
    digitalWrite(ledPin, LOW);
    delay(100);
  }
  delay(100);
  for (int x=0; x<3; x++) {
    digitalWrite(ledPin, HIGH);
    delay(400);
    digitalWrite(ledPin, LOW);
    delay(100);
  }
  delay(100);
}
```

Рисунок 11.1 – Лістинг програми

```

for (int x=0; x<3; x++) {
    digitalWrite(ledPin, HIGH);
    delay(150);
    digitalWrite(ledPin, LOW);
    delay(100);
}
delay(5000);
}

```

Рисунок 11.1 (продовження)

Створіть новий ескіз, а потім введіть код із рис. 11.1. Переконайтеся, що ваш код не містить помилок, а потім завантажити його на свій Arduino (рис. 11.2). Якщо все добре, ви побачите індикатор, що відображає сигнал азбуки Морзе S.O.S., після паузи 5 секунд – він повториться.

Проаналізуємо яким чином працює цей код. Перша частина коду вже відома, де ініціалізується змінна, а потім налаштовується цифровий вивід 12 який буде портом виведення (виходом). У головному коді циклу, ви можете побачити такі ж заяви, щоб включати і вимикати світлодіоди протягом встановленого періоду часу.

Далі розглянемо три блоки коду, які є однотипними.

Перший блок виводить три крапки:

```

for (int x=0; x<3; x++) {
    digitalWrite(ledPin, HIGH);
    delay(150);
    digitalWrite(ledPin, LOW);
    delay(100);
}

```

Ви можете бачити, що світлодіод включається на 150 мс, а потім вимикається на 100 мс. Ці команди знаходяться у фігурних дужках, тобто в окремому блоці коду. Але, коли завантажується програма можна побачити спалахи світла в три рази, не один раз.

Це робиться за допомогою циклу:

```

for (int x=0; x<3; x++) {

```

Ця команда, у лістингу виконується тричі. Є три параметри, які необхідно задати для циклу. Це ініціалізація, умова, і приріст. Ініціалізація відбувається перший і рівно один раз. Кожен раз через цикл, умова перевіряється; якщо це правда, то блок операторів і приріст виконується, потім умова перевіряється знову. Коли умова стає помилковою, цикл закінчується.

Отже, спочатку необхідно ініціалізувати змінну в якості початкового

числа циклу. У цьому випадку, створено змінну x і встановили її значення у нуль.

```
int x=0;
```

Потім поставили умову, щоб вирішити, скільки разів код в циклі буде виконуватися:

```
x<3;
```

У цьому випадку код буде циклічно виконуватись, якщо x менше, ніж ($<$) 3.

Символ $<$ - відомий як оператор порівняння. Вони використовуються для прийняття рішень в коді і для порівняння двох значень. Ось ці знаки:

```
== (дорівнює)
!= (не дорівнює)
< (менше)
> (більше)
<= (менше або дорівнює)
>= (більше або дорівнює)
```

У коді, порівнюється x зі значенням 3, щоб побачити, чи він менше, ніж 3. Якщо x менше трьох, код в блоці буде повторювати знову.

У кінцевому параметрі $x++$ виконує збільшення значення x на 1. Крім того, можна було записати $x = x + 1$, що б присвоїти x значення $x + 1$.

Примітка:

Немає необхідності ставити крапку з комою після кінцевої заяви в циклі.

Можна зробити прості математичні операції за допомогою символів $+$, $-$, $*$ і $/$ (додавання, віднімання, множення і ділення). Наприклад:

```
1 + 1 = 2
3 - 2 = 1
2 * 4 = 8
8 / 2 = 4
```

Таким чином, код у петлі ініціалізує значення $x = 0$, після чого виконує код у блоці (фігурні дужки). Потім збільшує приріст (в даному випадку, додає 1 до x). Нарешті, він перевіряє, що умова виконується, чи x менше за 3, і якщо так повторюється.

Тобто є три цикли в коді: два цикли відображають три крапки та один цикл – три тире

Слід зазначити, що змінна x має локальну область, що означає, що

змінна є дійсною тільки в межах власного блоку коду, якщо ви не ініціювати її перед `void setup()`, в цьому випадку вона має глобальну область і може бути видимою по всій програмі. Якщо ви намагаєтеся отримати доступ x поза циклом, ви отримаєте повідомлення про помилку [3].

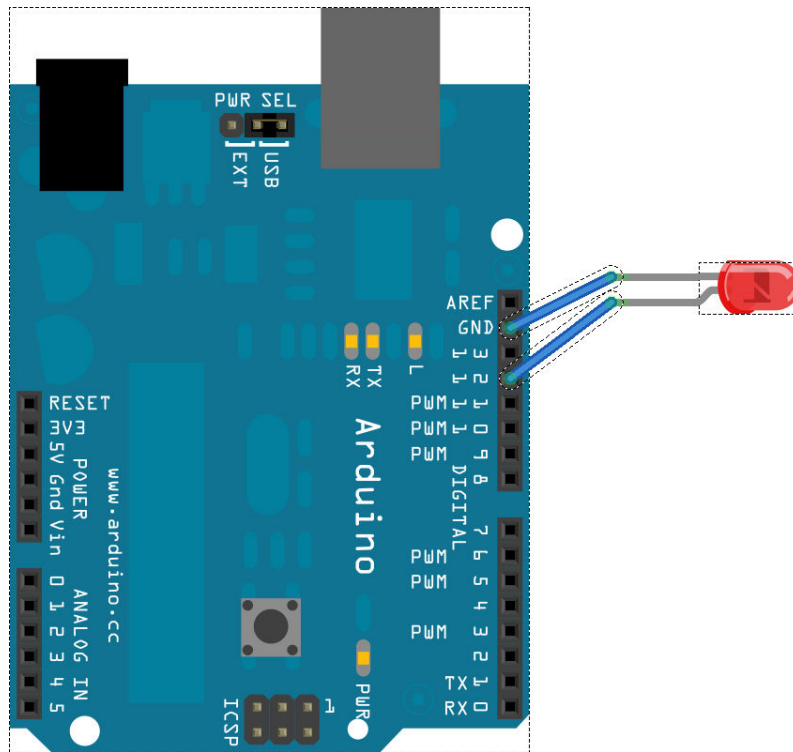

Рисунок 11.2 – Схема макета

Символ	Код	Символ	Код	Символ	Код
А	. -	С	. . .	Ь	- . . -
Б	- . . .	Т	-	Ю	. . - -
В	. - -	У	. . -	Я	. - . -
Г	И	- . - -		
Ґ	- - .	І	. .	1	. - - - -
Д	- . .	Ї	. - - - .	2	. . - - -
Е	.	Й	. - - -	3	. . . - -
Є	. . - . .	К	- . -	4 -
Ж	. . . -	Л	. - . .	5
З	- - . .	Ф	. . - .	6	-
М	- -	Х	- - - -	7	- - . . .
Н	- .	Ц	- . - .	8	- - - . .
О	- - - -	Ч	- - - .	9	- - - - .
П	. - - .	Ш	- - . -	0	- - - - -
Р	. - .	Щ	- - . - -		

Рисунок 11.3 – Азбука морзе

Для прикладу розглянемо лістинг програми для літер «З» і «Ц».

```
// СИМВОЛ З
int ledPin = 12;
void setup()
{
    pinMode(ledPin, OUTPUT);
}
void loop()
{
    for (int x=0; x<2; x++) {
        digitalWrite(ledPin, HIGH);
        delay(400);
        digitalWrite(ledPin, LOW);
        delay(100);
    }
    delay(100);
    for (int x=0; x<2; x++) {
        digitalWrite(ledPin, HIGH);
        delay(150);
        digitalWrite(ledPin, LOW);
        delay(100);
    }
    delay(5000);
}
```

Рисунок 11.4 - Лістинг програми для літери «З»

```
// СИМВОЛ Ц
int ledPin = 12;
void setup()
{
    pinMode(ledPin, OUTPUT);
}
void loop()
{
    for (int x=0; x<2; x++) {
        digitalWrite(ledPin, HIGH);
        delay(400);
        digitalWrite(ledPin, LOW);
        delay(100);
        digitalWrite(ledPin, HIGH);
        delay(150);
        digitalWrite(ledPin, LOW);
        delay(100);
    }
    delay(5000);
}
```

Рисунок 11.5 – Лістинг програми для літери «Ц»

Необхідні комплектуючі деталі:

- плата мікроконтролера Arduino / Freeduino;
- один світлодіод.

Хід лабораторної роботи

1. Дослідження пристрою формування сигналів з використанням азбуки Морзе

- Зібрати макет представлений на рис. 11.2;
- Підключити макет до ПК;
- Запустити програму Arduino-х.х.х;
- Набрати лістинг програми представлений на рис. 11.1;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл на мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

2. Дослідження власного пристрою формування сигналів з використанням азбуки Морзе:

- Зібрати макет представлений на рис. 11.2;
- Набрати лістинг програми який відтворює ваші ініціали;
- Перевірити функціональність пристрою.
-

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрої для керування зовнішніми пристроями формування звукових сигналів відповідно до індивідуального завдання.

Індивідуальне завдання полягає в відображенні імені студента за допомогою азбуки Морзе.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №12

Годинник реального часу

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Навчитися самостійно створювати годинник з функцією таймера та можливістю давати дзвінки за розкладом.

Короткі теоретичні відомості

У багатьох додатках потрібні годинник з програмним управлінням (RTC - Real Time Clock). Це може бути просте реле часу, що спрацьовує в точно встановлений термін, або лічильник робочого часу. Виведення на термінал теж відбувається по секундах. Старе значення секунд завжди порівнюється з новим. Наш світлодіод L також блимає щосекунди. Завдяки йому можна спостерігати за функціонуванням програми, чи працює вона без збоїв або є помилка при програмуванні.

Але слід враховувати, що такі датчики часу не володіють високою точністю (похибка може досягати до 1 хвилини за добу), оскільки тактова частота і похибка кварцового резонатора набагато більше, ніж в прецизійному годинному кварці. До того ж точність відліку часу істотно залежить від коливань температури. Код програми приведений на рис. 12.1.

```
// Franzis Arduino
// Годинник

int cnt, Second, Minute, Hour=0;
int LED=13;

void setup()
{
  Serial.begin(9600);
  pinMode(LED,OUTPUT);

  // Завдання часу
  Second=13;
  Minute=10;
  Hour=0;
}

void loop()
{
  cnt++;
  if(cnt==50) digitalWrite(LED,LOW);
```

Рисунок 12.1 – Лістинг програми годинник реального часу

```

    if (cnt==100)
    {
        digitalWrite (LED, HIGH) ;

        Serial.print (Hour) ;
        Serial.print (":");
        Serial.print (Minute) ;
        Serial.print (":");
        Serial.println (Second) ;
        Second++;
        if (Second==60)
        {
            Second=0;
            Minute++;
            if (Minute==60)
            {
                Minute=0;
                Hour++;
                if (Hour==24)
                {
                    Hour=0;
                }
            }
        }
        cnt=0;
    }
    delay (10) ;
}

```

Рисунок 12.1 (продовження)

Програма годинника

Одне з застосувань годинника - це, наприклад, подача дзвінка за розкладом. У певний час (кожні 45 хвилин) дзвенить дзвінок. Для цього потрібно додати в попередню програму годинника кілька рядків коду і запросити при цьому контроль-часу через умову if. Якщо умова виконується, то звучить п'єзоакустичний перетворювач (рис. 12.2). Макет установки наведено на рис. 12.3.

Розклад занять в університеті наступний: початок 1-го заняття о 8:15, тривалість заняття 45 хв. Перерва між першими шістьма заняттями 15 хв. О 14:00 велика перерва тривалістю 45 хв. Перерва між 7 та 12 заняттями 15 хв.

На початку і наприкінці кожної академічної години (45 хв.) повинен звучати дзвінок. Дзвінок у нас подає п'єзоакустичний перетворювач [2].


```

// Franzis Arduino
// Розклад занять
int cnt, Sekunde, Minute, Stunde=0;
int LED=13;
int Speaker=11;
void setup()
{
    Serial.begin(9600);
    pinMode(LED, OUTPUT);
    pinMode(Speaker, OUTPUT);

    // Zeitvorgabe
    Stunde=6;
    Minute=59;
    Sekunde=58;
}
void loop()
{
    cnt++;
    if(cnt==50) digitalWrite(LED, LOW);

    if(cnt==100)
    {
        digitalWrite(LED, HIGH);
        Serial.print(Stunde);
        Serial.print(":");
        Serial.print(Minute);
        Serial.print(":");
        Serial.println(Sekunde);
        Sekunde++;
        if(Sekunde==60)
        {
            Sekunde=0;
            Minute++;
            if(Minute==60)
            {
                Minute=0;
                Stunde++;
                if(Stunde==24)
                {
                    Stunde=0;
                }
            }
        }
    }
}

```

Рисунок 12.2 – Лістинг програми шкільних годин

```

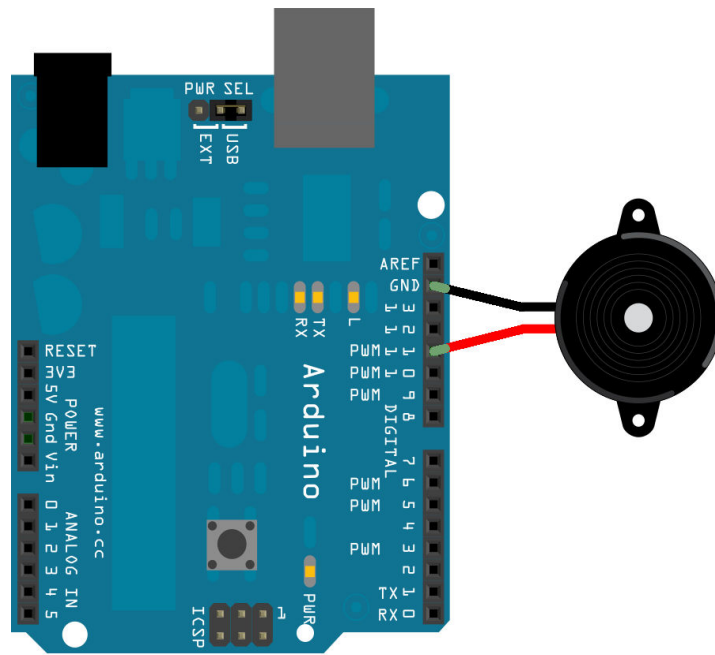
    cnt=0;
}
delay(10);

// Час дзвінка
// 1. Заняття
if (Stunde==7&&Minute==0) Bell();
if (Stunde==7&&Minute==45) Bell();
// 2. Заняття
if (Stunde==7&&Minute==55) Bell();
if (Stunde==8&&Minute==40) Bell();
// Перерва
// 3. Заняття
if (Stunde==9&&Minute==0) Bell();
if (Stunde==9&&Minute==45) Bell();
// 4. Заняття
if (Stunde==9&&Minute==55) Bell();
if (Stunde==10&&Minute==40) Bell();
// 5. Заняття
if (Stunde==10&&Minute==50) Bell();
if (Stunde==11&&Minute==35) Bell();
// Обідня перерва
// 6. Заняття
if (Stunde==12&&Minute==05) Bell();
if (Stunde==12&&Minute==50) Bell();
// 7. Заняття
if (Stunde==13&&Minute==0) Bell();
if (Stunde==13&&Minute==45) Bell();

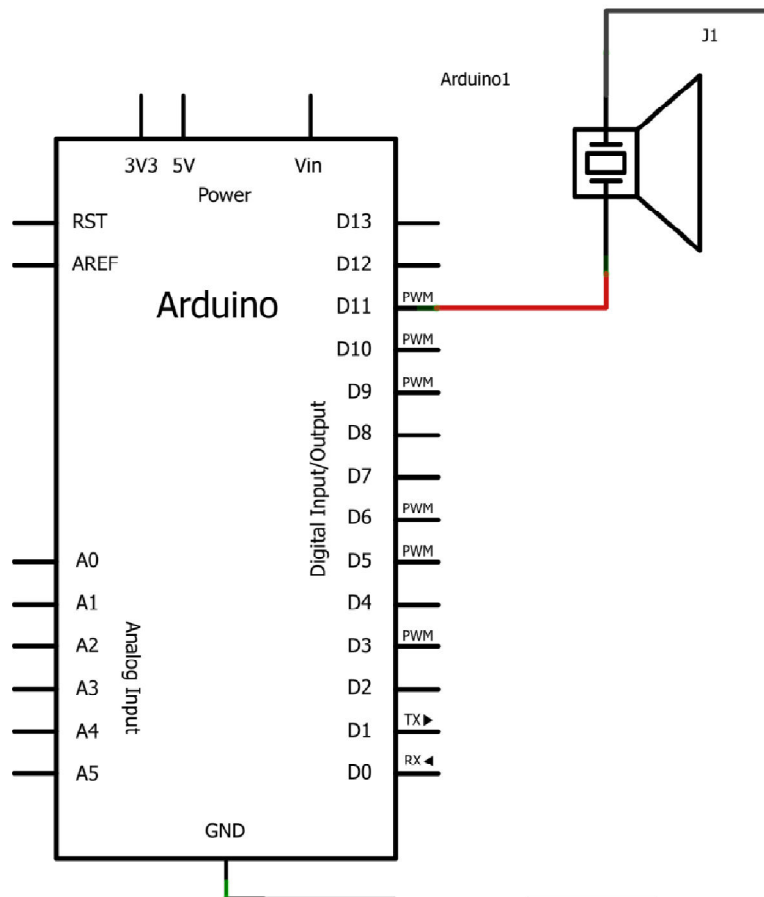
}
void Bell(void)
{
    if (Sekunde<5)
    {
        tone(Speaker, 500);
    }
    else
    {
        noTone(Speaker);
    }
}
}

```

Рисунок 12.2 (продовження)

a)

б)

Рисунок 12.3 – Підключення та зовнішній вигляд (а) і електрична принципова схема макета (б)

Необхідні комплектуючі деталі :
 – плата Arduino / Freeduino;

- п'єзоакустичний перетворювач.

Хід лабораторної роботи

1. Годинник реального часу
 - Зібрати макет представлений на рис. 12.3;
 - Підключити макет до ПК;
 - Запустити програму Arduino IDE;
 - Набрати лістинг програми представлений на рис. 12.2;
 - Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
 - Записати файл на мікроконтролер;
 - Перевірити функціональність пристрою;
2. Реалізація власного годинника реального часу:
 - Зібрати макет представлений на рисунку 12.3;
 - Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
 - Перевірити функціональність пристрою;

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрій для керування зовнішнім п'єзоелектричним перетворювачем та світінням зовнішніх.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 12.1.

Таблиця 12.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Час запуску годинника	Розклад занять	Тривалість сигналу
01	8:14:30	1,2 урок	3 с
02	9:13:55	2,3 урок	4 с
03	10:14:45	3,4 урок	5 с
04	11:14:50	4,5 урок	6 с
05	12:14:20	5,6 урок	7 с
06	13:14:55	6,7 урок	8 с

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №13

Кодовий замок

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Розробка власного кодового замка.

Короткі теоретичні відомості

Справжній інженер-електронщик замість звичайного замку неодмінно встановить у себе кодовий замок на основі мікроконтролера. Так як ми вже досвідчені програмісти Arduino, то можемо самі сконструювати замок з шифром. Для нашого замку будуть потрібні тільки дві кнопки: кнопка SW1 (вивід 2) і кнопка SW2 (вивід 3) на експериментальній платі. Для введення коду потрібно натискати, залежно від цифри коду, на кнопку SW1 двічі і кнопку SW2 три рази. Натискання кнопок буде підтверджуватися за допомогою червоного світлодіода, підключеного до виводу 4, і звукового перетворювача. Якщо код введений правильно, то на 5 секунд включається світлодіод червоного кольору (вивід 5). Якщо код набраний з помилкою, то можна очистити введення даних більш тривалим натисканням на кнопку SW2. Про видалення сигналізують миготливий світлодіод, підключений до виводу 7, і "пищалка". Замість світлодіода через транзистор можна приєднати пристрій для автоматичного відкривання дверей, і тоді вийде справжній кодовий замок. Монтаж схеми кодового замка показаний на рис. 13.1 (електрична принципова схема показана на рис. 13.2). Код програми показано на рис 13.3 [2].

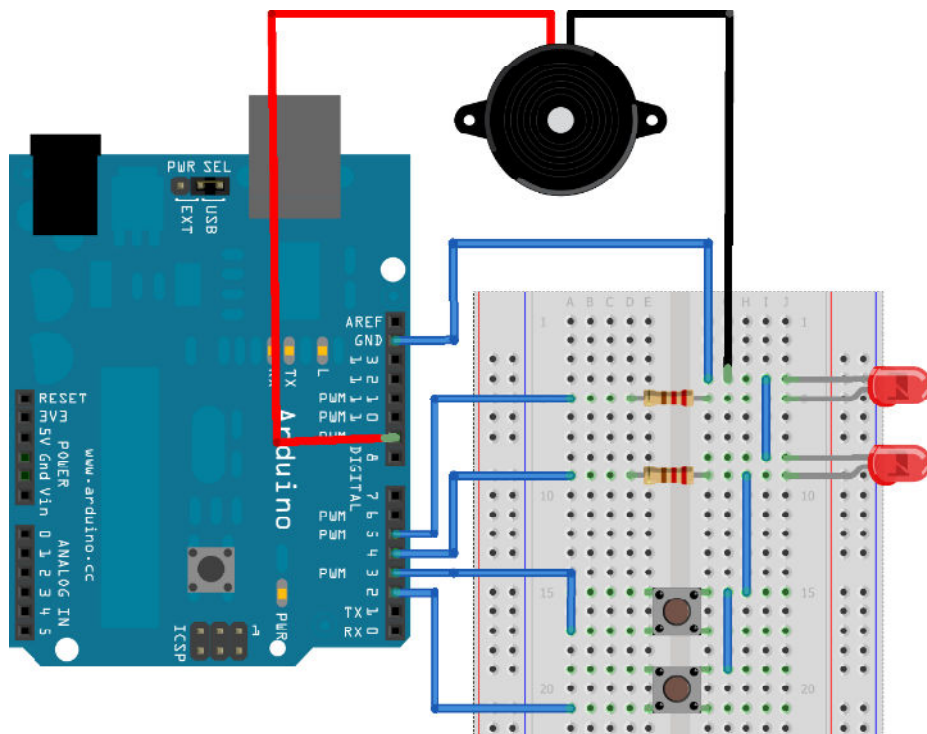

Рисунок 13.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета

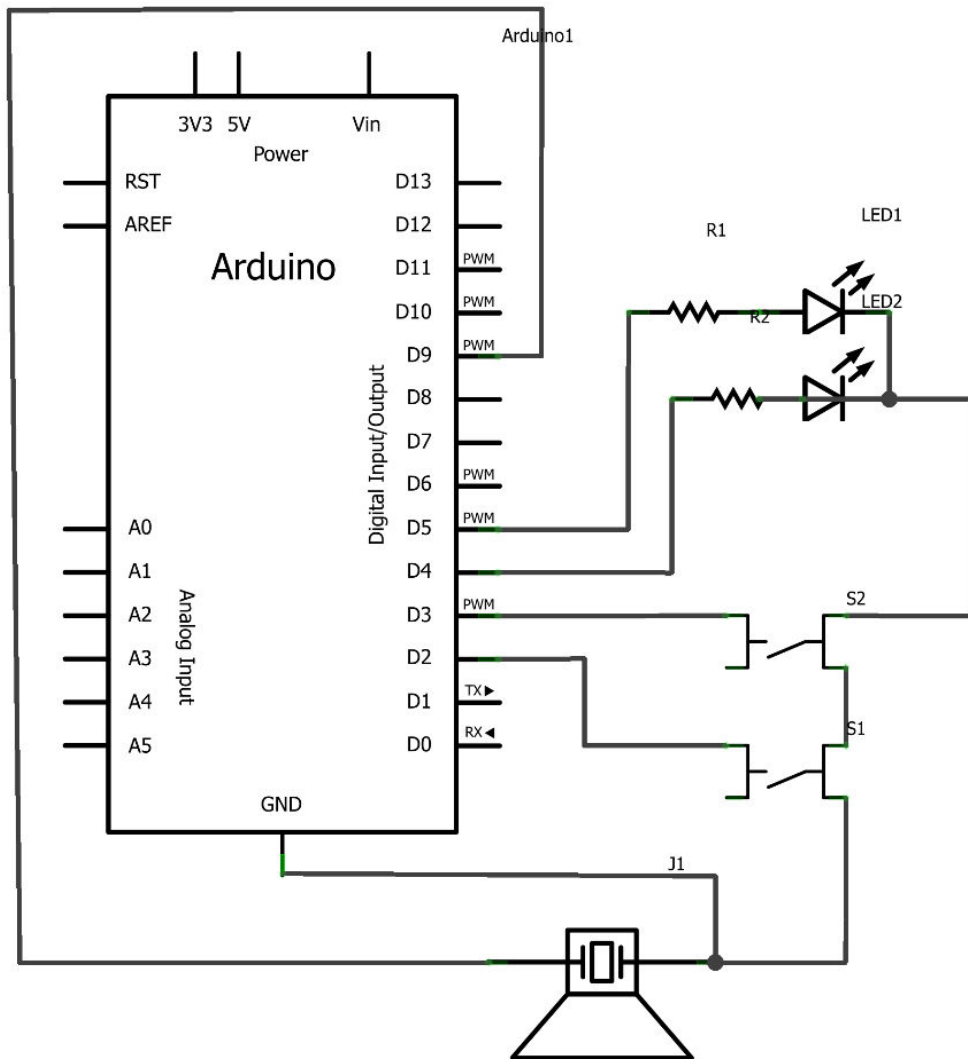

Рисунок 13.2 – Електрична принципова схема макета

```
// Franzis Arduino
// Кодовий замок
int LED_rot=4;
int LED_gruen=5;
int SW1=2;
int SW2=3;
int Buzzer=8;
int x,y,code1,code2,resetTimer=0;
void setup()
{
  pinMode(LED_rot,OUTPUT);
  pinMode(LED_gruen,OUTPUT);
  pinMode(Buzzer,OUTPUT);
  pinMode(SW1,INPUT);
  digitalWrite(SW1,HIGH);
  pinMode(SW2,INPUT);
}
```

Рисунок 13.2 – Лістинг програми

```

    digitalWrite (SW2, HIGH);
    Clr_Code();
}
void loop()
{
    // Code 1 = 5
    if (!digitalRead (SW1))
    {
        delay (50);
        if (!digitalRead (SW1))
        {
            Blink();
            x++;
            if (x==5)
            {
                code1=true;
            }else code1=false;
            do{
                while (!digitalRead (SW1));
            }
        }
    }
    // Code 2 = 3
    if (!digitalRead (SW2))
    {
        delay (50);
        if (!digitalRead (SW2))
        {
            Blink();
            y++;
            if (y==3)
            {
                code2=true;
            }else code2=false;
            do
            {
                delay (50);
                resetTimer++;
                if (resetTimer>50)
                {
                    Toggle_Flash();
                    Clr_Code();
                    break;
                }
            }
        }
    }
}

```

Рисунок 13.2 (продовження)

```

        }while(!digitalRead(SW2));
        resetTimer=0;
    }
}

if (code1==true&&code2==true)
{
    digitalWrite(LED_gruen,HIGH);
    Clr_Code();
    delay(5000);
    digitalWrite(LED_gruen,LOW);
}
else
{
    digitalWrite(LED_gruen,LOW);
}
}
void Blink(void)
{
    digitalWrite(LED_rot,HIGH);
    tone(Buzzer,500,150);
    delay(200);
    digitalWrite(LED_rot,LOW);
}
void Toggle_Flash(void)
{
    int tog=0;
    for(x=0;x<6;x++)
    {
        if(tog==0)tog=1;else tog=0;
        digitalWrite(LED_rot,tog);
        tone(Buzzer,500,250);
        delay(300);
    }
}
void Clr_Code(void)
{
    x=0;
    y=0;
    code1=0;
    code2=0;
    resetTimer=0;
    delay(1000);
}

```

Рисунок 13.2 (продовження)

Необхідні комплектуючі деталі :

- плата Arduino / Freeduino і панель з контактними гніздами;
- дві кнопки та два світлодіоди червоного і зеленого кольору;
- п'єзопретворювач звуку та два резистора по 1,5 кОм;
- сім гнучких монтажних проводів довжиною приблизно 5 см;
- гнучкий монтажний провід довжиною приблизно 10 см.

Хід лабораторної роботи

1. Реалізація кодового замка:

- Зібрати макет представлений на рис. 13.1;
- Підключити макет до ПК і запустити програму Arduino IDE;
- Набрати лістинг програми представлений на рис. 13.2;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл на мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

2. Реалізація власного кодового замка:

- Зібрати макет представлений на рис. 13.1;
- Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
- Перевірити функціональність пристрою.

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова пристрою. В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрій для реалізації функції кодового замка.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 13.1.

Таблиця 13.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Код замка		Тон сигналу	Тривалість горіння зеленого світлодіода
	SW1	SW2		
01	2	6	За бажанням	6000
02	4	4	За бажанням	7000
03	5	3	За бажанням	8000
04	3	5	За бажанням	9000
05	1	7	За бажанням	10000
06	6	2	За бажанням	15000

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №14 Підключення семисегментного індикатора

Мета роботи: вивчення структури Arduino Uno організацію портів та форматів його команд, а також удосконалення початкових навичок програмування. Реалізація пристрою відображення інформації на семисегментному індикаторі

Короткі теоретичні відомості

Семисегментний індикатор - це набір світлодіодів, зібраних в єдиному корпусі. Світлодіоди утворюють сегменти-палички, шляхом підсвічування яких можна формувати цифри. Індикатор можна безпосередньо підключати до Arduino (рис. 14.1, рис 14.2), але при цьому буде задіяно 7 виводів контролера на один дисплей, і доведеться замислитись над додаванням в програму коду, що реалізує відображення цифр на індикаторі (рис. 14.3). Цей спосіб поганий також і тим, що обмежена кількість підключених індикаторів - більше двох розрядів відобразити вже не вийде, на контролері не вистачить виводів. Для вирішення цієї проблеми пропонується використувати спеціальну мікросхему, що називається 7-ми сегментним драйвером (74НС595).

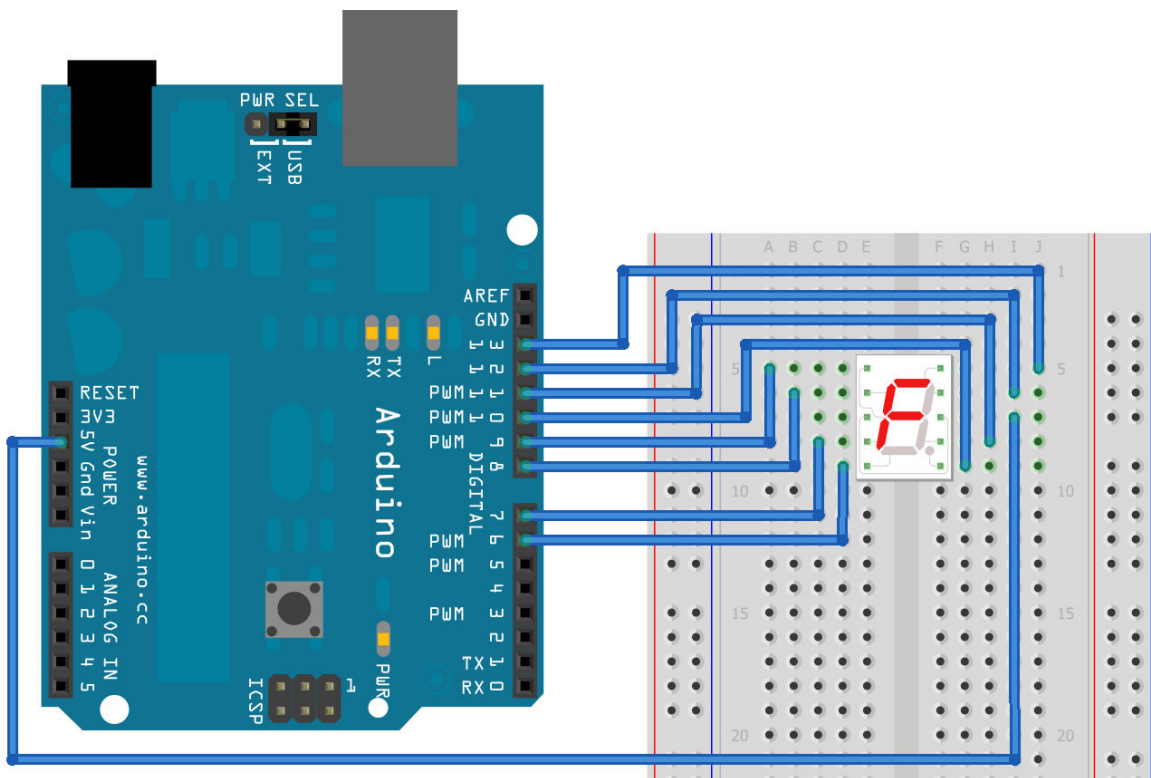

Рисунок 14.1 – Підключення та зовнішній вигляд макета

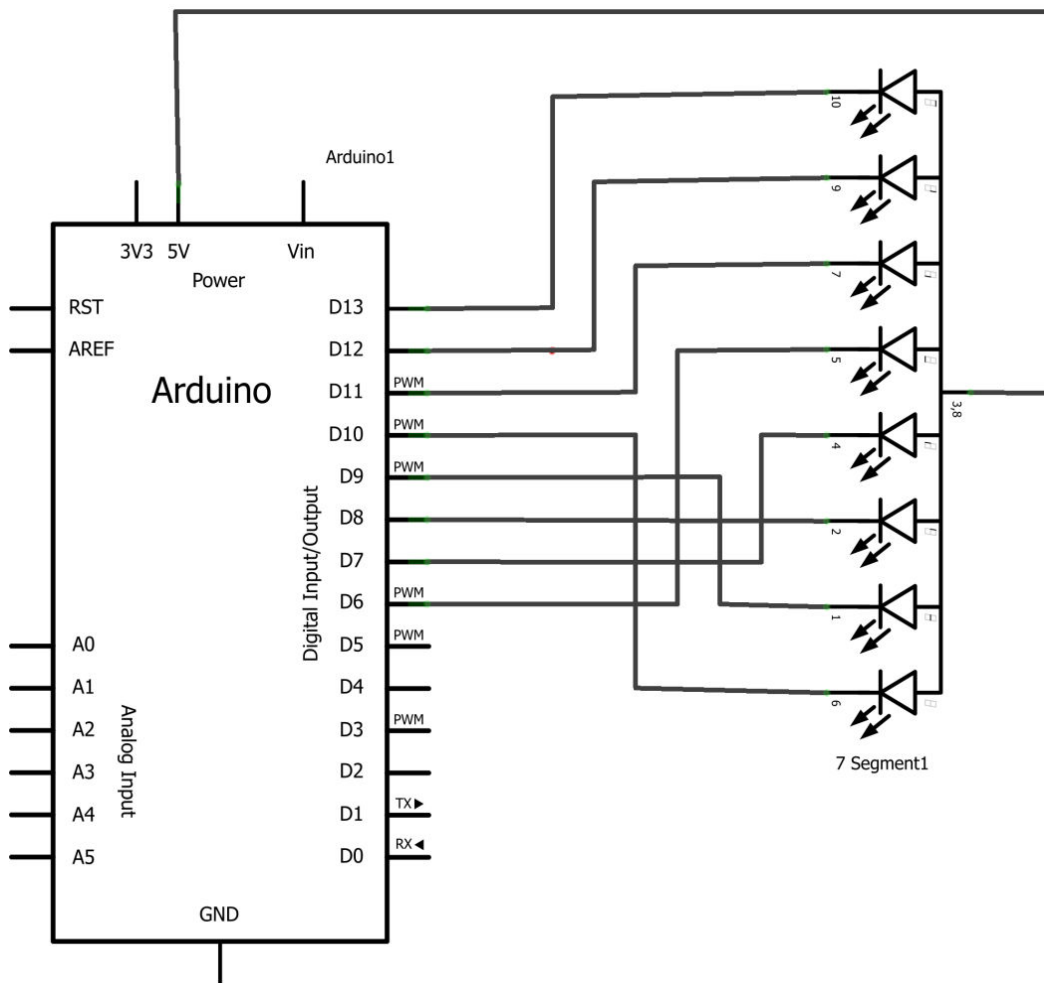

Рисунок 14.2 – Електрична принципова схема макета

7-сегментний дисплей

Зазвичай одиночний семисегментний дисплей має 10 контактів, з яких 2 - загальні, а інші 8 - окремі сегменти, включаючи десяткову крапку в правому нижньому кутку. Семисегментні індикатори можуть бути із загальним анодом або із загальним катодом. Необхідно чітко розуміти, якого саме типу семисегментний індикатор знаходиться у вашому користуванні.

На рис. 14.4 com - загальні контакти. Якщо подати до com потенціал +5 В, а до виводу А – 0 В, то загориться, відповідно, сегмент А. Якщо у дисплея загальний катод, то потенціали потрібно підключати навпаки.

Якщо ми представимо цифри на 7-сегментному дисплеї у вигляді байтів, то, подаючи їх по SPI шині в регістр побітно, в момент замикання будемо отримувати потрібну цифру. Таким чином, ми отримуємо можливість керувати семисегментним дисплеєм по чотирьох провідниках, причому кожен наступний семисегментний індикатор не буде потребувати великої кількості додаткових провідників.

```

int a=13;
int b=12;
int c=11;
int d=10;
int e=9;
int f=8;
int g=7;
int p=6;
void setup ()
{
  pinMode (a, OUTPUT);
  pinMode (b, OUTPUT);
  pinMode (c, OUTPUT);
  pinMode (d, OUTPUT);
  pinMode (e, OUTPUT);
  pinMode (f, OUTPUT);
  pinMode (g, OUTPUT);
  pinMode (p, OUTPUT);
}
void loop ()
{
  digitalWrite (a, LOW);
  digitalWrite (b, LOW);
  digitalWrite (c, LOW);
  digitalWrite (d, LOW);
  digitalWrite (e, LOW);
  digitalWrite (f, LOW);
  digitalWrite (g, LOW);
  digitalWrite (p, LOW);
}

```

Рисунок 14.3 – Лістинг програми

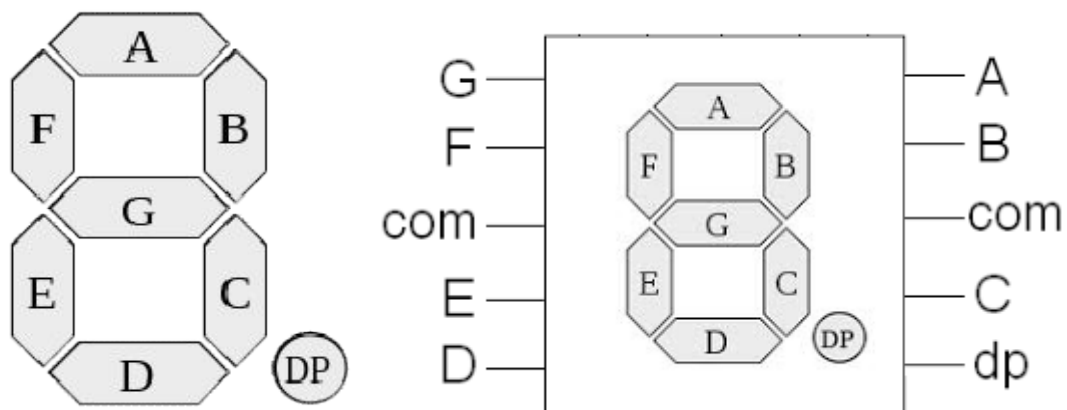

Рисунок 14.4 – Нумерація сегментів та схема розташування виводів семисегментного індикатора

Шина SPI

SPI (Serial Peripheral Interface) - це послідовний синхронний стандарт передачі даних, який призначений для спілкування контролера з периферією. Більшість сучасних мікроконтролерів підтримують SPI, оскільки вона дуже проста і зручна у використанні. У Arduino є бібліотека для роботи з SPI, яка складається всього з шести простих функцій.

Один з пристроїв на шині є провідним (найчастіше, сам контролер), а інші - відомими. Дані передаються по шині від провідного до одного обраного веденого або від веденого до ведучого синхронно по тактується сигналу ведучого.

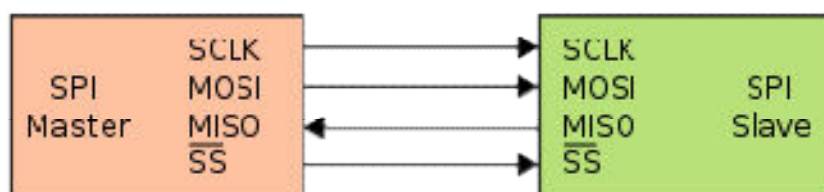

Рисунок 14.5 – Структурна схема шини SPI

Для передачі даних в інтерфейсі SPI використовуються чотири сигнали:

MOSI або SI — вихід ведучого, вхід веденого (англ. Master Out Slave In). Служить для передачі даних від ведучого пристрою до веденого.

MISO або SO — вхід ведучого, вихід веденого (англ. Master In Slave Out). Служить для передачі даних від веденого пристрою до ведучого.

SCLK або SCK — послідовний тактовий сигнал (англ. Serial Clock). Служить для передачі тактового сигналу для ведених пристроїв.

CS або SS — сигнал вибору мікросхеми (англ. Chip Select, Slave Select). Служить для вибору необхідного веденого пристрою.

Передача даних від провідного проводиться так: ведучий виставляє низький рівень на дроті CS веденого пристрою, з яким він збирається спілкуватися, після чого по MOSI передаються біти. По закінченні передачі ведучий "відпускає" провід CS - повертає його на високий рівень.

Щоб підключити декілька пристроїв до шини SPI, для кожного пристрою зводиться свій провід CS, і ведучий, по чергово "смикаючи" ними, спілкується з тим чи іншим пристроєм. Детальніше підключення декількох пристроїв розглянемо далі.

Регістр зсуву 74НС595

Для реалізації системи формування символів будемо використовувати в якості веденого пристрою - регістр зсуву 74НС595, до якого підключимо 7-сегментний дисплей. Повна його назва - "8-bit serial-in, serial or parallel-out shift register with output latches" - "вісьмибітний регістр з послідовним введенням і послідовним або паралельним виведенням із вихідними засувками".

Принцип дії такого регістра полягає в тому, що він послідовно отримує біти по лінії DS, а при виставленні низького рівня на виводі STCP «фіксує» отримані біти так, що на його паралельних виводах формується весь отриманий байт. Вихід Q7S "повторює" біти на вході DS, що робить можливим роботу регістра як би в режимі байпас (*англ.* bypass — обхід, тобто функція, що дозволяє виконати комутацію вхідного сигналу безпосередньо на вихід, минаючи всі функціональні блоки), що можна використовувати у разі послідовного з'єднання декількох регістрів (дана можливість буде використовуватись пізніше).

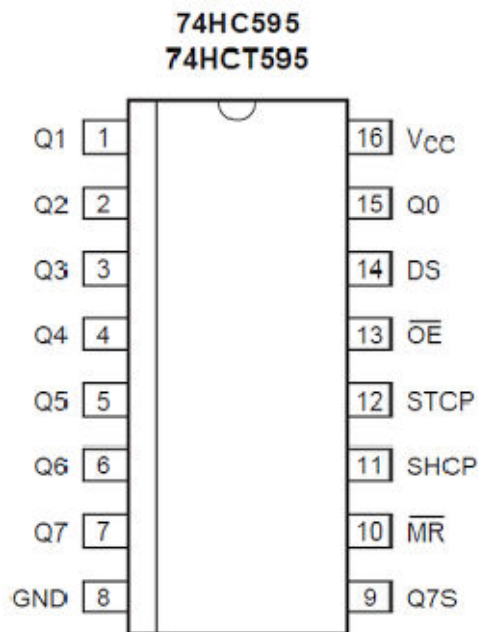

Рисунок 14.6 – Нумерація та позначення виводів регістру зсуву

Де:

- VCC - живлення;
- GND - земля;
- DS - послідовний ввід. Повинен підключатися до проводу MOSI шини SPI;
- Q0: Q7 - паралельні виходи;
- SHCP - тактовий вхід. Повинен підключатися до проводу SCK шини SPI;
- STCP – закриваючий вивід. Повинен підключатися до проводу CS шини SPI;
- OE - дозвіл роботи виходів. При низькому рівні виходи працюють;
- Q7S - послідовний вивід;
- MR - загальне скидання. Якщо притягнути його до землі - входи обнуляться.

Робота з байтами

В документації до семисегментного індикатора є таблиця, який логічний рівень потрібно подавати на той чи інший вхід, щоб загорілася та чи інша цифра. Швидше за все, ця таблиця виглядає так (замість 0 і 1 можуть бути L і H, відповідно):

Таблиця 14.1 - Представлення символів шістнадцяткової системи числення на семисегментному індикаторі

Сегмент Символ	A	B	C	D	E	F	G	dp	hex
0	0	0	0	0	0	0	1	1	C0
1	1	0	0	1	1	1	1	1	F9
2	0	0	1	0	0	1	0	1	A4
3	0	0	0	0	1	1	0	1	B0
4	1	0	0	1	1	0	0	1	99
5	0	1	0	0	1	0	0	1	92
6	0	1	0	0	0	0	0	1	82
7	0	0	0	1	1	1	1	1	F8
8	0	0	0	0	0	0	0	1	80
9	0	0	0	0	1	0	0	1	90
a	0	0	0	1	0	0	0	1	88
b	1	1	0	0	0	0	0	1	83
c	0	1	1	0	0	0	1	1	C6
d	1	0	0	0	0	1	0	1	A1
e	0	1	1	0	0	0	0	1	86
f	0	1	1	1	0	0	0	1	8E

Якщо у дисплея загальний катод, то лог. 1 потрібно замінити на лог. 0, а лог. 0 - на лог. 1. Самий правий стовпець під назвою hex - це і є представлення цифри в байтовому вигляді. Його в документації немає потрібної інформації, потрібно розраховувати самостійно. Зробити це дуже просто: пам'ятаючи, що байт передається зі старшого біта (у нашому випадку - самого правого), розбити його на два числа по чотири біти і перевести їх у шістнадцяткове представлення.

Зауваження: взагалі кажучи, можна змусити контролер передавати біти, починаючи з молодшого, за допомогою функції `SPI.setBitOrder ()`, проте в цій роботі дана функція не буде використовуватись.

Розберемо цифру 5. У таблиці - це 01001001. Розвертаємо і розбиваємо навпіл, отримуємо 1001 0010, бачимо, що це 9 і 2. Хто призабув переклад з двійкової системи в шістнадцяткову - дивимося таблицю:

Таблиця 14.2 - Двійково-шістнадцяткові числа

Двійкове чотири-розрядне число	Шістнадцяткове число	Двійкове чотири-розрядне число	Шістнадцяткове число
0000	0	1000	8
0001	1	1001	9
0010	2	1010	A
0011	3	1011	B
0100	4	1100	C
0101	5	1101	D
0110	6	1110	E
0111	7	1111	F

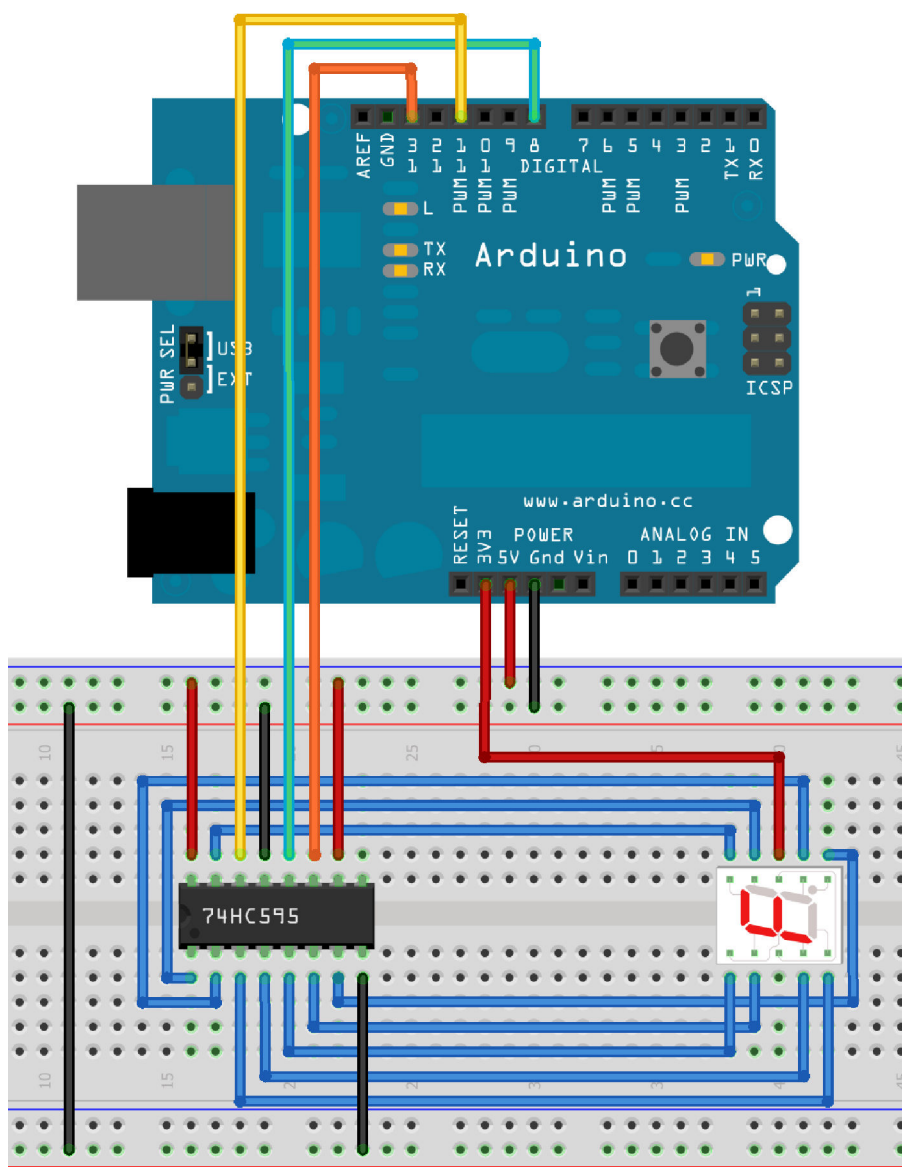

Рисунок 14.7 - Зовнішній вигляд макета

DS лічильника підключаємо до 11 виводу Arduino (жовтий провід); виходи ми завжди дозволяємо, тому підключаємо OE відразу до землі; STCP підключаємо до 8 виводу Arduino (зелений провід); SHCP (тактуючий вхід) підключаємо до 13 виводу Arduino (помаранчевий провід); MR підключаємо до живлення, так як не плануємо використовувати скидання; Q7S залишаємо непідключеним, в даний момент він нам не потрібен [3].

```
// Семисегментний індикатор на SPI

#include <SPI.h> // Підключаємо бібліотеку SPI

enum { reg = 8 }; // Провід CS під'єднуємо до 8-го
виводу Arduino

void setup()
{
    SPI.begin(); // Ініціалізуємо SPI
    pinMode(reg, OUTPUT); // Налаштовуємо 8-й вивід
як вихід
}

void loop()
{
    // Зберігаємо в масиві всі цифри
    static uint8_t digit[16] = {0xC0,0xF9,0xA4,0xB0,
0x99,0x92,0x82,0xF8,0x80,0x90,0x88,0x83,0xC6,0xA1,
0x86,0x8E};
    // Виводимо цифри по одній
    for (int i=0;i<16;i++){
        digitalWrite(reg, LOW); // Встановлюємо лог. 0
на CS початок передавання
        SPI.transfer(digit[i]); // Передаємо байт
        digitalWrite(reg, HIGH); // Встановлюємо лог. 1
на CS - кінець передавання
        delay(1000); // Очікуємо секунду
    }
    // Очищуємо дисплей на секунду
    digitalWrite(reg, LOW);
    SPI.transfer(0xFF);
    digitalWrite(reg, HIGH);
    delay(1000);
}
```

Рисунок 14.8 – Лістинг програми

Необхідні комплектуючі деталі:

- Семисегментний індикатор;
- Регістр зсуву 74НС595;
- Набір провідників.

Хід лабораторної роботи

1 Безпосереднє підключення макету до семисегментного індикатора:

- Зібрати макет представлений на рис. 14.1;
- Підключити макет до ПК;
- Запустити програму Arduino IDE;
- Набрати лістинг програми представлений на рис. 14.3;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл на мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

2 Безпосереднє підключення макету до семисегментного індикатора у відповідності з індивідуальним завданням:

- Зібрати макет представлений на рис. 14.1 ;
- Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
- Перевірити функціональність пристрою.

3 Підключення семисегментного індикатора за допомогою регістру зсуву:

- Зібрати макет представлений на рис. 14.7;
- Підключити макет до ПК;
- Запустити програму Arduino IDE;
- Набрати лістинг програми представлений на рис. 14.8;
- Перевірити формування файлу, який буде записаний на мікроконтролер;
- Записати файл на мікроконтролер;
- Перевірити функціональність пристрою.

4 Підключення семисегментного індикатора за допомогою регістру зсуву у відповідності з індивідуальним завданням:

- Зібрати макет представлений на рис. 14.7 ;
- Набрати лістинг програми відносно свого варіанту;
- Перевірити функціональність пристрою.

–

Зміст звіту

Звіт повинен складатись з титульної сторінки, що повинна містити номер та тему лабораторної роботи, а також групу, прізвище та ім'я студента, що виконав дану роботу.

Також до звіту входить мета та завдання до лабораторної роботи, текст програми з коментарями, схема макету та схема електрична принципова

пристрою.

В кінці роботи необхідно навести висновки.

Індивідуальне завдання до лабораторної роботи

Необхідно реалізувати пристрій для відображення символів на семисегментному індикаторі, як на регістрі зсуву так і без його використання.

Номер варіанту задається викладачем, завдання необхідно взяти із табл. 14.1.

Таблиця 14.1 - Варіанти завдань

Номер варіанту	Вивести число за схемою на рис. 14.1	Вивести послідовно за схемою на рис. 14.5
01	2	1,2,3,4,a,b,c
02	3	5,6,7,8, d,e,f
03	4	9,0,2,5,a,d,c,f
04	5	4,6,8,0,b,d,f,c
05	6	1,3,5,7,9,e,f,a
06	7	0,3,7,9,a,c,d,f

ЛІТЕРАТУРА

1. Кофанов В. Л., Осадчук О. В., Гаврілов Д. В. Проектування цифрових пристроїв на основі САПР Quartus II. Практикум. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 164 с.
2. Соммер У. Программирование микроконтроллерных плат Arduino/Freeduino. – СПб: БХВ-Петербург, 2012, – 256 с. – ISBN 978-5-9775-0727-1.
3. Michael McRoberts. Beginning Arduino. Apress, 2010. – 424 p. – ISBN-13 (pbk): 978-1-4302-3240-7, – ISBN-13 (electronic): 978-1-4302-3241-4.
4. Кофанов В. Л. Математичні та схемотехнічні основи цифрових пристроїв: Навч. посібник. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. - 165 с.
5. Кофанов В. Л., Осадчук О. В., Гаврілов Д. В.. Лабораторний практикум з дослідження цифрових пристроїв на основі САПР MAX+PLUS II: Навч. посібник. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2007. - 196 с.
6. Справочник по цифровой схемотехнике / В. И. Зубчук, В. П. Сигорский, А. Н. Шкуро – К.: Техніка, 1990. – 448 с.
7. Угрюмов Е. П. Цифровая схемотехника: Учеб. пособие. – СПб.: БХВ – Петербург, 2002. – 528 с.
8. Кофанов В. Л. Базовые элементы цифровых интегральных микросхем: Учеб. пособие. – К.: УМК ВО, 1988. – 116 с.
9. Ерофеев Ю. Н. Импульсные устройства: Учеб. пособие для вузов по спец. «Радиотехника». – М.: Высшая шк., 1989. – 527 с.
10. Калабеков Б. А. Цифровые устройства и микропроцессорные системы: Учебник для техникумов связи. – М.: Горячая линия – Телеком, 2002. – 336 с.
11. Апмерка / Вики. Широтно-импульсная модуляция. <http://wiki.amperka.ru/конспект-arduino:шим>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Індивідуальні завдання

ВАРІАНТ ЗАВДАННЯ 1

Розробити і реалізувати проект на Arduino з використанням фоторезистора.

ВАРІАНТ ЗАВДАННЯ 2

Розробити і реалізувати проект на Arduino для підключення і регулювання швидкості синхронного двигуна.

ДОДАТОК Б

Опис комплектуючих

Тепер, коли ми маємо початкові відомості про мікроконтролері, платформи Arduino, її програмуванні та застосуванні, прийшла пора почати експерименти з Arduino. Розглянемо необхідні комплектуючі.

Б.1 Список основних комплектуючих

- Плата мікроконтролера Arduino / Freeduino Uno.
- Панель з контактними гніздами Tiny.
- Дві кнопки для друкованих плат RM 2,54.
- Датчик освітленості фоторезистор LDR A9060-13 ($R_{100} = 5 \text{ кОм}$).
- n-p-n-транзистор BC548C.
- Кремнієвий діод 1N4148.
- Акустичний п'єзоперетворювач.
- Світлодіоди червоного кольору.
- Світлодіоди зеленого кольору.
- Світлодіоди жовтого кольору.
- Резистори 1,5 кОм.
- Резистори 4,7 кОм.
- Резистори 47 кОм.
- Резистори 10 кОм.
- Резистори 68 кОм.
- Підлаштовувальний резистора 10 кОм.
- Конденсатор 1 мкФ.
- Гнучкі з'єднувачі;
- Моток монтажного проводу.

Б.2 Експериментальна плата Freeduino

Малогабаритна експериментальна плата Freeduino функціонально відповідає платі Arduino Uno. Платформа Freeduino являє собою версію безкоштовного програмного забезпечення, повністю сумісного з Arduino Uno. Далі ми будемо коротко називати їх "мікроконтролер" і "плата мікроконтролера".

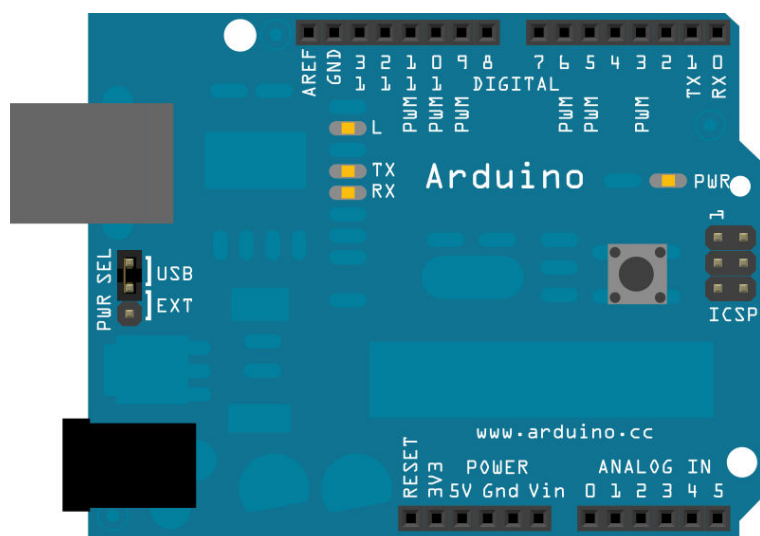
Підключення між персональним комп'ютером і мікроконтролером AVR здійснюється через порт USB. У персональний комп'ютер передаються дані з нашої Arduino-програми. Плата служить як база для експериментів з вже наявним апаратним обладнанням. Ще для експериментів потрібно панель з контактними гніздами (макетна плата), в яку вставляються комплектуючі вироби і за допомогою яких можна виконувати з'єднання провідниками.

У процесі експериментів з'єднують вибрані комплектуючі і через USB-порт завантажують підготовлені програми в мікроконтролер. Таким чином можна легко освоїти призначення і властивості електронних компонентів і

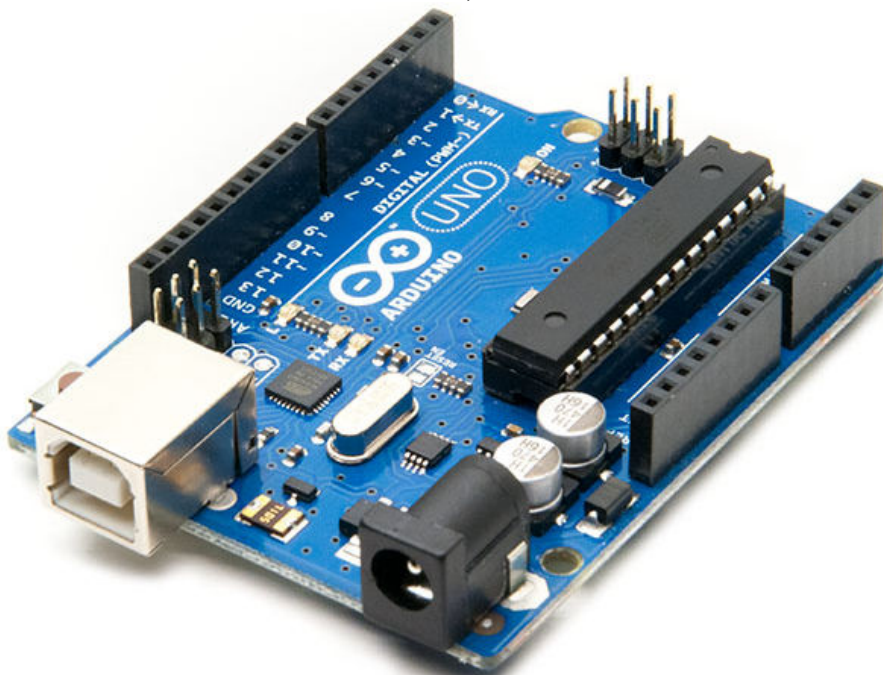
одночасно вивчити основи метрології і техніки управління, а також програмування з Visual Basic Dot.Net і спілкування з платформою Arduino.

Б.3 Експериментальна плата мікроконтролера Freeduino

Всі підключення плати Freeduino (рис. Б.1) можна здійснити через роз'єми. Світлодіод "PWR" включення живлення сигналізує, що на плату Мікроконтролера подається електроживлення. Світлодіод на платі Freeduino, який постійно підключений до цифрового виводу 13 плати Arduino, позначений символом "L". Провідники та комплектуючі вироби можна безпосередньо вставляти в роз'єми. Світлодіоди з позначенням "TX" і "RX" показують активність послідовного інтерфейсу. У процесі обміну даними через UART-інтерфейс світлодіоди ритмічно блимають.

а)

б)

Рисунок. Б.1 – Експериментальна плата Aduino/Freeduino: а) – схематичний, б) – зовнішній вигляд

Б.4 Живлення макету

Електроживлення може надходити через USB-роз'єм або штекер блоку живлення (розрахований на струм приблизно 500 мА). Вибір джерела живлення здійснюється установкою перемички "PWR SEL" у положення "USB" або "EXT". При більших навантаженнях плати мікроконтролера радимо не використовувати живлення від USB, оскільки можливе пошкодження порту USB.

Б.5 Кнопка Reset

Кнопка Reset (Скидання) виконує перезавантаження системи. Те ж саме відбувається при виключенні і повторному включенні живлення.

Б.6 ISP-підключення

Порт ISP служить для програмування мікроконтролера через ISP-програмактора і для початкового завантаження. Для наших експериментів цей порт і не знадобиться. Початковий завантажувач (Bootloader) вже встановлений на підприємстві-виробнику.

Порада:

При живленні плати від USB підключайте Freeduino через USB-розгалужувач. Якщо помилково при експериментуванні виникає коротке замикання, вийде з ладу в більшості випадків тільки USB-розгалужувач, а не порт USB персонального комп'ютера.

Детальна принципова схема плати наведена на рис. Б.2. При проведенні експериментів по ній ви зможете перевірити правильність всіх підключень.

Б.7 Зауваження з техніки безпеки

Плата Freeduino застрахована від помилок, так що пошкодження персонального комп'ютера навряд чи можливо. Проте контакти USB-гнізда на нижній стороні плати не ізольовані. Якщо плата виявиться на металевій струмопровідній поверхні, то може статися замикання, струм зросте і станеться пошкодження персонального комп'ютера і плати.

Згідно специфікації USB-порт нижнього рівня повинен бути захищений від перевантажень по струму, так що, власне, нічого особливо страшного не станеться. Зрозуміло, захисна схема часто складається лише з низкоомного опору, який перегорає подібно плавким запобіжникам.

При експериментах, будь ласка, зверніть увагу на наступні правила техніки безпеки:

- Уникайте металевих предметів під платою чи ізолюйте всю нижню сторону за допомогою непровідної пластини або ізоляційною стрічки.
- Розташуйте блоки живлення, інші джерела напруги і проводи з напругою більше 5 В подалі від макетної плати.
- Приєднуйте плату по можливості не безпосередньо до персонального комп'ютера, а через розгалужувач, який зазвичай забезпечений додатковою системою захисту.

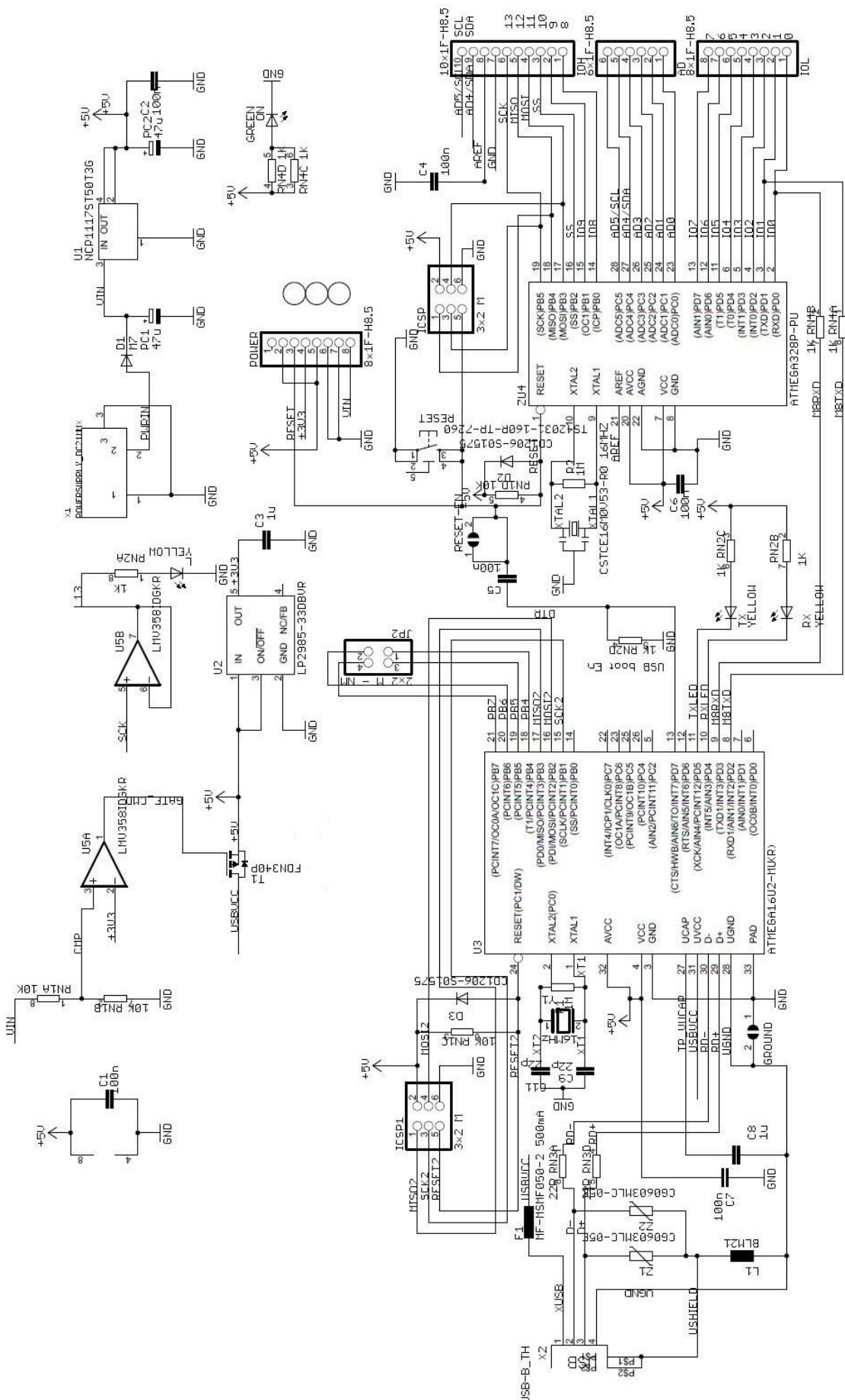

Рисунок. Б.2 – Принципова схема експериментальної плати Arduino Uno

Додаток В

Електронні компоненти та їх властивості

Далі коротко опишемо основні електронні компоненти і їх призначення. Але отримати практичні навички вам допоможуть тільки реальні експерименти з електронними схемами.

В.1 Світлодіоди

Випускають червоні, жовті й зелені світлодіоди. При підключенні важливо звертати увагу на полярність. Негативний (коротший) вивід називається катодом. Позитивний (довший) вивід – це анод (рис. В.1). У середині прозорого корпусу світлодіода видна структура, подібна чаші. Це тримач кристала світлодіода, який з'єднаний з катодом. Вивід анода з'єднаний з верхнім контактом кристала дуже тонким маленьким дротом. Завжди звертайте увагу на полярність включення світлодіода і ніколи не підключайте прилад безпосередньо до батареї або до контактів живлення. Це може вивести світлодіод з ладу і навіть пошкодити запобіжний опір на експериментальній платі.

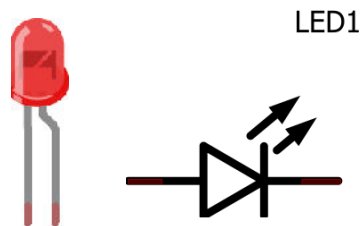

Рисунок В.1 – Світлодіод і його умовне графічне позначення

В.2 Резистори

Для експериментів підійдуть плівкові резистори з допуском $\pm 5\%$. Струмopрoвідний матеріал резистора нанесено на керамічне осердя і покрите захисним лаком. Номінал і допуск резистора позначають кодом з кольорових кілець, нанесених на корпус або наносять номінал цифрами та літерами (рис. В.2).

Значення опору резисторів з допуском $\pm 5\%$ належать ряду E24, причому кожна декада містить 24 рівновіддалених значення: 1,0 / 1,1 / 1,2 / 1,3 / 1,5 / 1,6 / 1,8 / 2,0 / 2,2 / 2,4 / 2,7 / 3,0 / 3,3 / 3,6 / 3,9 / 4,3 / 4,7 / 5,1 / 5,6 / 6,2 / 6,8 / 7,5 / 8,2 / 9,1.

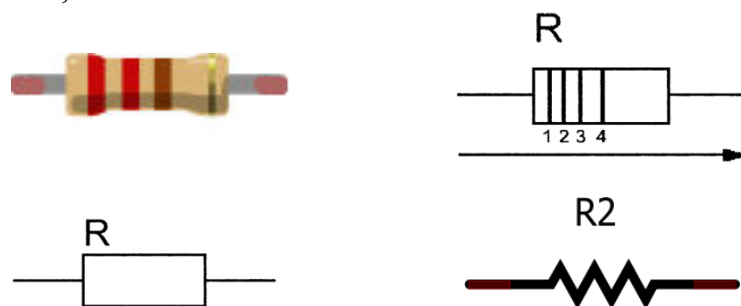

Рисунок В.2 – Умовне графічне позначення резисторів

Кольоровий код читається, починаючи з кільця, яке розташоване ближче до краю резистора (рис. В.2). Перші обидва кільця відповідають двом цифрам, третє кільце - це множник значення опору в Ом. Четверте кільце вказує допуск. Також при наявності п'ятого кільця можливо визначити температурний коефіцієнт опору. Розшифровка позначень наведена в табл. В.1.

Таблиця. В.1 – Розшифровка позначень

Колір	Значення		Множник	Допустиме відхилення ± %	Темп. коеф. опору ± 10 ⁻⁶ /К
	1 кільце	2 кільце	3 кільце	4 кільце	Останнє кільце
відсутнє				20	
сріблястий			0,01 Ω	10	
золотистий			0,1 Ω	5	
чорний	0	0	1 Ω	20	200
коричневий	1	1	10 Ω	1	100
червоний	2	2	100 Ω	2	50
оранжевий	3	3	1 kΩ	3	15
жовтий	4	4	10 kΩ	0,1	25
зелений	5	5	100 kΩ	0,5	
голубий	6	6	1 MΩ	0,25	10
фіолетовий	7	7	10 MΩ	0,1	5
сірий	8	8		0,05	1
білий	9	9			

- якщо нанесено три кільця, вони позначають величину опору (у тому числі третє — множник) а допустиме відхилення становить ± 20%;
- якщо нанесено чотири кільця, то перші три (як у пункті, наведеному вище) позначають значення опору, а четвертий — допустиме відхилення;
- якщо є п'ять кілець, перші три позначають опір, четверте — множник, а п'яте — допустиме відхилення;
- якщо є шість кілець, це точний резистор і перші три кільця позначають опір, четверте — множник, п'ятий — допустиме відхилення, шостий — температурний коефіцієнт опору (це кільце може знаходитись на самому краю резистора).

Наприклад, резистор з кольоровими кільцями жовтого, фіолетового, коричневого і золотистого кольору має значення 470 Ом при допуску ± 5%. Користуючись наведеними відомостями, спробуйте самостійно розшифрувати опір якого-небудь резистора.

В.3. Конденсатори

Конденсатор складається з двох металевих пластин, що знаходяться один проти одного, і ізолюючого шару між ними. Якщо подається електрична напруга, то між пластинами конденсатора утворюється електричне силове поле, в якому зберігається енергія. Чим більше площа пластин, тим більше енергії може зберігати конденсатор. Ємність конденсатора вказується і вимірюється у Фарадах (Ф). У прикладах, що наведені в цьому посібнику та й взагалі в електроніці, ємність конденсаторів зазвичай знаходиться в діапазоні від 10 нФ (0,00000001 Ф) до 1 000 мкФ (0,001 Ф). Ізоляційний матеріал (діелектрик) збільшує ємність у порівнянні з повітряною ізоляцією. У керамічних дискових конденсаторах застосовується спеціальний матеріал, який забезпечує велику ємність при маленьких габаритах.

На рис. В.4 зображений електролітичний конденсатор, який також зустрічається в роботах, що розглядаються в даному посібнику. При підключенні таких конденсаторів потрібно звертати увагу на полярність, оскільки помилка в полярності може призвести до вибуху. На схемі негативний полюс позначений зачорненим прямокутником, позитивний – світлим. На корпусі електролітичного конденсатора поруч з негативним полюсом нанесена біла смужка. Виводи електролітичного конденсатора, як і світлодіода, мають різну довжину: додатний довший, негативний більш короткий.

Керамічні конденсатори не мають полярності. На принциповій схемі ці конденсатори зображуються двома паралельними чорними смужками без вказівки полярності (рис. В.5).

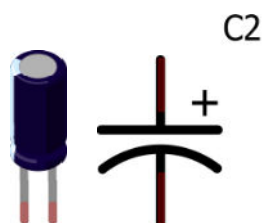

Рисунок В.4 – Електролітичний конденсатор

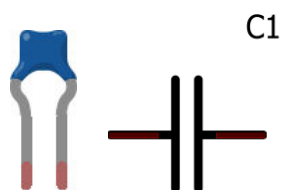

Рисунок В.5 – Керамічний конденсатор

Примітка:

Для наших експериментів керамічні конденсатори не будуть потрібні. Інформація про них наведена тільки для відомості.

В.4. Транзистори

Транзистори (рис. В.6) призначені для посилення струмів. Подача невеликого струму в базу призводить до протікання великого струму колектора. Ці прилади мають три виводи: база (Basis, B), колектор (Collector, C) і емітер (Emitter, E).

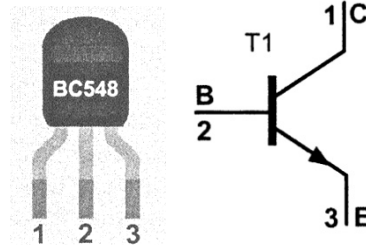

Рисунок В.6 – Транзистор структура n-p-n і його умовне графічне позначення

У наших експериментах використовується транзистор BC548C. Це універсальний малопотужний транзистор.

В.5 Діоди

Діод - це електронний вентиль, який пропускає струм тільки в одному напрямку. Діоди виготовляють з германію (Ge) або кремнію (Si). У наших експериментах застосовуються кремнієві діоди типу 1N4148. Це популярні кремнієві діоди, які витримують струм до 100 мА. Включаючи діод, потрібно звертати увагу на полярність. Негативний полюс (катод) позначений маленьким кільцем на краю корпусу (рис.В.7).

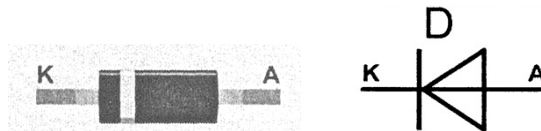

Рисунок В.7 - Діод і його умовне графічне позначення

В.6 Акустичний п'єзоперетворювач

Акустичний п'єзоперетворювач (рис. В.8) може працювати як простий маленький динамік, датчик або мікрофон. Структура п'єзоперетворювача схожа на дисковий керамічний конденсатор, але діелектрик додатково електрично-заряджений. Внаслідок цього виникає взаємозв'язок між механічним і електричним напругою. П'єзоелектричним ефектом володіють кристали кварцу. Ще приклад - електрична запальничка, однак у ній генерується напруга значно вище, ніж в нашому п'єзоакустичному перетворювачі.

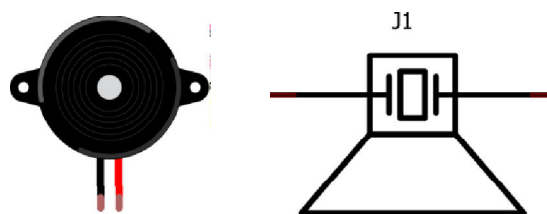

Рисунок В.8 – П'єзоакустичний перетворювач і його умовне позначення

В.7 Монтажний провід

За допомогою проводу виконуються всі підключення на нашій монтажній платі. Наріжте маленькими кусачками-бокорежами або ножицями відрізки необхідної довжини і зніміть ізоляцію з обох кінців. Не викидайте використані дроти, вони ще знадобляться.

В.8 Кнопка

Кнопка замикає або розмикає електричне коло. На відміну від перемикача після відпускання вона не залишається в кінцевому положенні, а повертається в своє початкове положення.

Наша кнопка має чотири виводи, причому два з них завжди з'єднані один з одним (рис. В.9).

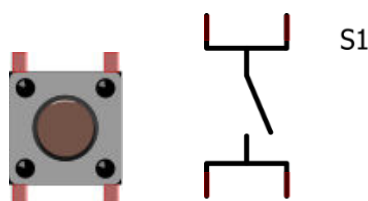

Рисунок В.9 – Кнопка

В.9 Потенціометр

Більшість резисторів, що дозволяють регулювати опір з допомогою ручки, називають потенціометрами. Потенціометр має, як правило, три виводи: кінцеві контакти резистивного шару і ковзний контакт повзунка (зазвичай це середній вивід). Мініатюрний потенціометр з регулюванням "під шліць" (підстроєчний резистор) зображений на рис. В.10.

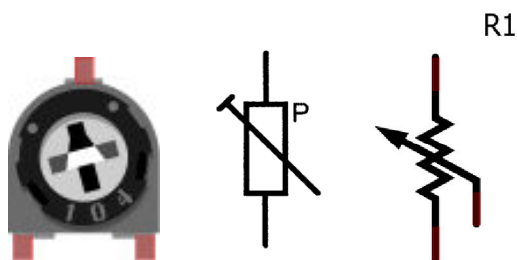

Рисунок В.10 – Підстроювальний резистор

В.10 Фоторезистор

Резистор, який, реагує на світло, називається фоторезистором (LDR - Light Dependent Resistor). Фоторезистор складається з двох мідних доріжок, нанесених на ізолюваній підкладці (білого кольору). Між ними знаходиться напівпровідниковий матеріал у формі звивистої стрічки (червоного кольору). Якщо світло (фотони) падає на світлочутливий напівпровідниковий матеріал, в ньому утворюються електронно-діркові пари. В результаті провідність фоторезистора збільшується, а його опір знижується. Чим більше світла потрапляє на фоторезистор, тим менше його опір і тим буде більше електричний струм через нього. Однак, швидкодія фоторезис-

тора невелике, перехідний процес продовжується кілька мілісекунд. На рис. 2.11 наведено зовнішній вигляд і умовне позначення фоторезистора.

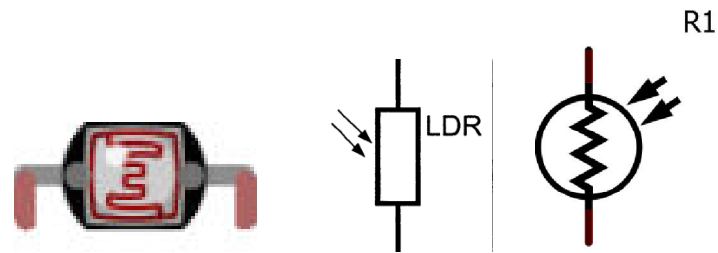

Рисунок В.11 – Фоторезистор

В.11 Монтажна панель з контактними гніздами

На монтажній панелі з контактними гніздами можна швидко зібрати схеми без пайки. Контакти позначені літерами від А до Е і від F до J (рис. В.12). Панель з контактними гніздами складається з 60 стовпців і 10 рядів (від А до J). Корисно трохи обрізати виводи проводів і компонентів (3 мм) навскіс так, щоб отримати щось на зразок клину. Тоді комплектуючі виробу легше вставити в контактні гнізда панелі. Якщо все ж виникають складнощі зі вставкою виводів, то для установки компонента найкраще скористатися маленькими плоскогубцями.

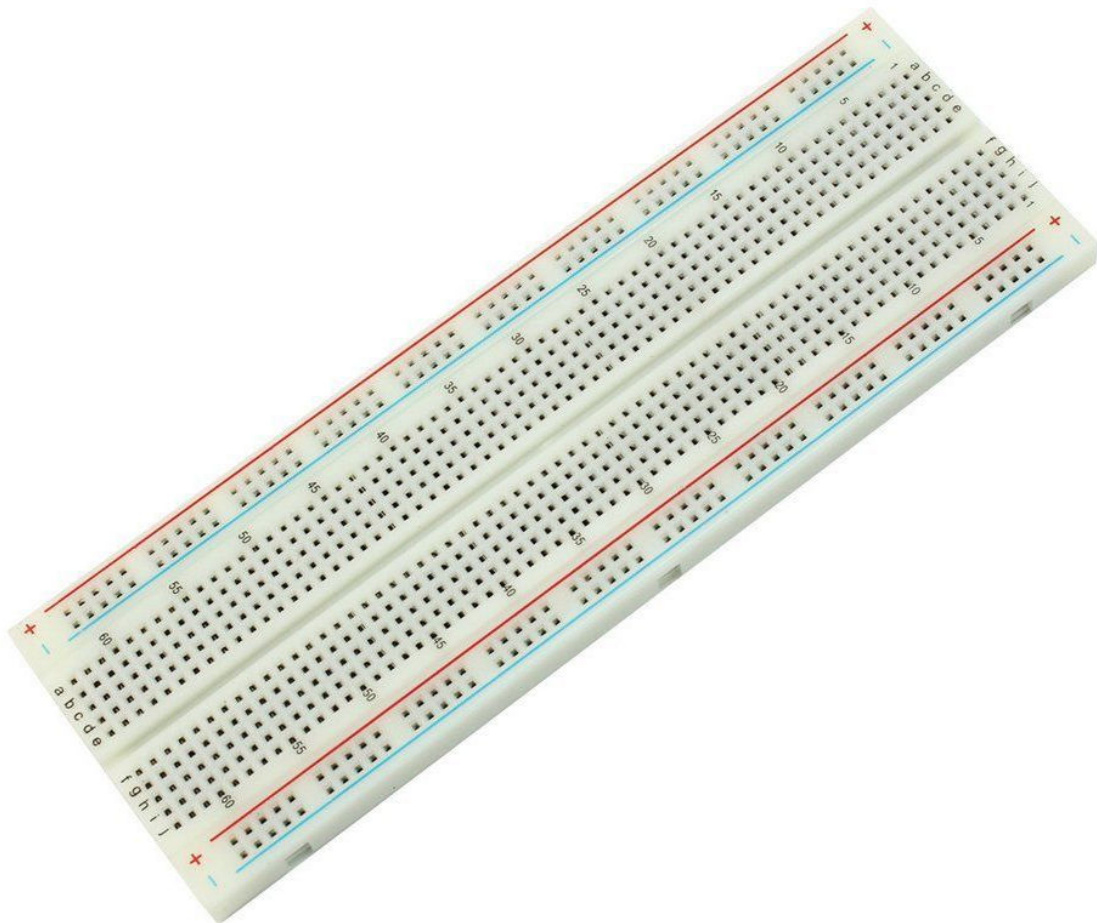

Рисунок В.12 – Монтажна панель

Додаток Г

Підготовка обладнання перед початком роботи

Перш ніж почати експериментувати і програмувати, буде потрібно деяка попередня підготовка. На персональному комп'ютері потрібно установити драйвер для віртуального COM-порту (послідовний інтерфейс) і сервіс програмування / розробки для Arduino.

Г.1. Установка драйвера

Спочатку потрібно встановити драйвер для мікросхеми FT232RL - перетворювача USB / UART фірми FTDI. Мікроконтролер на експериментальній платі поставляється із заводу з встановленим початковим завантажувачем, необхідне з'єднання між інтерфейсами USB і UART плати Freeduino виконує мікросхема FT232RL. Тому плата Freeduino в менеджері пристроїв позначена як віртуальний COM-порт (віртуальний послідовний інтерфейс).

Можливо, драйвер для FT232RL вже встановлений на вашому персональному комп'ютері. Однак може виявитися, що версія драйвера застаріла і не підтримує всі функції мікропроцесора. Необхідна версія драйвера встановлюється автоматично.

Програма видаляє попередній FTDI-драйвер і інсталує новий (рис. Г.1). При необхідності наявність самої останньої версії драйвера можна перевірити за адресою: www.ftdichip.com. При підключенні USB-плати визначаються нові апаратні засоби, і драйвер завантажується з декількома діями користувача (рис. Г.2 та Г.3).

Далі, перейдіть до папки драйвера установки Arduino, а потім натисніть кнопку Далі. Windows тепер буде завершити установку драйвера. Якщо ви отримуєте повідомлення про помилку: "Windows не може перевірити видавця цього програмного драйвера" просто натисніть кнопку "Все одно встановити цей драйвер".

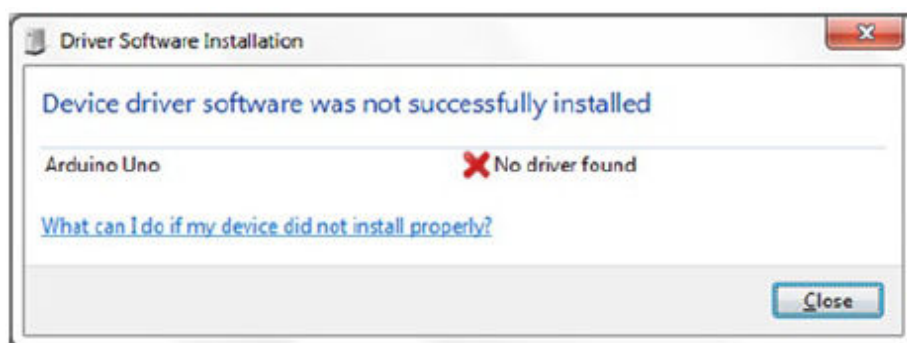

Рисунок Г.1 – Вікно після підключення USB-кабеля до плати

Тепер на персональному комп'ютері існує новий послідовний інтерфейс, наприклад, COM2, COM3 і т. д. Дізнатися номер можна в менеджері апаратних засобів. При повторній установці адаптера USB ОС Windows надасть максимальний номер COM-порту. У цьому випадку новий пристрій може називатися, наприклад, COM35.

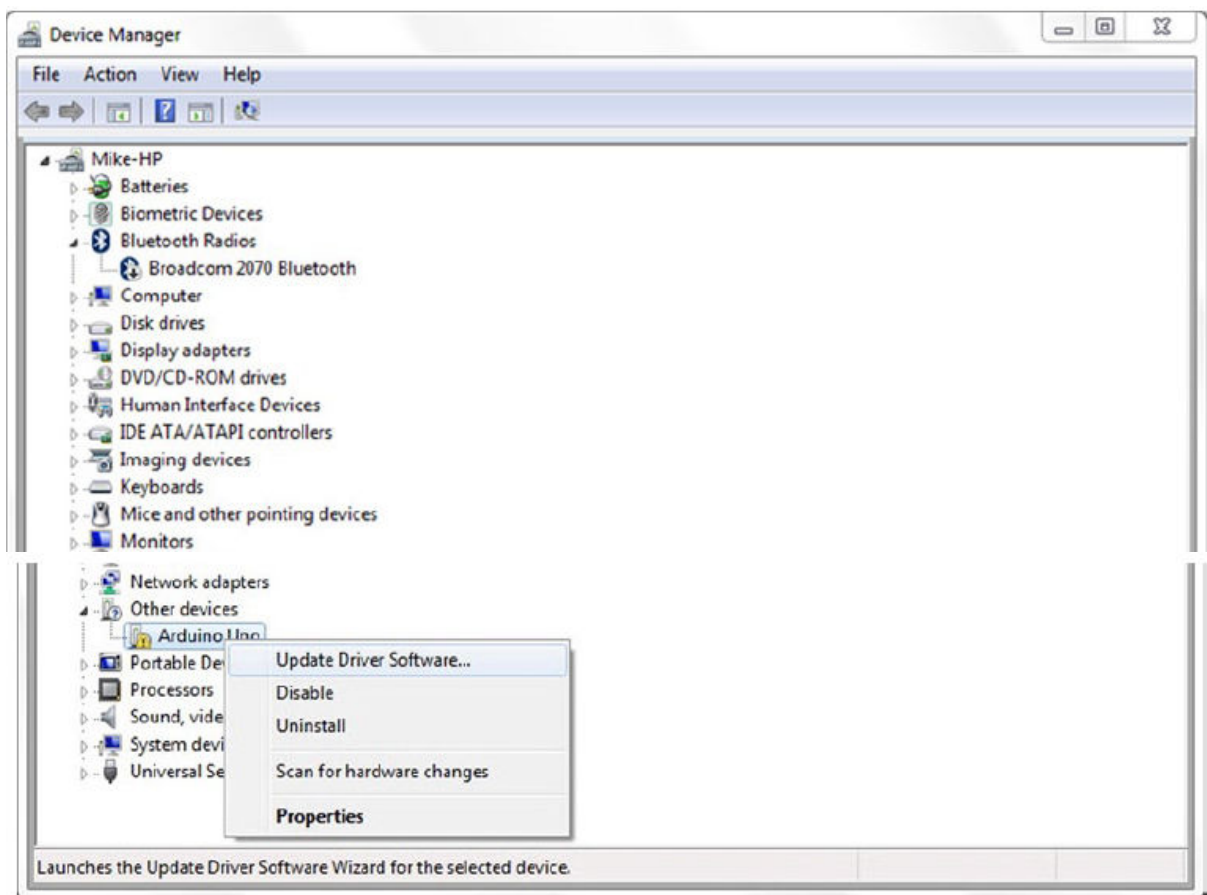

Рисунок Г.2 – Windows знайшов новий пристрій після підключення USB-плати

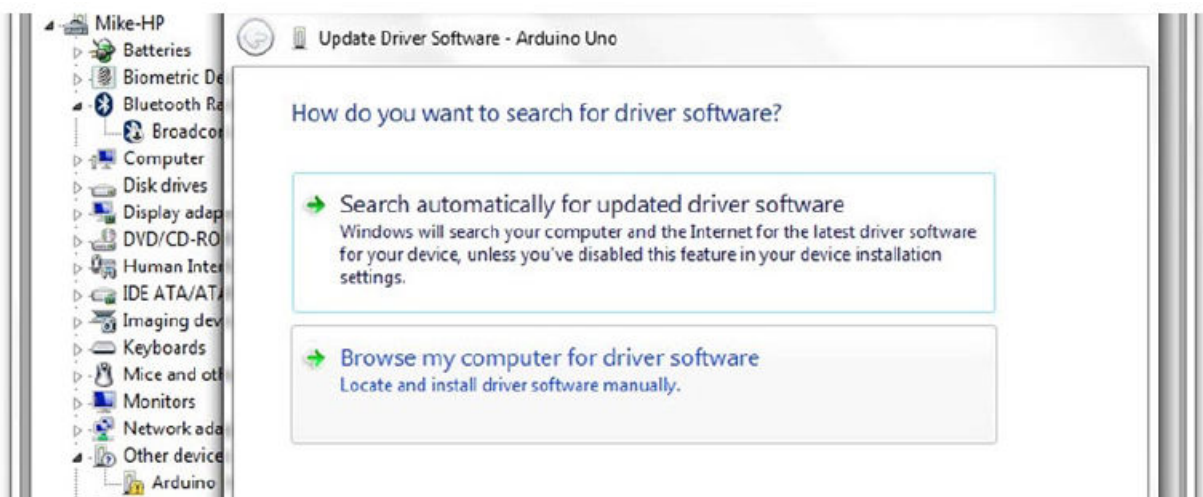

Рисунок Г.3 – Вибір встановлення драйвера в ручному режимі

Г.2 Допоміжна програма MProg для FT232RL

USB-чип володіє численними настройками, які користувач може змінити. Для цього призначена програма MProg, яку можна завантажити за адресою <http://www.ftdichip.com/Support/Utilities.htm>. Встановлення програми MProg на комп'ютер буде супроводжуватись рядом діалогових вікон, зображених на рис. Г.4 – Г.9

Рисунок Г.4 – Стартове вікно установки програми MProg. Для продовження натисніть кнопку Next (Далі)

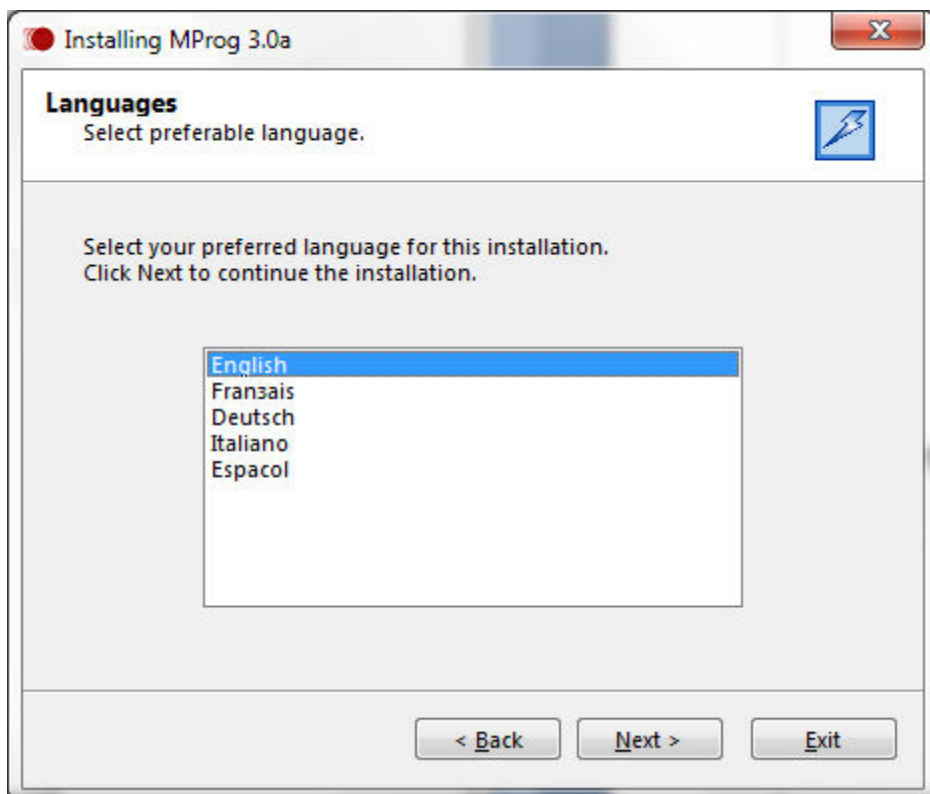

Рисунок Г.5 – Тепер можна вибрати мову інтерфейсу програми

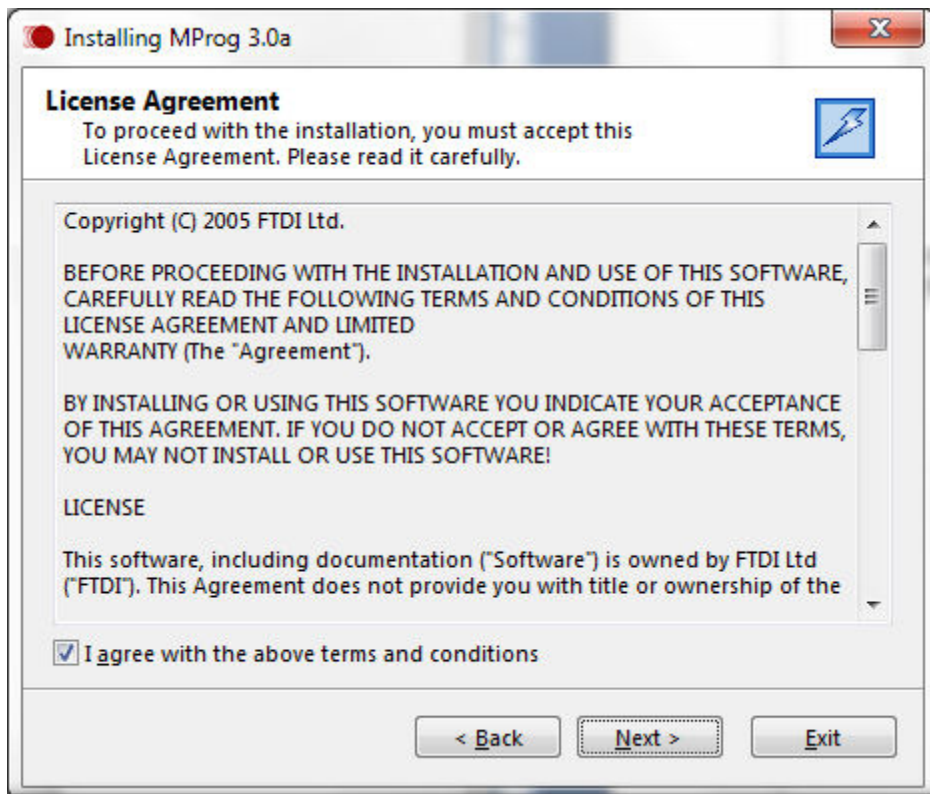

Рисунок Г.6 – Ліцензійна угода

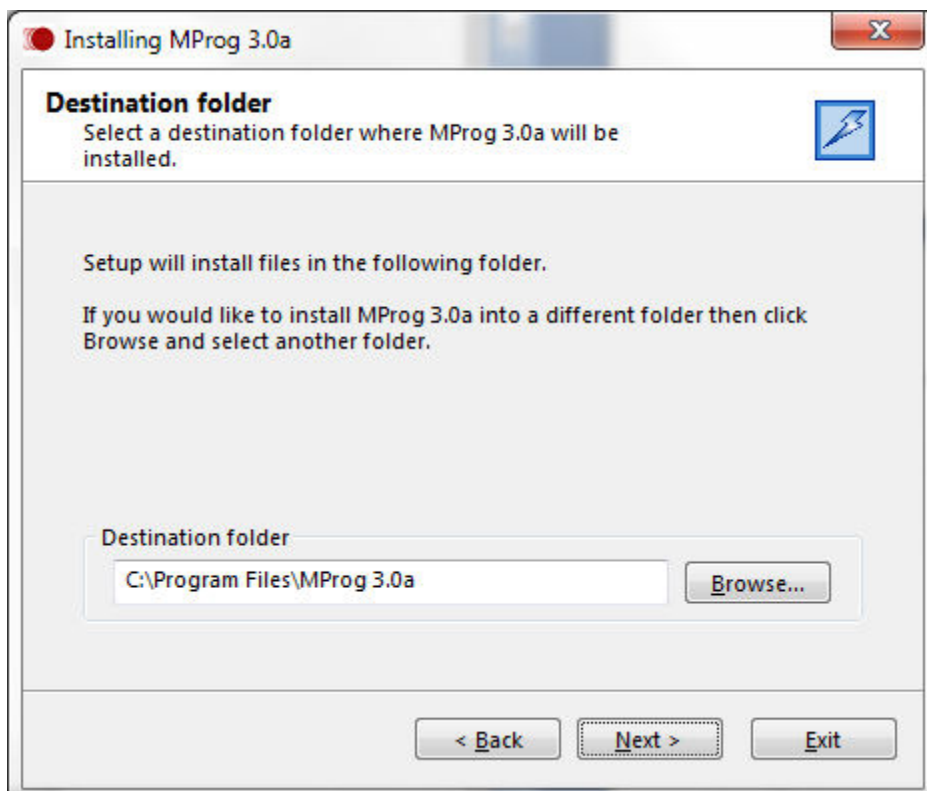

Рисунок Г.7 – У цьому діалоговому вікні можна вибрати цільову папку

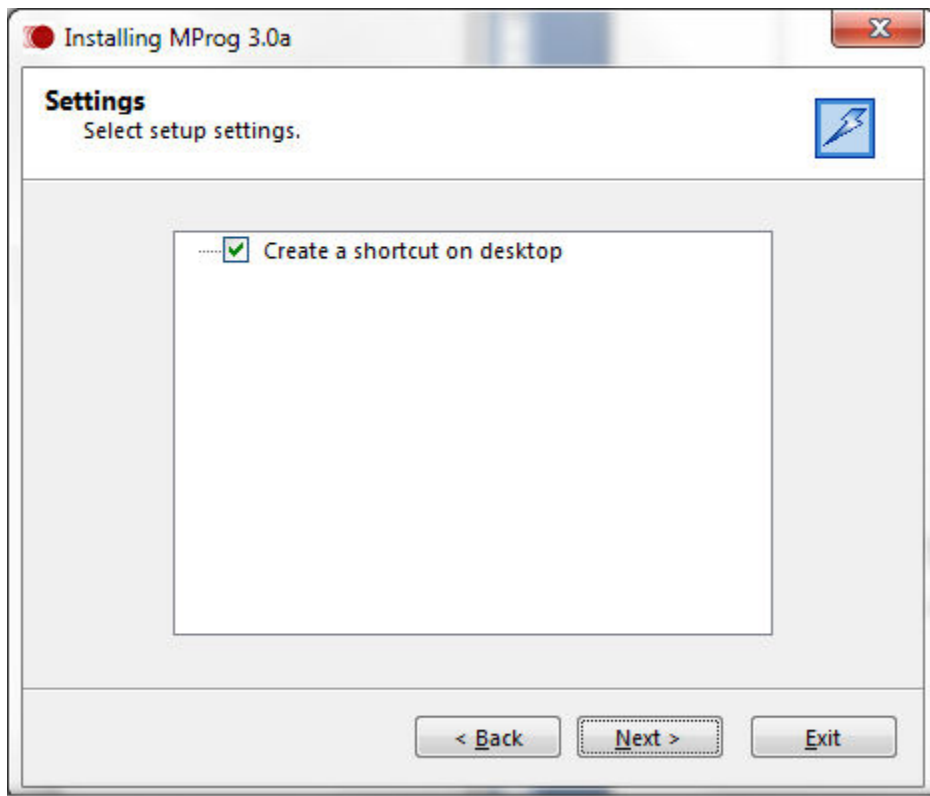

Рисунок Г.8 – Якщо потрібен ярлик на робочому столі, встановіть прапорець і натисніть кнопку Next (Далі)

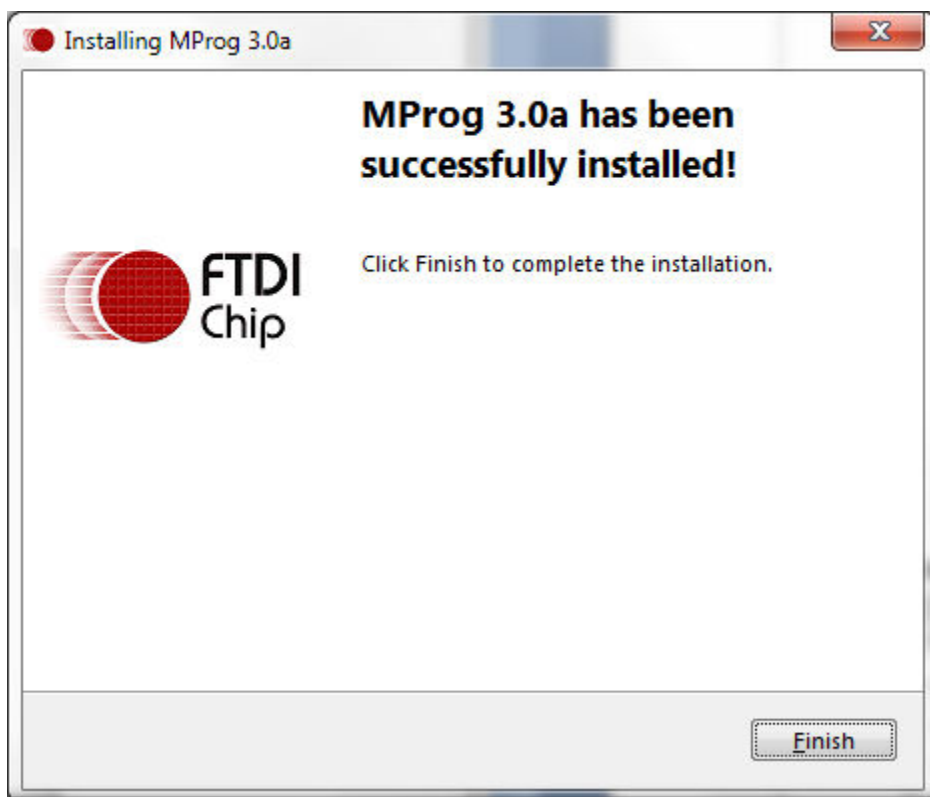

Рисунок Г.9 – Програма успішно встановлена на вашому комп'ютері

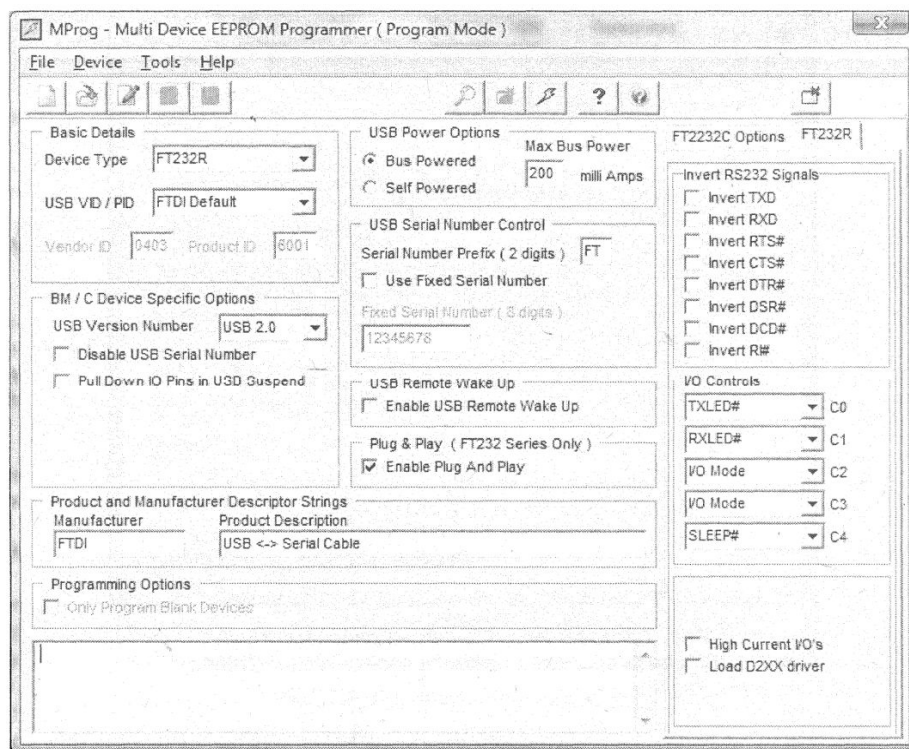

Рисунок Г.10 – Налаштування в програмі MProg

Після завершення інсталяції приєднайте плату до USB-порту і запустіть програму MProg (рис. Г.10). Натисніть кнопку File | New (Файл | Новий) і після цього Tools | Scan (Інструменти | Перегляд). Далі виберіть опцію FT232R в списку Device Type (Тип пристрою). Відкрийте файл Freeduino.ept, який знаходиться в папці MProg Files. Далі виконайте команду меню Device | Programm (Пристрій | Програма).

Переконайтеся в тому, що ніякі сторонні пристрою не підключені до USB-порту персонального комп'ютера.

Г.3 Програмування мікросхеми FT232R за допомогою MProg

Після програмування плата з'являється знову як новий пристрій USB. Вийміть і знову вставте USB -штекер. ОС Windows визначає новий пристрій і автоматично встановлює наявний драйвер. Мікросхема FT232RL отримує в цьому випадку новий номер COM-порту. В інших операційних системах установка відбувається аналогічно.

Виберіть у меню File (Файл) пункт New (Новий). Ось типові установки MProg:

- Device Type (Тип пристрою) - FT232R.
- USB Power Option (Вибір живлення від USB-шини) - Bus Powered (Живлення від USB-шини).
- Max Bus Power - 200 мА.
- Invert RS-232 Signals (Сигнали інвертування RS-232) - прапорець відсутній.
- C0 - TXDLED #.

- C1 - TXLED #.
- C2 і C3 - I/O Mode.
- C4 - SLEEP #.

Збережіть всі налаштування. Тепер можна запустити команду меню Device | Programm (Пристрій | Програма). Заново від'єднайте і приєднайте USB-плату.

Сучасні ПК ще часто мають послідовний інтерфейс, проте у багатьох комп'ютерів він відсутній. При підключенні зовнішньої плати на основі мікросхеми FT232R – персональний комп'ютер отримує додатковий COM-інтерфейс. Windows не робить відмінностей між фізичною і віртуальним COM-інтерфейсом. Ваш новий інтерфейс отримує наступне вільне ім'я, наприклад, COM2. Однак може бути призначений і більший номер COM, якщо вже раніше було встановлене декілька інших адаптерів USB. Завдяки перестановці за допомогою програми MProg мікросхема отримає новий внутрішній номер пристрою і визнається як новий пристрій з новим умовним номером COM, наприклад, COM3.

Слід зазначити, що не кожне програмне забезпечення може працювати з COM-портами вище COM9. З іншого боку, номери менше COM 10, можливо, раніше були зайняті встановленими пристроями, які в даний час не використовуються. Тому має сенс примусово визначити USB-плату, наприклад, як COM2.

Г.4 Встановлення програмного забезпечення Arduino

Тепер встановимо середовище програмування Arduino, яка базується на програмі Processing і її можна знайти у вільному доступі в мережі. Processing - це проста підмова програмування C. Вона розроблена спеціально для користувача, які не глибоко володіють програмуванням, але потребують написання власних програм. Додаткову інформацію з цього питання можна знайти за наступними посиланнями: <http://processing.org/> і www.arduino.cc.

Скопіюйте папку Arduino, яку можна завантажити за адресою <http://arduino.cc/en/Main/Software> на ваш комп'ютер, наприклад, D:\Arduino. У цій папці можна створювати інші папки для збереження в них пізніше власних програм.

Скопіюйте в окрему папку на жорсткий диск приклади до посібника. У даному випадку був обраний диск D:\, хоча він може бути будь-яким іншим. У нашому випадку готовий каталог буде виглядати приблизно так:

- D:\Arduino\Arduino-z.z.z\ - тут знаходиться середовище розробки.
- D:\Arduino\Projects\ - тут знаходяться ваші програми.
- D:\Arduino\Fritzing-z.z.z\ - тут знаходиться програма для створення схем макетів.
- D:\Arduino\Eagle-z.z.z\ - тут знаходиться програма для створення та перегляду друкованих плат.

Примітка: через z.z.z – позначено актуальні версії програм.

Навчальне видання

Дмитро Володимирович Гаврілов
Олександр Володимирович Осадчук
Олександр Сергійович Звягін

**ОСНОВИ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ
ТА МОДЕЛЮВАННЯ РЕА.
ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ ЧАСТИНА 1**

Лабораторний практикум

Редактор

Оригінал-макет підготовлено Д. В. Гавріловим, О. С. Звягіним

Підписано до друку
Формат 29,7×42¼ Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman
Друк різнографічний. Ум. др. арк.
Наклад 100 прим. Зам № В2014-14

Вінницький національний технічний університет,
навчально-методичний відділ ВНТУ.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95
ВНТУ, ГНК, к. 2201
Тел. (0432) 59–87–36
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно–видавничому центрі
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95
ВНТУ, ГНК, к. 114
Тел. (0432) 59–87–38
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.